

Indre Drage og Austmyr – historie og kulturlandskapsverdier – skjøtselsplan for kulturlandskapet

Delområde under nasjonalt, utvalgt kulturlandskap – Hoddevik – Liset,
Stad kommune, Vestland fylke

Ingvild Austad, landskapsarkitekt og vegetasjonsøkolog
AustadLandskap

FORORD

Desember 2008 ble Hoddevik – Liset i daværende Selje kommune, Sogn og Fjordane fylke, foreslått som et av 20 verdifulle kulturlandskap i Norge av det Nasjonale utvalget som sto for utvelgelsen. Endelig vedtak ble tatt av Miljøverndepartementet (i dag Klima- og miljødepartementet) og Landbruks- og matdepartementet våren 2009 med oppstart 28. juni 2009. Ordningen er senere utvidet og omfatter 46 UKL-områder («Utvalgte kulturlandskap») i 2021. Fire av disse ligger i tidligere Sogn og Fjordane fylke. I følge Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet, skal de utvalgte kulturlandskapene være ”kulturlandskaps-smykker”. Områdene er sikret midler som tilfaller gårdsbrukere og andre som sørger for å ta vare på kulturlandskapsverdiene i disse områdene. Det skal utarbeides skjøtelsesplaner for områdene og de aktuelle gårdsbrukene.

Rapporten omhandler 26 bruksnummer på Indre Drage og 13 på Austmyr. Flere av bruksnummerene er utskilte teiger og bolighus/tun. Fokus er satt både på verdier knyttet til enkelteiendommer og til felles bruksareal. I tillegg til de mest sentrale gårdsområdene omfatter rapporten også naustområdet, den gamle vegtraséen, torvskjæringsmyrene på Dragseidet og delvis tilgrensende kystlynghei da dette utgjør en viktig del av helheten og historien til området. Rapporten støtter seg til tidligere FoU-arbeid i området og på arbeid med skjøtelsesplanen for Ytre Drage, Indre- og Ytre Fure og andre skjøtelsesplaner for UKL-områder. Supplerende litteraturstudier, feltarbeid og intervjuer er utført i 2021.

Hensikten med det faglige arbeidet er å tydeliggjøre verdiene i landskapet, synliggjøre utfordringer og foreslå skjøtselstiltak for å sikre ulike kulturspor og naturverdier slik de fremstår i dag og helst forsterke disse verdiene. Dette omfatter også fjerning, begrensnings og erstatning av fremmede treslag og andre fremmedarter der det er forsvarlig og praktisk/økonomisk mulig, spesielt i områder hvor plantingene skjuler og truer karakteristiske steinopplegg. Kostnadene med å ta vare på en så viktig del av vår felles kulturarv må ses på som en samfunnsoppgave.

Rapporten skisserer forslag til tiltak for å bevare kulturhistoriske og biologiske verdier i tillegg til landskapsverdier. Det vil imidlertid bli opp til forvaltningen (Stad kommune) i samarbeid med den enkelte grunneier å konkretisere tiltak innenfor praktiske og økonomisk realistiske rammer.

I arbeidet er det brukt bygdebøker og annen litteratur, gamle folketellinger og utskiftingskart der de har vært tilgjengelige, og oversikter over eiendommene med gårdskart fra www.gardskart.nibio.no. Opplysninger om løsmasser, stedsnavn, kulturminner og verneverdige bygninger (SEFRAK-registreringer) er hentet fra www.fylkesatlas.no og informasjon om sårbare arter og fremmedarter er sjekket opp mot www.naturbase.no. Til navnsetting for planter er brukt Lid & Lid 2007, supplert med informasjon fra www.artsdatabanken.no. En tar forbehold om unøyaktigheter i offentlige registre som har blitt brukt, og at enkelte forhold kan ha blitt oversett. Foto er tatt av Ingvild Austad der ikke annet er oppgitt.

Viktige bidragsytere til informasjon som fremkommer i rapporten har vært flere grunneiere: Ola og Turid Drage, Elsa Anny Drage, Harry Tunheim, Sverre Leikanger og Miriam Friberg. En ekstra takk til Harry Tunheim som har lånt ut foto og annen skriftlig informasjon spesielt om det gamle klyngetunområdet på Indre Drage, gravhaugene ved Reinene og «Steinaplassen» på Austmyr.

Arbeidet har vært finansiert av Stad kommune og skjer i samarbeid med Høgskulen på Vestlandet og inkluderer en stor del egen forskningstid. Arbeidet inngår i kulturlandskapsforskningen ved HVL og blir også stilt til disposisjon for undervisningen i relevante fag, hvor materialet kan legge grunnlaget for eventuelle påfølgende bachelor- og masteroppgaver i kulturminneforvaltning, kulturlandskapsskjøtsel og restaureringsøkologi.

Sogndal/Selje, desember 2021.

Ingvild Austad

SAMMENDRAG

Sporene etter generasjoners bruk av vegetasjon og landskap er mange og varierte både på Indre Drage og på Austmyr. Dette omfatter både tufter etter bygninger, ulike typer av steinopplegg [rydningsrøyser, steingarder/bøgarder, inngjerdinger (kvier) og bakkemurer], veger og klopper, og også spor i vegetasjonen med klassiske naturtyper som naturbeitemark, slåttemark, kystlynghei og terrengdekkende myrer, de sistnevnte med tydelige spor etter torvskjæring. Det er store landskaps- og kulturverdier knyttet til selve Drageidet, til strandsonen (karakteristisk strandflate med instruktiv og tydelige marin terrasse), til Gamlevegen, til enkelte vegkantstrekninger med et særlig høgt biologisk mangfold (ved 250/6), til naustområdet, til tun og bygninger ellers, og spesielt til grensesoner mellom innmark og utmark både på Indre Drage og på Austmyr. Her er det områder som er særlig rike på varierte steinopplegg og som kan være interessante for oppmåling og mer detaljerte undersøkelser. Ulike studentoppgaver kan knyttes til dette og også forskningsarbeid innenfor restaureringsøkologi der eventuelle ryddetiltak av fremmedarter blir gjennomført.

Til sammen bor det 24 personer fast i grenda; 21 på Indre Drage og en person på Austmyr. I tillegg bor to personer fast på Ytre Drage. Mange av eiendommene brukes som feriested,- og bygninger, tun og hager holdes vedlike. Kjøttproduksjon (storfé og sau) og melkeproduksjon (storfe) er omfattende i bygda. Store deler av innmarksarealene som er egnet for maskinell drift blir gjødslet, slått og brukt til grasfôrproduksjon. Det går beitedyr på Drageidet og i fjellet mot Litlelidvatnet. Husdyrbeitingen er ikke omfattende nok til å hindre vegetasjonsendringer og begynnende gjengroing på bratt, dårlig arrondert og dårlig drenert mark. Disse arealene domineres av kraftigvoksende arter som blant annet sølvbunke, strandrør, englodnegras, knappsiv/lyssiv, høymol og byhøymol. Partier av overflatedyrka mark og naturbeitemark er flere steder under gjengroing som stedvis har utviklet seg til kratt- og lauvskog. Særlig langs elveløpene (Gjerselva, Myreelva og Dragselva) har gjengroingen kommet langt, delvis forsterket av sitkagran som også er plantet inn i eiendomsgrenser og på mindre teiger på innmarka og ellers i utmarka. Sitkagran er et fremmed treslag i norsk natur og har i dag fått en ukontrollert spredning på Stadhalvøya, også på terrengdekkende myrer, på innmarksbeitemark og i kystlynghei. Parkslirekne og platanlønn regnes også for fremmedarter (www.artsdatabanken.no). Parkslirekne har fått et stort omfang langs Gjerselva og platanlønn som har vært mye brukt som tuntre og allétre langs Drageidvegen både på Indre Drage og Austmyr, har spredt seg til nærliggende kantsoner og lauvskog.

Gårdsbrukene på Indre Drage og Austmyr representerer kombinasjonsgården med fiske og jordbruk. Bruksgradienten spenner fra hav til fjell, og de fleste av gårdsbrukene har mer eller mindre langstrakte teiger med grenselinje mot sjø eller elv, tidligere åker- og engareal samlet sentralt rundt tunene, mer marginale slåttemark og beitemarker i noe avstand fra tunet, utmarka og fjellet. Her er også torvskjæringsmyrer, torvhus og sommerfjøs. I grenselinjene mellom innmark og utmark kan en flere steder se murer etter gardfjøs. Den tidligere svært så omfattende utnyttningen av naturressursene er dokumentert gjennom de mange ulike kultursporene (steingarder og murer etter ulike typer av utmarksbygninger og tidligere husmannsplasser).

Det er sjelden en finner et så instruktivt og pedagogisk eksempel på avsmeltingshistorien etter siste istid som i dette området. En tidligere brearm har formet det karakteristiske Drageidet hvorfra avrenning og sedimentering har resultert i store og mektige moreneavsetninger på begge sider av eidet; grunnlaget for bosetning og jordbruksdrift i Drage-Austmyrbygda og på Leikanger. Både Myreelva og Dragselva har senere skåret seg ned i morenematerialet og

danner i dag raviner med avsetninger henholdsvis ved utløpet i Vanylvsfjorden (nord) og i Sildagapet (sør). Landhevingen etter isens tilbaketrekking er tydelig. Den karakteristiske marine terrassen danner flate jordbruksareal fra marin grense ved 10 moh., slakt skrånende opp til 70-75 moh. Terrassekanten med marin grense er særlig iøyenfallende på Drage-Austmyr-siden hvor den skråner bratt ned mot den flate og oppdyrkede strandflaten som stedvis er beskyttet mot storhavet med opplagte steinmurer.

Av spesielle særtrekk og prioriterte områder skal nevnes selve Dragseidet og sporene etter den omfattende torvskjæringen, strandlinjen med marin terrasse, grensesonene mellom innmark og utmark med en rekke bevarte steinopplegg og murer etter bygninger, spesielt ved 251/1 og 251/8, Gamlevegen med tydelige murer etter flere torvhus, selve lokaliseringen av tunene med sporene etter det gamle klyngetunområdet ved br.nr. 250/1 og 250/5 og vegkantsonen i tilknytning til 250/6 som er svært artsrik og biologisk interessant.

Drage-Austmyrbygda utgjør både et viktig kulturhistorisk område av nasjonal verdi, og er også sentrum og et viktig knutepunkt for UKL-området i Selje. I tillegg er bygda sentral med hensyn til utvikling av reiselivet i Stad kommune (Hoddevik og Indre og Ytre Fure), og med Dragseidet, den gamle kirkevegen fra Stadlandet (Leikanger) til Selje (Liset) og Gamlevegen mellom Leikanger og Drage-Austmyrbygda. Formidling av de store verdiene som finnes i dette området og på disse gårdsbrukene, vil kunne være et supplerende næringslivstiltak for kommunen.

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord	2
Sammendrag	4
Innholdsfortegnelse	6
1.0 Innledning	8
2.0 Metoder	10
3.0 Lokalisering, avgrensing og naturforhold	11
4.0 Historisk bakgrunn	13
4.1 Gravrøyser, bosettings- og gårdshistorie	13
4.2 Dragseidet	14
4.3 Gamlevegen	15
4.4 Fisket	16
4.5 Husdyrbeiting og kystlynghei	18
4.6 Terrengdekkende myrer og torvskjæring	19
5.0 Indre Drage	21
5.1 Sosiale forhold, utskifting og klyngetun	21
5.1.1 Folk og dyr på Indre Drage i 1865	21
5.1.2 Utsiftingen i 1877-79	21
5.1.3 Klyngetunet	23
5.2 Indre Drage på 1900-tallet	25
6.0 Austmyr	27
6.1 Sosiale forhold og utskiftinger	27
6.1.1 Folketellingen i 1865	27
6.1.2 Austmyr på 1900-tallet	28
7.0 Vår nære fortid	31
7.1 Endringer i jordbruksdriften	31
7.2 Skogplanting	31
7.3 Siste 30 år	32
8.0 Dagens situasjon på Indre Drage og Austmyr	34
8.1 Arealbruk og struktur	34
8.1.1 Sonering	35
9.0 Skjøtselsplanens hensikt og formål	39
10.0 Enkelteiendommer (gårdsbruk) på Indre Drage g.nr. 250	40
10.1 250/5 «Monsebruket»	40
10.2 250/1 «Olabruket»	42
10.3 250/9 Fridtun	45
10.4 250/2 «Pålbruket»	46
10.5 250/13 Grøndal	47
10.6 250/3 «Hansebruket»	48
10.7 250/4 Røysane	51
10.8 250/6	52
10.9 250/7 Nygård	54
10.10 250/8 Indrebø	54
10.11 250/10 Lillebøen	56
10.12 250/18	57
10.13 Andre eiendommer: teiger, tun og bygninger på Indre Drage	58

11.0	Enkelteiendommer (gårdsbruk) på Austmyr g.nr. 251	59
11.1	251/1 Øvre Myre	60
11.2	251/2 Nygård	61
11.3	251/3 Nedre Myre/Dragsmyr	62
11.4	251/5 Fredheim	64
11.5	251/8 «Muraplassen»	65
11.6	Andre eiendommer, teiger, tun og bygninger	66
12.0	Naturverdier	67
12.1	Naturtyper	67
12.2	Fugl	67
12.3	Vegkantene ved 250/6	67
12.4	Strandflate og marin grense	68
13.0	Kulturminner og kulturverdier	70
13.1	Fornminner, Gamlevegen og Dragseidet	70
13.1.1	Fornminner	70
13.1.2	Gamlevegen	71
13.1.3	Dragseidet	72
13.2	SEFRAK-registrerte bygninger	73
13.3	Naustmiljø	73
13.4	Tufter, murer, gardfjøs og steingarder	74
14.0	Utfordringer	77
14.1	Fremmedarter	77
14.1.1	Sitkagran <i>Picea sitchensis</i>	77
14.1.2	Platanlønn <i>Acer pseudoplatanus</i>	78
14.1.3	Parkslirekne <i>Reynoutria japonica</i>	79
14.2	Andre utfordringer	80
14.2.1	Gjengroing	80
14.2.2	Inngrep, installasjoner og skytebane	80
14.2.3	Veg og fartsgrense	81
15.0	Oppsummering og prioritering	82
	Sluttord	
16.0	Referanser	85

Vedlegg

Vedlegg 1. Artsliste

Vedlegg 2. Generelle skjøtselstiltak

Vedlegg 3. Torvmyrer og torvskjæring på Indre Fure

1.0 INNLEDNING

Bakgrunnen for utvelgelsen av Hoddevik-Liset-området var at dette er et særpreget og værutsatt kystkulturlandskap med et høgt biologisk mangfold (Hoddevik og Skårbø), et historisk landskap (Drage og Austmyr), typiske beitebakker i god hevd (Indre og Ytre Fure og Skårbø), klyngetun (Indre Fure), og eksempler på mer eller mindre intakte småbruk med kulturlandskapsstruktur fra det førindustrielle landbruket (Skårbø, Årdal, Liset, Ytre og Indre Fure). Området omfatter et av de mest spesielle og best bevarte kulturlandskapene i Sogn og Fjordane, Vestland fylke. Gårdene representerer kombinasjonsgården og typisk hav-, kyst- og fjell-naturressurs-utnyttingsprofiler med fiske, naust, tun, innmark, utmark og ”fjell” (kystlynghei og torvmyrer) (Statens landbruksforvaltning et al. 2008).

Landskapet og landskapselementene formet av berggrunn og løsmasser er særlig informative i Drage-Austmyrbygda. Avsmeltingshistorien med den u-formete dalformen over Dragseidet er tydelig hvorfra avrenning og sedimentering har resultert i store og mektige moreneavsetninger i lavereliggende områder. Landhevingen etter isens tilbaketrekking er også tydelig hvor de tilnærmet flate jordbruksarealene er opparbeidet på mektige moreneavsetninger. Terrassekanten som markerer marin grense i området, ligger på ca. 10 moh. Denne (Reinene), skråner bratt ned mot den flate oppdyrkede strandflaten som stedvis er beskyttet mot storhavet av opplagte steinmurer.

I Drage-Austmyrbygda har både Myreelva, Gjerselva og Dragselva skåret seg ned i morenematerialet og dannet kraftige raviner før utløpet i havet. Elvene og bekkene er naturlige grenselinjer i landskapet og Dragselva skiller mellom de to gårdene Ytre Drage og Indre Drage og Myreelva mellom gårdene Indre Drage og Austmyr. Det er lagt ned betydelig mengde arbeid langs elveløpene, og flere steder er løpene forsterket med oppbygde murer for å hindre erosjon og utrasing.

Lyngheibrenning og husdyrbeiting har gjennom mange hundre år formet de karakteristiske kystlyngheiene som omgir bygda sammen med terrengdekkende myrer som karakteriserer hele Dragseidet både i dalbunnen, lisdene og inne på fjellet. Torvmyrene har vært viktige torvskjæringsområder (brensel), og sporene i vegetasjon og landskap er ennå tydelige. Murer etter flere torvhus finnes også. Sørsiden av Dragseidet var det sentrale torvskjæringsområdet spesielt for gårdsbrukene på Austmyr, men også folk på Indre Drage hadde torvmyrer her. Langs Gamlevegen var det torvmyrer og også lenger inne på fjellet ved Littlelidvatnet. Spredt i området er det murer etter sommerfjøs og gardflorer hvor dyrene ble tatt inn og melket. Beitemark, fiske- og jakt-rettigheter kunne være felles for gårdbrukerne, mens torvskjæringsmyrene (brenntorv) i utmarka og også viktige områder for lyngskjæring på fjellet, gjerne hørte inn under det enkelte gårdsbruket. Det samme var tilfellet for naustene som hørte til det enkelte gårdsbruket.

Store deler av næringsgrunnlaget kom fra havet. Nærhet til hav ga også gode muligheter for å utnytte ekstra ressurser som tang og tare både til husdyrfôr og gjødsel, og store deler av jordbruksarealene på strandflaten nede ved sjøen har gjennom århundrer blitt bygget opp av tang, tare, husdyrgjødsel, fiskeavfall og ellers tilkjørt sand og jord.

De fire eldste gårdsbrukene på Indre Drage; 250/5, 1,2 og 3 og de to som ble utskilt ved utskiftingen i 1877/79; 250/4 og 6, de senere seks utskilte småbrukene; 250/7, 9 og 13 og de tidligere bygselsplassene 250/8, 10 og 18, skolebygningen (250/11), i tillegg til utskilte bygninger-tun; 250/21 og 25, utgjør mye av grenda i dag. Fem bygningsmiljø/tun på

Austmyr; 251/2, 5, 11 og 13 og den tidligere husmannsplassen, «Muraplassen»; 250/12, er også en del av bygda. På Ytre Drage bor to personer fast; 249/2 (Austad & Hauge 2015). Tunene og bygningene ligger spredt langs Dragseidvegen og vegen ned til Austmyr i den skålformete dalbunnen omgitt av store innmarksareal.

De omgivende lisidene og fjellområdene utgjorde tidligere viktige beite- og førsankingsområder, men er i dag delvis gjengrodd med lyng og einer, delvis av lauvkratt (bjørk, rogn, gråor og vierarter).

På 1950-60-tallet ble det plantet mye sitkagran i området både langs eiendomsgrenser, på innmarksteiger som ikke var i bruk, langs elv-og bekke-kanter og på teiger (kystlynghei og naturbeitemark) i utmarka.

Drage var er viktig kommunikasjons-knutepunkt,- og mellom folk bosatt på Indre og Ytre Drage, Austmyr, Indre og Ytre Fure var det tidligere mye samkvem, trolig også langs sjøvegen med gårdene Årdal, Skårbø og Liset. Det var skolehus på Indre Drage, og også post, telegraf, kro og butikk. I bygda var det også eget ungdomslag (Drage ungdomslag) (Harry Tunheim pers. medd.). I 1893 ble det bygget molo, og fra 1897 var det rutebåtsamband sørover (Nordfjordbåten). Sunnmørsbåten kom nordfra og la til på Leikanger. Før moloen ble bygget måtte store båter bli bordet og folk måtte bli rodd til og fra. Mellom Leikanger og Drage-Austmyrbygda var det skyss-trafikk. Selve skysskafferyrket kan ha eksistert siden 1600-tallet (Os 1957), og på 250/1, 3 og 5 er det nevnt skyss-skaffere på 1800-tallet. Skyss-stasjonen på Indre Drage ble lagt ned i 1916. Den gamle ferdselsvegen fra Leikanger over Dragseidet til Drage-Austmyrbygda gikk opprinnelig høyere opp i terrenget i lisiden. På slutten av 1950-tallet ble det bygget en ny bilveg (dagens veg) som ble lagt lavere i dalbunnen. Stikkvegen til gårdsbrukene på Austmyr ble bygget på 1960-tallet.

Folketallet har endret seg drastisk i de tre bygdene: Ytre Drage, Indre Drage og Austmyr de siste 200 årene. I 1801 bodde det 79 personer her fordelt med 16 på Ytre Drage, 45 på Indre Drage og 18 på Austmyr (Folketellingen fra 1801). I 1865 bodde totalt 92 personer her, henholdsvis 19, 34 og 39) (Folketellingen fra 1865). I 1900 var folketallet på sitt høyeste med 109 personer. På Ytre Drage var det 17, på Indre Drage 63 og på Austmyr var det 29 personer (Folketellingen fra 1900, Berntsen et al. 2010). I dag bor det 24 folk i bygda; to på Ytre Drage, 21 på Indre Drage og en på Austmyr, men de fleste bygninger, i første rekke bolighusene, blir holdt ved like og flere brukt som feriested. Tunene med flere eldre bygninger, de mange steinoppbyggene og steingardene, de terrengdekkende torvmyrene med spor etter torvskjæring, de ennå relativt åpne kystlyngheiområdene sammen med naustene lokalisert lenger mot vest nede ved sjøen, utgjør en viktig helhet med stor kulturhistorisk og pedagogisk verdi. Grenda ligger åpent til mot Stadhavet med utsikt mot Selja, Barmen, Silda og Kråkenes.

2.0 METODER

Arbeidet støtter seg til tidligere skjøtselsplaner som er utarbeidet for gårdene innenfor det nasjonalt utvalgte kulturlandskapet i Selje: Austad & Koller 2009, Koller 2010, Austad & Hauge 2010ab, Austad & Hauge 2015, 2019, Austad et al. 2016ab, Austad 2018). Også materiale fra andre FoU-prosjekt er benyttet. Ellers er både eldre litteratur brukt (Aaland 1943, Os 1957), og ulike prosjektrapporter og studentarbeid ved SFdh/HSF/HVL (Helle 1992, Dahle et al. 1997, Berntsen et al. 2010). I tillegg har en støttet seg til upubliserte notater blant annet av Asbjørn Tunheim.

Gamle utskiftingskart har vært benyttet for enkelte gårder som ble omfattet av dette. Utskiftingskartene er hentet fra Nordfjord jordskifterett. Folketellingene fra 1865 og 1900 for de ulike gårdsbrukene er gått igjennom for Indre Drage og Austmyr (www.digitalarkivet.no). Det presiseres at det kan være unøyaktigheter i disse gamle offentlige registrene. Arbeidet er ellers basert på gjennomgang av tilgjengelig historisk materiale, eget feltarbeid og opplysninger fra gårdbrukere og lokalkjente. Dette gjelder både arealbruk og dagens tilstand, registrering av tekniske strukturer og vegetasjon. Arbeidet har vært gjennomført i flere omganger sommeren og høsten 2021.

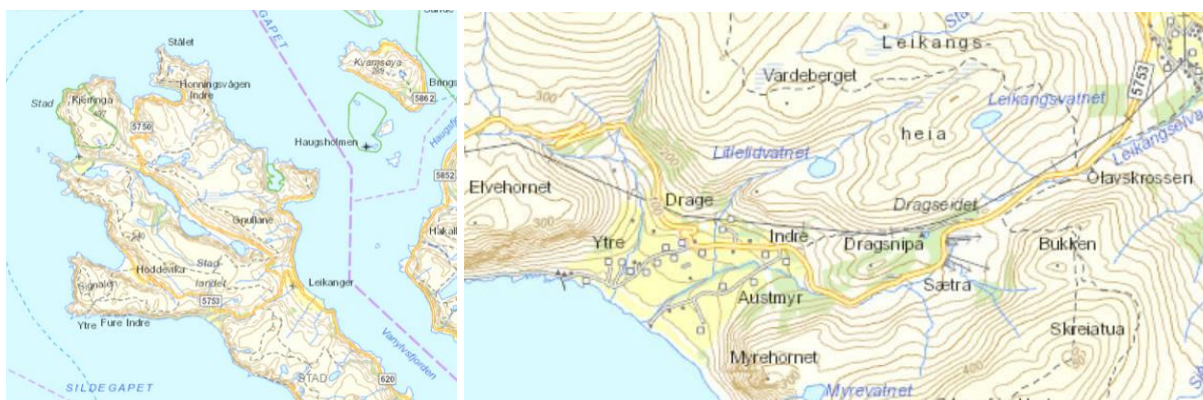
Plantenavn er i rapporten skrevet på norsk, men som vedlegg I finnes latinske navn på alle planter som er nevnt i teksten. Plantenavnene er i følge Lid & Lid (2007) med suppleringer fra www.artsdatabanken.no. Ellers er det også et eget vedlegg (vedlegg II) som omfatter generelle retningslinjer for skjøtsel av ulike kulturmarker og tiltak mot problemarter. Informasjonen her er delvis hentet fra tidligere skjøtselsplaner for verdifulle kulturlandskap i Sogn og Fjordane. En har også lagt ved en dokumentasjonsrapport om torvmyrer og torvskjæring fra Indre Fure i vedlegg III.

Fylkesatlas er blant annet brukt for å finne frem til gamle stedsnavn, eiendomsgrenser og hvilke bygninger som er SEFRAK-registrert, og evt. andre verneverdier. Flere gårdsbruk både på Indre Drage og Austmyr har eldre bygninger som er registrert, men registreringen virker noe tilfeldig da mange steinbygninger og tufter som finnes både på innmarksareal og i nærutmarka, i fjellet og på torvskjæringsmyrer ikke er nevnt. Naturbase ligger inne i www.fylkesatlas.no og har blitt benyttet både når det gjelder fremmedarter og sårbare arter eller spesielle naturtyper i området. Gårdskart med arealtyper for enkelteiendommene er hentet www.gardskart.nibio.no.

Under arbeidet har det vært løpende kontakt med Stad kommune. Det har også vært samtaler med flere av grunneierne og brukerne i området.

3.0 LOKALISERING, AVGRENSING OG NATURFORHOLD

Kartblad M711, Vanylven i 1:50 000 dekker området. Lokaliseringen er vist på fig. 1ab.

Figur 1ab. Lokalisering av Indre Drage og Austmyr i Stad kommune. kart er hentet fra www.fylkesatlas.no

Gårdsbrukene på Indre Drage har gårdsnummer 250 i Stad kommune (tidligere 50 i Selje kommune, mens Austmyr har gårdsnummer 251 (tidligere 51). Både Indre Drage og Austmyr ligger på sør-vest siden av Stadlandet med utsyn over Selje, Skårbøfjorden og Sildegapet og mot det utsatte Stadhavet mot nord/nord-vest (fig. 2). Fra Drage-Austmyrbygda er det utsyn mot øyene Selja, Barmen og Silda, og til Kråkenes i Vågsøy. Gårdsbrukene på Indre Drage og Austmyr, dvs. et område som i sør er avgrenset av Skårbøfjorden/Stadhavet, i vest av Elvehornet (373 moh.), i nord av Leikangsheia med Vardeberget (421 moh.) og i sør-øst av Myrehornet (335 moh.) inkl. torvskjæringsmyrene på Drageidet er på ca. 3 km².

Fig. 2. Gårdsbrukene på Indre Drage og Austmyr ligger samlet i dalbunnen i et skålformet landskapsrom med tilnærmet flate innmarksareal på sørvest-siden av Drageidet med storslått utsikt over Stadhavet.

Berggrunnen på Stadlandet består hovedsakelig av diorittisk til granittisk gneis, migmatitt, med partier av øyegneis. Gneisene viser lokale variasjoner og kan også inneholde inneslutninger av mer sedimentære bergarter. Den jevne overflaten på Stadlandet er rester etter det lave slettelandet som ble dannet gjennom lange perioder med nedising. Havet har senere skåret seg inn i og formet de opptil 500 meter høge fjellpartiene (kystklippene). For 12-13 000 år siden ble Stad fri for is og de største løsmassene ligger på selve Stadlandet og i dalbunnene. Her er det usortert morenemateriale av stor mektighet (www.fylkesatlas.no).

«Sterk sørvest kuling på kysten, full storm ved Stad» er til tider vanlig å høre for folk i Selje. Området rundt Stad er et av de mest værharde vi har langs kysten. Værstasjonen på Kråkenes fyr ligger ca. 16 km sørvest for Drage-Austmyrbygda, og skal i følge meteorologisk institutt være den værstasjonen i Norge som oftest måler vind av storm styrke. Fra målestasjonen på Stadlandet (75 moh.) er maksimumstemperaturen i 2020 målt til + 29.1°C, middelsteperaturen for året til + 8.3°C og minimumstemperaturen til minus 3.8°C. Årsnedbøren ble målt til 3231 mm. (www.met.no). Det spesielle klimaet med mildre vintre og stor humiditet legger forholdene til rette for mange kystplanter som ikke vokser lenger øst eller i innlandet. Her er purpurlyng den mest karakteristiske, men også klokkelymg, jordnøtt, kystgriseøre, kystmaure, kusymre, vivendel og storfrytle er noen eksempler.

For 5000 år siden vokste det store furuskoger langs kysten av Norge. Etter at folk bosatte seg her og livnærte seg av en kombinasjon av fiske og jordbruk/husdyrhold, ble det etter hvert et økende behov for beitemark,- og hei og fjell måtte tas i bruk. Nedbrenning av skogen var en enkel måte å skaffe seg godt beiteland på. Gras og ung lyng som brenningen resulterte i var utmerkede beite- og fôrplanter, men mangel på trær som tok opp store mengder vann (nedbør) førte til en økt forsumping over store områder. Myrdanningen i disse områdene kom for alvor til å skyte fart samtidig som det karakteristiske kystlyngheilandskapet utviklet seg; et mer enn 5000 år gammelt kulturlandskap.

Naturlig skog er fremdeles sparsomt utviklet i de ytre kyststrøkene, men rogn og bjørk er naturlige viltvoksende treslag sammen med selje, osp, svartor og gråor, og gjengroing preger i stadig større grad kystkulturlandskapet. Stedvis er det plantet ask, platanlønn og sitkagran som prydtrær, og skogreising fra 1900-tallet har nå begynt å gjøre seg sterkt gjeldende i landskapet.

4.0 HISTORISK BAKGRUNN

«...en måte å tolke våre omgivelser på, består i å se dem som spor, tegn eller symboler på noe... Vi leser disse tilfeldige overleverte tegn, og setter selv inn manglende biter for å skape et bilde av fortiden....»

Morten Haveraaen, Utemiljø nr. 3. 1987.

For å kunne forstå dagens landskap, tekniske strukturer, bosetting og aktivitet i et område, er det viktig å kjenne til områdets historie. Dette vil også gjøre det enklere å forstå utviklingen av stedet, og også å finne frem til natur- og kulturverdier. Samtidig vil en forståelse av sammenhengene i et landskap gjøre en prioritering av ulike tiltak enklere. Kulturhistoriske spor bidrar til et steds identitet.

4.1 GRAVRØYSER, BOSETTINGS- OG GÅRDSHISTORIE

Uten tvil er bosettingen i Drage-Austmyrbygda gammel. Det er registrert og datert funn fra flere gravrøys, henholdsvis til jernalderen (ca. 500 f. Kr til 1050 e.Kr.) på Ytre Drage og til bronsealderen (ca. 1800 f.Kr. til 500 f.Kr.) på Indre Drage.

Asbjørn Tunheim (1930 - 2005) har beskrevet funnene av gravrøysene som også er dokumentert ved foto. Totalt skal det ha ligget 4-5 gravrøys ved sjøen på 250/5 og en på 250/2.

«Ved «Fjordingane» ved foten av den gamle marbakken «Reinene» langs med Dragsvika låg det frå gammalt av ein hop av gravrøysar. Mange av desse gravrøysene vart rydda or vegen ved nydyrking, utan at dei vart registrerte. På «Pålbruket» (bnr. 1) vart det i 1890 funne eit mura kammer i ei steinrøys som var 8 m i tverrmål. Kammeret var 2 alen langt og 1 alen breitt, og dekkja med ei stor helle. I dette kammeret stod ei urne (leirkrukke). (Funn B4708 Historisk Museum, UiB).

.....Hausten 1938 skulle Jon Tunheim og bestefaren Jakob O. Drage rydde bort ei steinrøys på «Fjordingane» Dei treffe då på eit mura kammer under ei stor steinhelle. Dei stogga straks arbeidet og melde frå om funnet til Historisk Museum, UiB. Våren 1939 kom konservator Per Fett og gjorde ettergraving. Gravrøysa på «Monsebruket» (bnr. 5) var 9 meter i tverrmål og 1 meter høg. Kista var 2.20 m lang, 40 cm høg, 30 cm brei ved forenden, og 50 cm brei ved hovudenden..... Grava er datert attende til bronse-alderen (Funn B9074, Historisk museum, UiB). Ved opninga av gravrøysa fann ein og ei anna grav som låg 65 cm høgare. Grava er datert attende til eldre jernalder..... På jordet mellom røysa og elva vart det treft på to graver ved pløying.....»

I skriftlige kilder finner vi Drage beskrevet så tidlig som i Diplomatarium Norvegicum fra 1300-tallet (Aaland 1943). Fra tiden mellom 1300-tallet til 1500-tallet er det ikke skriftlig materiale om Drage eller Austmyr, men fra 1563 finnes det kilder for begge gårdene. Drage var opprinnelig en gård, men på 1600-tallet ble det skilt mellom Indre og Ytre Drage. På kart av J.A. Krog fra 1770 finner vi Drage som her omfatter både Ytre og Indre Drage og også Austmyr tegnet inn, sistnevnte skrevet «Ousmyr». De ulike gårdsbrukene og brukerrekkefølgen på Indre Drage og Austmyr er ellers detaljert beskrevet i bygdeboken for Selje (Aaland 1943). De fire brukerne på Indre Drage ble regnet som «temmelig velstående», da i motsetning til de tre brukerne på Ytre Drage og de tre på Austmyr som alle var «fattige». Alle hadde «ond landing», dvs. vanskelige landingsforhold særlig i dårlig vær (Aaland 1943).

Gårdsbrukene er lokalisert i Dragsvika i sør-vestre enden av Dragseidet. Fram til 1800-tallet var Ytre Drage og Austmyr hospitalgods (tidligere Selje kloster), mens Indre Drage delvis var hospitalgods og delvis eid av prestegården i Selje. I løpet av 1800-tallet ble alle gårdsbrukene løst ut. Indre Drage: 250/1 i 1838, 250/2 i 1845, 250/3 i 1850 og 250/ 5 i 1869. På Austmyr er årstallene for de tre eldste gårdsbrukene: 251/2 i 1833, 251/1 i 1841 og 251/3 i 1849 (Aaland 1943).

Både på Indre Drage og på Austmyr har det vært husmannsplasser og bygselsplasser. Etter at gårdsbrukene ble løst ut har det blitt skilt ut flere mindre bruk, inkl. de tre bygselsplassene på Indre Drage 250/8,10 og 18, og husmannsplassen «Muraplassen» (51/8) på Austmyr. Det har også vært flere utskiftninger av torvskjæringsmyrer og utmarksteiger.

4.2 DRAGSEIDET

Dragseidet er et fem kilometer langt og 1-2 km bredt daldrag som strekker seg fra tettstedet Leikanger i nord til Drage-Austmyrbygda i sør. Høgste punkt ligger 227 moh. Daldraget blir omkranset av 400 meter høge hei- og fjellpartier: Leikangsheida og Vardeberget (471 moh.) i nord og Myrehornet (335 moh.), Skreiatua (515 moh. og Bukken (384 moh.) i sør. Dragseidet forbinder Vanylvsfjorden i øst med Skårbøfjorden/Sildagapet i vest. Mot nord, delvis i ravine, renner Leikangselva med relativt bratt fall ned mot Vanylvsfjorden, mens det i sør er Myreelva med Elvakrokane som munner ut i havet. Elvene har utløp fra dreneringsbassenget på Dragseidet hvor både dalbunnen og store deler av lisidene er dekket av terrengdekkende myr (fig. 3).

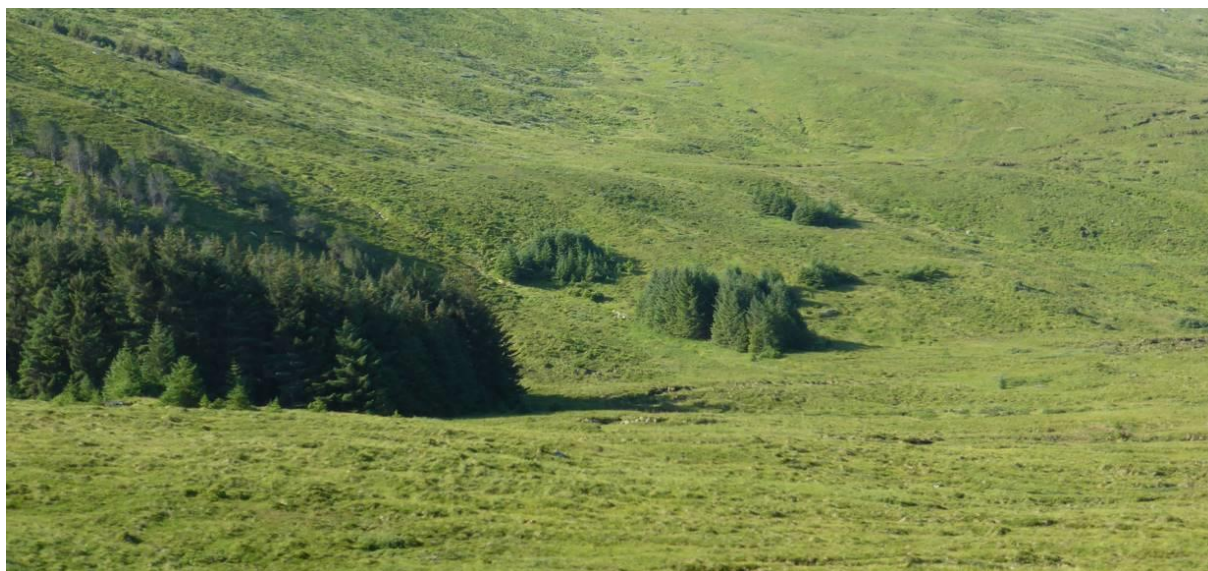

Fig. 3. Terrengdekkende myr er typisk på Dragseidet. Myrene er sterkt utnyttet til torvskjæring både fra folk på Leikanger og fra Drage-Austmyrbygda. Mange lokale stedsnavn forteller om torvhus og om de ulike eierne. Sitkagran er plantet inn på mindre teiger der marka er noe tørrere.

Båtdragning

Dragseidet har opp gjennom historien vært en viktig ferdselsåre og møteplass for folk fra de to sidene av Stadlandet. Navnet tyder også på at eidet har vært brukt til å dra båter over land; både fordi dette kortet reisevegen betydelig og fordi man slapp å seile/ro rundt Stad som alltid har vært fryktet av folk når det var dårlig vær. Jacob Aaland skriver: «..Det kan vel ikkje vera tvilsmål um at det i gamal tid vart drege skip og båtar yver eidet for å sleppa å fara kringum Staden når det var stormvêr og ufarande den leidi. Skipi var små og lette, og folkehjelpi vanta det ikkje. For å lette draggingi var her lunnelagt. Staden her vart difor ein viktig ferdslemidttstad, og namnet på garden hev vel sikkert upphavet sitt av dragetrafikken her...» (Aaland 1943).

Selv om en har opplysninger om at det så sent som på slutten av 1800-tallet ble dradd båter over eidet (Dahle et al. 1997), er gamle drag over dette eidet ikke bekreftet gjennom arkeologiske utgravinger. En vet heller ikke hvor omfattende denne trafikken har vært eller hvor store båtene var, eller hvor denne transportlinjen eksakt lå. Både vikingeskip og fiskebåter og andre småbåter kan ha hatt behov for trygg overfart fra Sunnmøre til Nordfjord, og å dra båter over land har tidligere vært vanlig mange andre steder. I Danmark har Vikingeskibshallen i Roskilde gjort et eksperiment for å vise at slik båtdragning var mulig. Et vikingeskip («Helge Ask» fra Skuldelev-funnet i Roskilde Fjord) som veide to tonn uten mannskap og ballast, ble dradd over en tilnærmet flat landtunge på 300 meter. Det ble brukt lunner (trestokker som ble smurt med fett og linolje). Forsøket ble gjort både med folk og med hester (Dahle et al. 1997). Det tok fra 12 til 30 minutter å få båten over land. Dragseidet er imidlertid bratt og har en høyde på godt over 200 meter, og det er mer enn 4 km mellom de to fjordarmene. Både mot nordøst og mot sør-vest renner de to elvene i raviner i løsmassene, og på Dragesiden er daldraget smalt og også med en del ur og berg i selve elveleiet. En har ikke kjennskap til om lunner (trestokker som ofte var kløyvd) har blitt funnet i de laveliggende torvmyrene ved torvskjæringen, dvs. rester av trestammer er gjerne vanlig å finne, men disse kan også være spor etter tidligere furuskog som for mer enn 5000 år siden dekket store deler av kysten vår (Kvamme et al. 2000). Torv akkumuleres over tid, og for å danne en meter torv tar det minst 1000 år avhengig av beliggenhet, nedbør og temperatur. Det er imidlertid funnet lunner under restaurering av «Gamlevegen». [Å lunnelegge vegfår for å lette transporten til lands var svært vanlig tidligere, og behøver nødvendigvis ikke å ha med båtdragning å gjøre (Fabricius 1779)].

Dragseidet er et nasjonalt kulturminne, sterkt knyttet til Olav Tryggvason og kristningen av Norge (fig. 4). I Snorre Stulasons Heimskringla fra ca. 1230 står det: «...*Samme høsten (år 997) lyste kong Olav fire-fylkersting nord på Drageid på Stad. Dit skulle det komme sogninger, fjordinger, sunnmøringer og romsdøler. Kong Olav kom dit med et svært følge som han hadde med østfra landet, og dessuten den hæren som hadde kommet til ham fra Rogaland og Hordaland. Da Olav kom på tinget, bød han kristendom der som andre steder. Og kongen hadde slik styrke i denne hæren, så de ble redde for den. Enden på saken ble at kongen bød dem velge ett av to, enten fikk de gå over til kristendommen og la seg døpe, eller også skulle de få holde strid med ham. Og da bøndene ikke så noen utvei til å kjempe mot kongen, så valgte de heller det andre, og hele folket ble kristnet. Kong Olav dro videre til Nordmøre med hæren, og kristnet det fylket....*» (Holtsmark & Seip 1970).

Olav Tryggvason var konge i Norge fra år 995 til 1000. Han «...ble tatt til konge over hele folket på et allment folketing i Trondheim og skulle ha hele landet slik Harald Hårfagre hadde det...» Olav Tryggvason var født på 960-tallet og har blitt regnet som en av de norske kristningskongene. Før han selv ble opplært i den kristne tro, sterkt påvirket av erkebiskopen av Canterbury og biskopen av Winchester, gjennomførte han flere vikingtokter blant annet til Irland og England. Olav Tryggvason regnes for grunnleggeren av Trondheim. Ormen Lange var kong Olavs flaggskip og han ble drept i slaget ved Svolder i år 1000. Olav Tryggvason er også knyttet til legenden om St. Sunniva og Selja.

4.3 GAMLEVEGEN

Dette er en eldgammel ferdselsveg da bosetningen trolig både på Leikangersiden og Dragesiden går svært langt tilbake i tid. Gamleskaret er vegens høyeste punkt på 245 moh. Herfra er det storslått utsikt over Drage-Austmyrbygda og Stadhavet (fig. 2). Vegen var opprinnelig flere steder hellelagt og med klopper der hvor det var fuktig og bekkefar, ellers mest trolig dekket med grus, med stokker (kavler) og delvis grasdekket. Lave murer utgjør vegfundamentet og i tilknytning til torvskjæringssområder er det bygget inn torvhus i muren.

Dette var vanlig tidligere for å spare bygningsmateriale (stein). Vegen har slak stigning fra Leikanger, noe brattere fall ned mot Drage-Austmyrbygda (se ellers 13.1.2). Det antas at det var denne trasèen som ble brukt til båtdragning, da terrenget lenger sør er svært bratt og elvegjelet trangt og lite farbart til fots.

Fig. 4. Møtet med Olav Trygvasson på Drageidet i år 997 er markert med et steinkors på Leikanger-siden. Vanylvfjorden i Møre og Romsdal i bakgrunnen.

4.4 FISKET

Lokaliseringen nær Stadhavet førte til at de aller fleste gårdbrukerne og husmennene på Indre Drage og Austmyr kombinerte jordbruk og fiske. I tillegg var det også ofte tilreisende fiskere som hadde tilhold både i Drage- Austmyrbygda og i Furebygdene. Fisket spilte en stor rolle, og transport og salg av fisk betydde mye for de enkelte gårdsbrukenes økonomi og utvikling (Austad & Hauge 2015). Det høge antallet båtstøer, naust og sjøhus i grendene vitner om at ressursene fra havet hadde svært stor betydning for bosetningen her. Det var kort utror til sentrale fiskeplasser og gode forhold for ulike fiskerier, men det var ofte et problem å komme til lands med fangsten, og alle bygdene hadde tidligere «ond landing» før det ble bygget moloer. En første molo i Drage-Austmyrbygda sto ferdig i 1893.

Fisken var viktig både til selvhushold og for salg og betydde mye for gårdenes økonomi. Vinterfiske på skrei, og sommer- og høstfiske (lyr, småsei, makrell), var viktig. Det ble også tilvirket noe tørrfisk og klippfisk til selvhushold. Tørking av fisk og kjøtt (sol og vind) er en av de eldste konserveringsmetodene våre. Klippfisken blir saltet. Salt ble først rimelig i innkjøp på 1700-tallet, selv om man nok kunne skaffe seg noe salt selv. Klippfisk ble regnet for en finere vare enn tørrfisk. Fisken, helst torsk, ble rensset, skåret opp og lagt til tørk, saltet og deretter lagt i runde stabler som ble presset sammen. Det skulle være vindfulle, skrånende svaberg uten altfor mye sol og uten vegetasjonsdekke der fisken skulle tørkes. Stablene ble dekket med runde lokk for natten eller ved nedbør. Fisken måtte tørkes i flere omganger.

Også hummer- og laksefiske kunne gi gode inntekter. Hummerfiske ble vanlig fra 1600-tallet av, og særlig var engelskmenn faste oppkjøpere. Ulike redskap ble utviklet og brukt, fra hummertang (brukt på grunt vann), til åpne teiner, hummerteiner og ruser. Retten til å fiske

laks var en eiendomsrett. Laks ble fisket fra mai til august. I begynnelsen ble laksen saltet, senere ble den lagt på is for transport. For å transportere fisken til byen for salg, ble det brukt større båter; jekter, senere motorbåder. Det var en byjakt på Indre Fure (sameige med Ytre Fure) som ble brukt til dette og flere jekter på Drage. Folk fra Drage-Austmyrbygda, Indre- og Ytre Fure hadde flere båtlag som dro sammen på fiske og som også samarbeidet om transport og salg av fisken. I Klostersvågen på Selja hadde grendene flere saltebuder (fig. 5).

Fig. 5. Saltebudene i Klostersvågen på Seljaøya. Fra venstre Pålbuda, Jørnbuda og Røysane/Fremstabakkane. Motorbåtene var «Snarfarett», «Muren», «Grisen» og «Håpet». Noen av budene ble mest trolig senere flyttet til Silda (Rundereim 2021). Foto: Ole Kr. P. Fure 1919 lånt ut av Harry Tunheim.

Det var også andre ressurser fra havet som var viktig. «Rak» dvs. rekved, tømmer og plank ble sanket fra små vikene og brukt til ved, bygningsvirke og møbler. Å samle «rak» var en allemannsrett. Tang og tare ble mye brukt til dyrefôr. Geiter som gikk ute hele året gikk ofte ned i fjøra. Ellers ble tare brukt til vinterfôr for kyr iblandet høy, fôrmedel og varmt vann. Tang og tare ble også brukt som gjødsel på åkerlappene når det var behov for det, og det er kjent at det flere steder i Selje også ble brent tare til jodproduksjon.

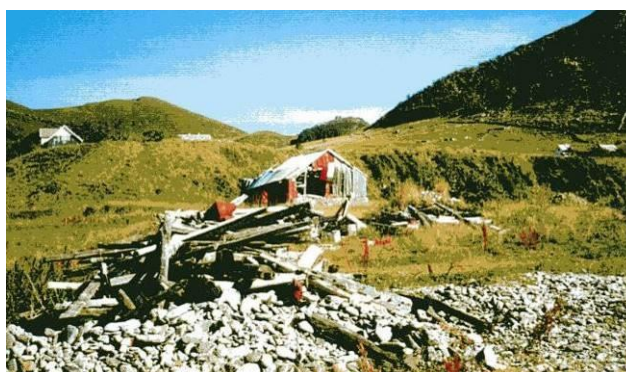

Fig. 6. Naustområdet for Indre og Ytre Drage i 1877. Fig. 7. Rester av naustområdet på Austmyr med vindskadet låve bak. Totalt skal det ha stått tre store naust og et lite i tillegg til en saltebud (251/3) på Austmyr (Harry Tunheim pers. medd.). (Foto hentet fra Dahle et al. 1996).

Indre Drage og Ytre Drage hadde naust vest for Dragselva (fig. 6). Naustene lå ved stranden sørvest for Ytre Drage. På utskiftingskartet fra 1877 for Ytre Drage vises 7 naust. Det er også markert tre stiplete kvadrater uten tak som kan være tørkeplasser for garn, for fisk eller tare. Det er også tegnet inn to mindre bygninger øst for naustrekken og to i vest, trolig er dette bygninger i tilknytning til fiske og havbruk. Naustområdet var felles, men naustene tilhørte det enkelte gårdsbruket. Austmyr hadde eget naustområde på østsiden av utløpet av Myreelva (fig. 7).

4.5. HUSDYRBEITING OG KYSTLYNGHEI

Utmarka var viktig både til husdyrbeiting, til jakt og fiske, og også til å sanke brensel. Lisidene og høgdedragene på Drage og Austmyr er en mosaikk av kystlynghei, bart fjell, ur og omfattende torvavsetninger.

Husdyrene beitet på innmarksarealene tidlig vår og sen høst. Milde vintre ga muligheter for utmarksbeiting på lyngheiene i fjellet store deler av året for småfå, kyr og hester. Mens småfå beitet over store områder og i bratte lisider, var det helst spesielle beiteområder for storfå. Mange gårder hadde sommerfjøs i tillegg til gardfjøs. Sommerfjøsene lå både i utmarka og lenger inne på fjellet. Her ble dyrene melket hver dag og melken fraktet til gårds. Sommerfjøsene er vanligvis bygget i stein og takene dekket av store flate steinheller. Mens langvegger og galvvegger gjerne holder seg godt og gir et godt bilde av tidligere omfattende og intensiv bruk, råtner trestokkene som holder takene oppe med den konsekvens at takhellene gjerne finnes som nedraste steinhauger inne i murene.

Kystlynghei med dominans av røsslyng finnes i de ytterste kyststrøkene fra Kristiansand til Lofoten. Størst utbredelse har kystlyngheiene i Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal (Aarestad et al. 2001) (fig. 8). Kystlyngheiene er et resultat av avskoging, jevnlig avbrenning, helårsbeite og lyngslått gjennom generasjoner, og er en av våre eldste kulturmarker. Som kulturmarkstype er lyngheiene 5000 år gamle (Kaland 1979). Kystlynghei finnes i en mosaikk i første rekke med torvmyrer langs kysten. Velholdte lyngheier er verdifullt vinterbeite i første rekke for sau (utegangersau) og geit (kystgeit).

Fig. 8. Røsslyng er en av karakterartene i lyngheiene langs kysten. Om høsten får landskapet et rosa-lilla skjær. Røsslyngen må forynnes helst hvert 20-25 år ved brenning. Ung lyng er gode beiteplanter. Kystlyngheiene er en utvalgt naturtype med egne midler til skjøtselstiltak. Foto: Leif Hauge. Fig. 9. Kystlynghei hvor røsslyngen ikke brennes med jevne mellomrom får dårlig kvalitet som beite og gror igjen med einer og lauvkratt. Her fra området nord for Gamleveggen.

I kystlyngheia ble røsslyngen svidd av og områdene var sterkt nedbeitet og i vekslings mellom grashei, lyngpartier og knausemark/berg. Gamle foto forteller om treløse heier dominert av røsslyng. Røsslyng var verdifull også til brensel, og slike områder finnes det utskiftingskart over blant annet på Ytre Drage. Kystlyngheiene og utmarka hvor det tidligere også var flere sommerfjøs, gror i dag igjen med krypende einer og ungt lauvtreoppslag av rogn og bjørk (fig. 9).

4.6 TERRENGDEKKENDE MYRER OG TORVSKJÆRING

Det kunne være helt spesielle områder hvor det ble tatt torv. Gode torvmyrer til torvskjæring var viktig, og disse var også gjenstand for eiendoms- og bruksretter. Myrene har ofte en lang brukshistorie, både som slåttemyrer og som torvmyrer til brensel, delvis også til strø. Særlig langs kysten, men også i fjellet hvor trær var mangelvare, ble det jevnlig tatt ut store mengder torv til brensel. Her høstet man av overskuddsproduksjonen, men enkelte steder har trolig torvskjæringen (sammen med lyngbrenningen) vært så omfattende at dette kan ha ført til at jordsmonn og vegetasjon kunne forsvinne helt, særlig i områder med mye berg og ur.

Myr defineres som et landområde med høgt grunnvann, oksygenfattige forhold nesten helt opp i overflaten og vegetasjon som danner torv. Klimaet er viktig for myrdannelsen. Høg luftfuktighet og jevn tilgang på nedbør sørger for høg markfuktighet. Myrplanter har gjerne luftvev i stengel og rot slik at oksygen kommer ned til røttene. Starr-arter, snelle-arter og torvull-arter er eksempler på dette (Moen et al. 2001). Likevel er det først og fremst torvmose-artene som er typiske myrplanter. De vokser hurtig (5-10 cm i året under gunstige forhold). På de fleste myrene er det gjennomgående en større planteproduksjon enn det som brytes ned, og dette fører til torvakkumulering. Det er mange ulike typer av myr i forhold til næringsforhold, lokalisering og oppbygging. Langs kysten finner vi bl.a. oseaniske nedbørsmyrer og terrengdekkende myrer (Moen et al. 2001).

Fig. 10 ab. Over hele Stadlandet og innenfor UKL-området Hoddevik – Liset i Selje finner vi terrengdekkende myrer og spor etter torvskjæring. Torv var ofte det eneste brenselet som folk tidligere hadde til oppvarming. Ennå er det mange gårdbrukere som har vært med på å spa torv, og i gamle fjøs og uthus finnes det fremdeles redskap som ble brukt til dette arbeidet. Her domonstrer Sverre Fure redskap og ulike trinn i torvskjæring på Indre Fure i mai 2019. Foto: Leif Hauge. Se ellers vedlegg III.

Torven ble skåret ut med spesialkniver/spader i ”benker” og spadd opp med egnet redskap (torvstikker og torvspader) (fig. 10ab). Dette skjedde om våren. Torven ble lagt til tørk på bakken og lagret i torvhus eller satt i torvseter (-stakker), for senere å bli fraktet til gårds. Den omfattende bruken av myrområdene hindret gjengroing. Sporene etter tidligere torvskjæring/torvstikking/torvspading er ennå tydelige i de fleste torvmyrområdene langs kysten. «Terrasser” eller ”benker” og forsenkninger som ofte har vann-ansamlinger og åpen jord, identifiserer tidligere torvskjæringssområder. Torvhus ble satt opp i stein eller tre. Etter torvhusene i tre er det få spor igjen i dag, men vi kan finne murer etter steinbygningene flere steder i utmarka og fjellet slik vi blant annet ser det flere steder på Dragseidet og langs Gamlevegen. Eldre folk kan fremdeles identifisere disse plassene, og mange stedsnavn er knyttet til dem.

God brenntorv var viktig. «*Mellom 200-300 sekkar med torv (alt etter kvaliteten) vart nytta årleg*» (Sverre Fure pers. medd.). Dersom torven skulle være egnet til brensel, måtte den ha en viss fortorvingsgrad. Høg fortorvingsgrad fører til lite askeinnhold, 2-6% regnes for gunstig (Ording 1940). 2,3m³ god torv skulle gi samme brennverdi som 1 favn (1,8 hl.) bjørkeved. 1,8 hl. torv skal ha samme brennverdi som 1 hl. koks. En god brenntorvmyr er karakterisert av lite innhold av grove partikler og av at torven kjennes fet som smør når den blir klempt sammen i hånden (Ording 1940). Brenntorven ble ofte stukket i større blokker «stompar», og deretter delt opp i tynnere skiver (fig. 10ab). Torvstykkene som kunne være ca. 15 x 15 x 4-5 cm, ble lagt til tørk på tørre og vindfulle steder. Etter 2-3 uker ble de samlet i kiper, transportert til torvhusene hvor de ble lagret, før de senere ble fraktet ned til gårds ofte på løypestreng. Ble det brukt løypestreng var det vanlig først å sende ned noen bører med lyng som kunne ta av for støtet når torvbørene ble sendt ned (Sverre Fure pers. medd.) eller det ble brukt trekasser (Harry Tunheim pers. medd.).

Det er store torvmyrer som ble brukt til torvskjæring både på Dragseidet, langs Gamlevegen og inne på fjellet ved Litlelidvatnet 252 moh. og øst for Myra (429 moh.). Særlig torvmyrene i sørvest-siden av Dragseidet (Raudehaugen), ble mye brukt av folk på Austmyr og Indre Drage. Flere gamle utskiftingskart fra gårdene har nettopp torvmyrene som tema. Teigene, som hørte til det enkelte gårdsbruket, var gjerne lange og smale. Torvhusene ble oppført både i stein og i tre. Likevel er det først og fremst i selve terrenget at vi kan spore den tidligere så omfattende torvskjæringen (fig. 11).

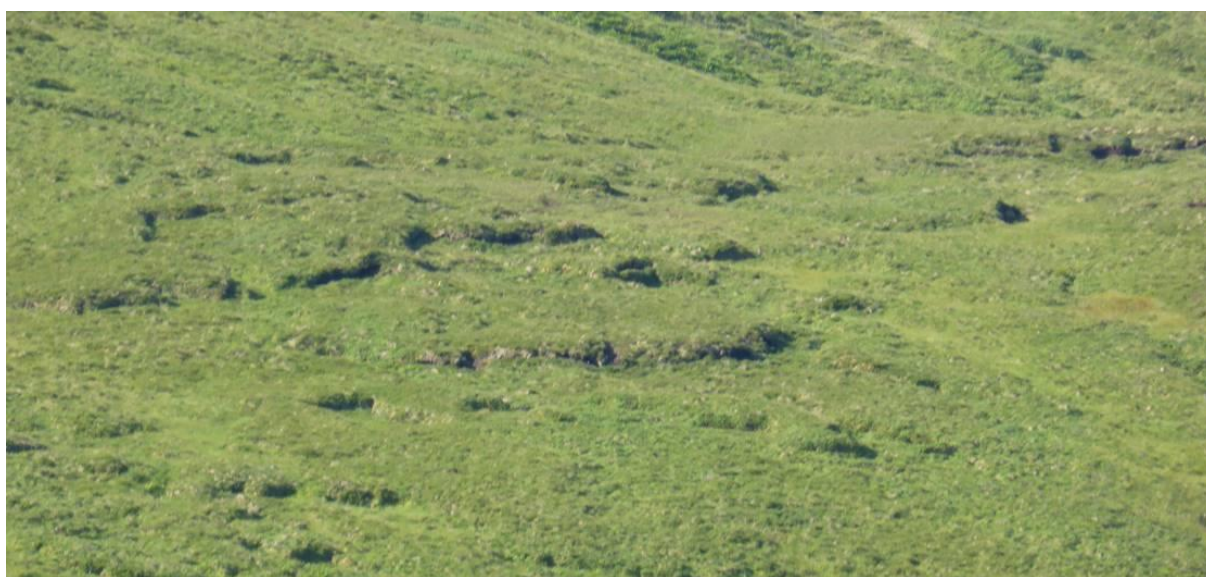

Fig. 11. Over hele Dragseidet er det spor etter torvskjæring med benker og vannhull.

5.0 INDRE DRAGE

5.1 SOSIALE FORHOLD, UTSKIFTING OG KLYNGETUN

På Indre Drage var det tidlig på 1800-tallet fire, tilnærmet jevnstore gårdsbruk. Det var br. nr. 1, 2, 3 og 5. Av folketellingene fra 1800-tallet får vi ikke bare en god oversikt over antall folk og dyr på det enkelte gårdsbruket, men vi får også innblikk i de sosiale forholdene som rådet på midten av 1800-tallet. Nedenfor er folketellingen fra 1865 og 1900 kort gjengitt. (Folketellingen fra 1865. www.digitalarkivet.no)

5.1.1 Folk og dyr på Indre Drage i 1865

På bruk nr. 1 «Olabruket» bor det i 1865 8 personer sammen i en husholdning. Dette er gårdbruker og selveier Ole Jakobsen på 46 år sammen med kone (49 år), en sønn (20 år), datter (16 år) og en pleiesønn på 10 år. Her bor også moren på 66 år, en lægdslem (48 år) og en 18-årig tjenestejente. De har to hester, 17 kyr, 40 sauer, 20 geiter og 2 griser. De sår 1/8 tønne bygg, 8 tønner havre og setter 4 tønner poteter.

På bruk nr. 2» Pålbruket» bor det i 1865 7 personer sammen i en husholdning. Dette er Anders Olsen (44 år) som her er oppført som forpakter og gårdbruker. Dette gårdsbruket ble først løst inn i 1872 (Aaland 1943). Anders Olsen har kone (42 år), en datter på 17 år og to tjenestejenter på henholdsvis 25 og 44 år og en tjenestegutt på 20 år. I tillegg bor faren på 71 år på gårdsbruket og er hjelpesmann for sønnen. De har 1 hest, 15 kyr, 30 sauer, 20 geiter og 1 gris. De sår ut 1/8 tønne bygg, 7 tønner havre og 6 tønner poteter.

På bruk nr. 3 «Hansebruket» bor gårdbruker og selveier Hans Hansen på 44 år sammen med kone (44 år) en sønn på 18 år og tre døtre på 16, 11 og 8 år. Her bor også faren, en tjenestegutt på 12 år og en tjenestejente på 28 år. De har 1 hest, 16 kyr, 30 sauer, 15 geiter og 2 griser. De sår ¼ tønne bygg, 6 tønner havre og 6 tønner poteter. (I 1874 ble deler av eiendommen skilt ut til bnr. 4).

På bruk nr. 5 «Monsebruket», senere kalt «Tunheim» bor gårdbruker, leilending og forpakter Jakob Olsen (47 år). Gårdsbruket ble først løst inn fire år senere, i 1869. [Under utskiftingen i 1877 ble halvparten av bruket skilt ut til bnr. 6. (Aaland 1943)]. Jakob Olsen bor sammen med kone (45 år), en datter på 17 år og en liten sønn på 1 år, og en eldre gift sønn på 23 år, svigerdatter på 27 år og en liten datter på 2 år. I tillegg bor faren på 82 år (føderåd) og en tjenestejente på gårdsbruket. Alle hører til en husholdning. De har 1 hest, 16 kyr, 35 sauer, 16 geiter og to griser. De sår ¼ tønne bygg, 6 ½ tønne havre og 6 ½ tønner poteter.

I årene like før utskiftingen i 1877 bodde det 34 personer på de fire gårdsbrukene i klyngetunet på Indre Drage. Husdyrholdet var omfattende med fem hester, 64 kyr/storfé og mer enn 200 sauer og geiter. Antallet er trolig oppgitt som vinterfôrete dyr. Gårdbrukerne er unge, det er mange barn og få eldre personer. En lægdslem har tilhold på bruk nr. 1. En mindreårig gutt er oppført som tjenestegutt, men trolig har de fleste av barna plikter med renhold, fôring og gjeting av dyr og annet arbeid på gården under onnene. Selv om fiske er en viktig inntektskilde, er ingen av gårdbrukerne oppført som fiskere på Indre Drage i 1865.

5.1.2 Utskiftingen i 1877-1879

Bygningene var samlet i et stort klyngetun. Teigblandingen var omfattende og komplisert, og både på Ytre Drage og Indre Drage ble det gjennomført en utskifting i 1877 med en overutskifting i 1879 (fig. 12). Utskiftingen var nødvendig for å gjøre jordbruksdriften mer rasjonell, men førte til oppløsning av det gamle klyngetunet og utflytting av flere tun.

Jordbruket

Et godt bilde på det gamle jordbruket kan vi få en formening om ved å studere gamle utskiftingskart. Slike kart er svært verdifulle når man skal tolke spor i vegetasjonen og finne gamle steinstrukturer og tufter. Her kan både historien leses, endringer dokumenteres, og en kan skille eldre og nyere steinstrukturer fra hverandre. Etter omfattende utskiftinger ble gjerne gamle eiendomsgrenser og rydningsrøyser fjernet, men enkelte steinopplegg kan være gamle,

bl.a. enkelte bakkemurer, elveforbygginger, vegfår og også murer etter bygninger som lå i utmarka og hvor bygningssteinen var verdifull og ble tatt vare på av ny eier. Gjenbruk både av trematerialer og stein var vanlig.

Fig. 12. Utskiftingskart for Indre Drage fra 1877. Klyngetunet ligger til venstre nær Dragselva. Vann til folk og fê kom fra en liten side-elv fra Gjerselva. Gult er åkerareal, mens grønt er ryddet eng. Nye eiendomsgrenser etter utskiftingen er markert med bokstavene A-F, dvs. nå seks gårdsbruk med bruk 4 (E) og 6 (F).

Størrelsen på åker og eng har nok vekslet opp gjennom tiden avhengig av folketall, arbeidskraft og mengde gjødsel tilgjengelig. Større deler av innmarksarealene der det ikke er for bratt eller for steinete, kan en eller annen gang ha vært ryddet, snudd og trolig brukt som åker, men senere lagt igjen til eng, for så å ha blitt tatt opp igjen ved behov. Dette var vanlig tidligere, og et viktig tiltak for å opprettholde produksjonen på teigene dersom det år om annet kunne bli lite med gjødsel; egentlig forløperen til vårt moderne vekselbruk. Reitbruk (samme areal ble brukt gjennom flere år og produksjonen holdt oppe gjennom kraftig oppgjødsling) var også vanlig der man måtte støtte seg på manuelt arbeid. Både plantesykdommer og utpining av jorda kunne på sikt bli et problem. Arealene som skulle vurderes i en utskifting (gjelder både innmarks- og utmarksareal), ble bonitert (dvs. produksjonsverdien av de ulike arealene/teigene ble skrevet opp). Et utskiftingskart er derfor delt inn i ulike boniteringsfigurer (jordstykker). En enkel åker eller engstykke kan ha flere boniteringsfigurer. Alle boniteringsfigurene er nummerert slik at det er mulig både å finne både eier, bruken av arealet, kvaliteten på jorda, f.eks. innholdet av stein og også produksjonsverdien i en tilhørende skriftlig protokoll. Etter utskiftingen skulle alle gårdbrukerne ha like mange mål (daa) jord som tidligere og fordelingen mellom god og dårlig jordbruksmark (boniteringsverdiene av arealene) skulle være tilnærmet den samme som før utskiftingen, dvs. mest mulig rettferdig fordelt. Det var utdannede jordskiftere som foretok boniteringen og utskiftingen.

Den opprinnelige teigblandingen slik vi finner den på det gamle utskiftingskartet over Indre Drage, viser at mange av teigene var langsmale parseller hvor flere gikk horisontalt og fulgte

terrengformene. De ryddete og oppdykede åkerarealene lå sør for klyngetunet, mens innmarksarealene nord og lenger øst for var ryddete slåtteteiger. Av utskiftingskartet går det også frem at det er relativt få og små areal som ikke har blitt ryddet for stein. Totalt er det innmål og bonitert 236 jordstykker.

5.1.3 Klyngetunet

Klyngetunet utviklet seg til en liten «landsby» nede nær utløpet av Dragselva, ca. 25-30 moh. (fig. 13a-c). Tilgang på ferskvann var viktig både for folk og dyr, og på østsiden av tunet løp en liten bekk med utløp fra Gjerselva. I tillegg var også Dragselva en sikker vannkilde. På den andre siden av elva lå de to tunene til Ytre Drage. Uthusbygninger som låver og fjøsbygninger (oftest de største bygningene) var lokalisert til utkanten av klyngetunet, mens bolighusene og mindre uthus (vedboder, redskapshus) ligger mer sentralt i tunet. Fra utskiftingskartet fra 1877 kan vi telle 25 bygninger i det gamle klyngetunet. Vi vet at skyssvirksomhet var knyttet til flere bruk, og her var det også en sengebu som skal ha blitt brukt til overnatting for reisende. Fem kvernhus ved Dragselva er tegnet inn på utskiftingskartet, i tillegg til en smie som vi ser lengst i sør i god avstand fra tunet på grunn av brannfaren. Alle bygningene i tunet er nummerert og også verdisatt inkl. selve tunområdet (marka mellom bygningene) som har nr. 268. Med dette som utgangspunkt og opplysninger i protokollen har Asbjørn Tunheim ført opp følgende bygninger i det gamle klyngetunet (se nedenfor).

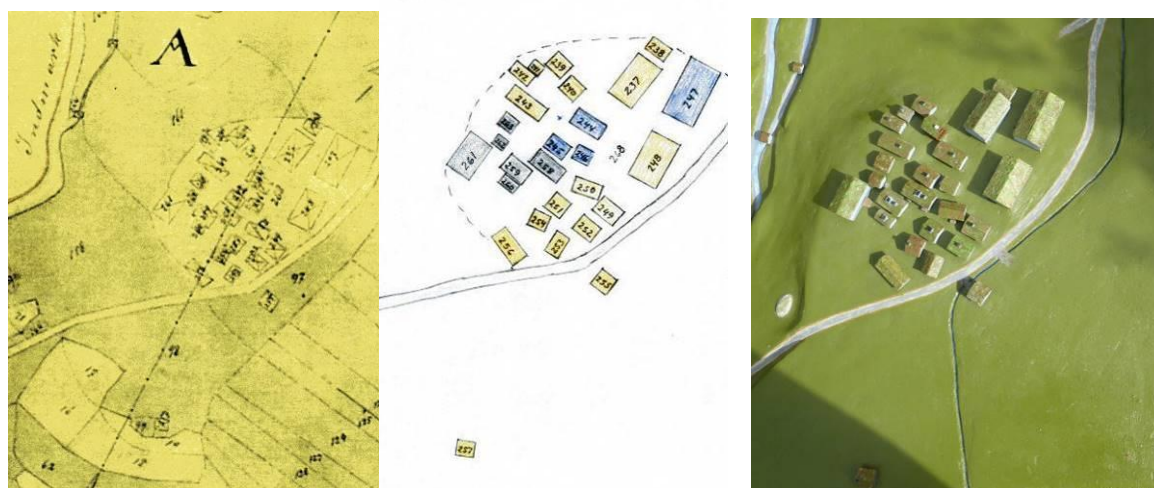

Fig. 13a-c. Klyngetunet på Indre Drage. Kopi av utskiftingskartet med nummerering, eiere og bygningenes funksjon og en modell av tunet bygget av Asbjørn Tunheim. Uthusbygningene (låve/fjøs) ligger i utkanten av tunet og er de største bygningene. Vann til dyr og folk ble hentet fra bekken som renner øst for tunet. Lengst i sør ser vi smia, og ved Dragselva til venstre er det to kvernhus. Hele fem kvernhus lå ved denne elva. Bygningene er nummerert (se forklaring nedenfor).

«**Olabruket**» (br.nr.1): fjøs og lade (248), stue (249), stabur (250), stue 300 år gammel (251), kårmandsstue (252), vedehus (253), ildhus (254), stabur (255), smidje (257), kværnhus (265).

«**Pålbruket**» (br.nr.2): fjøs og lade (237), gedeflor (238), sengebod (239), loft (240), kårmands ildhus (241), kårmandsstue (242), stue (243), kværnhus (267).

«**Hansebruket**» (br.nr. 3): gamlestue (244), nystue (245), stabur (246), fjøs og lade (247), kværnhus (266).

«**Monsebruket**» (br.nr.5): kårmandsstue (258), nystue (259), gamlestue (260), fjøs og lade (261), stabur (262), gedeflor (263), kværnhus (264).

Under utskiftingen i 1877 ble bruk nr. 6 skilt ut fra bruk nr. 5. Sammen med det nylig fraskilte br.nr. 4 (utskilt fra br. nr. 3 i 1874), førte dette til at marka til de fire tidligere gårdsbrukene nå ble delt opp i 6 sammenhengende eiendommer med parseller på tvers av terrenget: A-F (fig. 12). Vi ser at de to nylig fraskilte eiendommene, E og F, er lokalisert lengst øst hvor det på

utskiftingskartet er slåttemark, ikke åkerareal. Et stort oppdyrkingsarbeid måtte påregnes her. På utskiftingkartet er det også tegnet inn en linje øst på eiendommen til br. nr. 1 som omfatter ca. 1/3 av denne eiendommen. Her er det trolig alt planlagt for den senere fradelingen av bruk nr. 9. Dette skjedde imidlertid først i 1901. Eiendommene går vertikalt fra sjøen (fra Myrelva for br.nr. 4 og 6) med teiger på strandflaten, med åker på marin terrasse og slåttemark på bratt mark ovenfor. Eiendomsgrensene ble vanligvis forsterket med steingarder, og de aller fleste av steingardene som vi finner i dag er bygget opp etter utskiftingen.

Fig. 14. Klyngetunområdet i dag med 250/1 i forgrunnen og tunbygninger på 250/5 i bakgrunnen

Fig. 15. Det er bevart lite av bygningene i det gamle klyngetunet, Murer etter et eldhus på 250/1 er tatt vare på, men mye stein har blitt fjernet i årenes løp. Fig.16. Fjøset og låven på 250/1 har blitt bygget på i flere omganger. I deler av bygningen finnes også tømmer fra andre og eldre bygninger, trolig også fra årestuen som sto i det gamle klyngetunet (bygning nr. 251). I fjøsbygningen var det tidligere også et gårdsmeieri.

For å utnytte vekstsesongen best mulig, gjøre melkingen enkel og for å samle gjødsel, ble det vanligvis ryddet beitemark og bygget gardfjøs (heimestøler/vårflorer), ofte også små kvier i utkanten av innmarka i og nær bøgarden hvor dyrene ble melket og satt inn for natten. Sommerfjøs kunne også ligge på bestemte plasser i utmarka. Gjødsel ble slik effektivt samlet

opp som senere kunne spres på åkerareal og evt. på slåtteeng. For å spare bygningsstein ble gardfjøsene ofte bygget inn i bøgardene. Slike gardfjøs ble brukt vår og høst. Gardfjøsene og sommerfjøsene var vanligvis steinbygninger, og mange av murene er fremdeles i god stand.

Vegen gikk opprinnelig nedenfor det gamle klyngetunet og videre til Ytre Drage og naustområdet, men etter utskiftingen ble den flyttet høyere opp i terrenget, og skiller i dag tunene på br. nr. 1 og 5 (fig. 14). Det er lite igjen av det gamle tunet. Rester av et eldhus (fig. 15) og deler av den gamle låven med bygningsmaterialer fra andre bygninger (fig. 16) er de eneste sporene.

5.2 INDRE DRAGE PÅ 1900-TALLET

Situasjonen har endret seg i 1900. På Indre Drage er det nå 9 gårdsbruk, og det er også ryddet tre bygselsplasser hvor det på to av dem bor plassmenn. På det siste bodde handelsmannen (Folketellingen fra 1900) (www.digitalarkivet.no). Folketallet har doblet seg og økt til 77 personer. Nå blir de fleste gårdbrukerne også oppgitt som fiskere med unntak av skolelæreren og handelsmannen. Den ene bygselsmannen har tilleggsnæring med «stenarbeid». Antall dyr og avling er ikke oppgitt i denne folketellingen.

Fra bruk nr. 1 skilles bruk nr 9 (Fridtun) ut i 1901. I årene forut bodde eier av bnr.1 Ole Jacobsen, gårdbruker og fisker (24 år) sammen med søsteren og svogeren Samuel Lødemel (32 år) som også er oppført som gårdbruker i tillegg til skolelærer på denne eiendommen. Lødemel har kone (26 år) og tre døtre (hvorav en trolig er død) på 4 og 3 år. Lødemel fikk senere utskilt 1/3 av eiendommen. Husholdet omfattet også to tjenestejenter på 17 og 27 år, en tjenestegutt på 20 år (gårdsarbeid og fiske) og en tjenestegutt på 13! år. Her bodde også farmoren på 83 år i eget føderådshus. I tillegg til korn og poteter og husdyrhold var det også kjøkkenhage og frukthage på gårdsbruket(ene).

På bnr. 2 bor gårdbruker og fisker Peder Drage på 49 år med kone (26 år). En sønn (23 år) er poståpner og bor på gården, og en annen sønn på 17 år er gårdsarbeider og fisker. To tvillingjenter på 13 år er oppført med husstell og fjøsstell, mens en datter på 21 år har syarbeid og husstell som arbeidsoppgaver. Trolig er dette barn fra mannens tidligere ekteskap. I tillegg er det en ny liten datter på 6 år. I husholdet er også oppført en tjenestejente på 18 år, en tjenestegutt på 21 år som har gårdsarbeid og fiskeri som hovederhverv og en telefonarbeider, fisker og gårdsarbeider på 31 år. Det dyrkes korn og poteter, det er kjøkkenhage og husdyr.

Bnr. 3 Indre Drage og bnr. 3 Austmyr har samme eier i 1900: Adam Gregoriusson (35 år), gårdbruker og fisker. Her bor også konen på 32 år en datter på 4 år og en sønn på 2 år. En datter er trolig død. Her er en tjenestejente på 31 år og en på 14 år. Sistnevnte er oppført som barnepike. Her blir det dyrket korn og poteter, det er husdyr og høns, kjøkkenhage og frukthage. Til å drive to gårder er det få tjenestefolk.

På bnr. 4 er oppført Anders E. Drage (50 år) gårdbruker og fisker sammen med konen (42 år), seks døtre på 4, 7, 9, 13 og 25 år (en datter er trolig død), en sønn på 11 år og en på 18 år. Den eldste sønnen er ført opp som snekker. Her bor også en datter på 21 år som er oppført med skredderarbeid. Mange barn gjorde at det var lite behov for tjenestefolk. Husstanden dyrker korn og poteter, holder husdyr og høns og stiller en kjøkkenhage.

På en bygselsplass under bnr. 4 bor Kristian Larssen Drage på 32 år oppført som plassmann, gårdbruker og fisker. Konen på 31 år står oppført med syarbeid i tillegg til gårdsarbeid. De har tre døtre, eldste på 11 år! står oppført som barnepike. En sønn ser ut til å være død. De dyrker korn og poteter, de har kjøkkenhage og husdyr.

På bnr.5 bor gårdbruker og fisker Ole Jacobsen Drage (55 år). Konen er 63 år gammel. På gårdsbruket bor en sønn på 17 år, en datter på 15, en eldre sønn på 30 år (gårdbruker og fisker) sammen med konen sin på 40 år og de to barna deres på henholdsvis 4 år (sønn) og 3 år (datter). Her er også en stedatter på 11 år som er sysselsatt som barnepike og med husstell. Det dyrkes korn og poteter og det er husdyr på gårdsbruket.

På bnr. 6 bor Jørgen Jørgensen d.eldre Drage (f. 1863) oppført som gårdbruker og fisker. Han bor sammen med kone, tre sønner og to døtre. En datter ser ut til å være død. De har en tjenestepike som har ansvar for kreaturer og husstell. Det dyrkes korn og poteter, det er grønnsakshage og det er husdyr på gårdsbruket.

På en byselsplass under bnr. 6 bor Klaus Bergesen Drage på 54 år oppført som plassmann, med gårdsbruk og stenarbeid som hovederwerb. Her bor også konen på 42 år og de fire barna; tre døtre og en sønn. Den eldste datteren på 9 år! står oppført som barnepike. Det dyrkes korn og poteter, de har fjørfé og husdyr.

På bnr. 7, Nygård bor Kristen Jørgensen (40 år) oppført som fisker og gårdbruker sammen med kone og fem døtre. Den eldste datteren på 13 år! står oppført med husstell. Det dyrkes korn og poteter, det er kjøkkenhage og husdyr.

På bnr. 8, Indrebø, som er en byselsplass, bor handelsmann, dampskipsekspeditor og gårdbruker Mons Evensen Drage på 56 år sammen med handelsmadam og gårdbrukerkone Marthe på 51 år. De har fire døtre hvor den eldste på 28 år står oppført med husstell og syarbeide, mens en datter på 11 år! står oppført som barnepike. De har en liten sønn og de har også en pleiedatter. Det dyrkes korn og poteter, de har grønnskashage og frukthage, og det er fjørfé og husdyr på plassen.

Det er å merke seg at det ser ut til å være stor spebarnsdødlighet på denne tiden, men det kan også være at dette har vært underrapportert tidligere. Barnearbeid er vanlig, både av egne barn og barn som fikk tjeneste. Gårdsbruk ble ofte delt mellom søsken og andre slektninger og familiebåndene var sterke.

6.0 AUSTMYR

6.1 SOSIALE FORHOLD OG UTSKIFTINGER

Gården er nevnt i skriftlige kilder i 1563, men kan også ha eldre bosetting. I bispejordboka er det nevnt Nederste og Øverste Myhre. Senere har Dragsmyr og Ødegård vært navn som har vært knyttet til Austmyr. Her skal det ha vært svært så myrete jord, og gårdsnavnet kommer trolig av dette og ellers av beliggenheten mot øst. På kart av J.A. Krogh fra 1770 skrives Ousmyr. På 1500-tallet nevnes to gårdsbruk på Austmyr: Øvre Myre (br.nr.1) og Nedre Myre (br. nr. 3). På 1600-tallet nevnes Nygård (br. nr. 2). Både Øvre Myre og Nygård har blitt kalt Ødegård, noe som tyder på at folk ikke har bodd her fast i perioder. På midten av 1600-tallet beskrives gårdsbrukene som «ringe» og de tre brukerne som «fatige»; dette i motsetning til brukerne på Indre Drage som blir beskrevet som «velstående» (Aaland 1943). I tillegg til at marka var fuktig kunne Myre-elva som skiller Austmyr fra Indre Drage mot vest, i perioder gå flomstor og føre til erosjon på dyrka mark og avlingsskade, og skylden ble i perioder redusert på to av gårdsbrukene. De tre brukene var tidligere hospitalgods. I 1626 var det tre bruk, to jevnstore og et mindre. 251/2 ble innløst i 1833, 251/1 i 1841 og 251/3 i 1849. I 1865 er det registrert tre selveiere, to husmenn med jord og en husmann uten jord. Det ble gjennomført utskifting i 1895 (heimeutmarka) og også av dyrkbar mark i 1915 med overutskifting i 1916. På slutten av 1800-tallet ble fjellet under Myrahornet undersøkt for brukbare steinslag (Aaland 1943).

6.1.1 Folketellingen i 1865

I tillegg til de tre selveide gårdsbrukene på Austmyr er det registrert tre husmannsplasser i 1865 (Folketellingen 1865, www.digitalarkivet.no) .

På Øvre Myre (br.nr.1) bodde fem personer i et hushold. Det var gårdbruker Jakob Eilertsen på 30 år med kone (47 år), og en sønn på 14 år og to døtre på 18 og 24år. Gitt brukerens alder må dette være konens barn fra et tidligere ekteskap. Det ble sådd ¼ tønne bygg, 6 tønner havre og 6 tønner poteter. De hadde to hester, 13 kyr, 40 sauer, 5 geiter og 1 svin.

På en husmannsplass, «Steinaplassen» under br.nr. 1 bor Lars Hansen (56 år og oppført som husmand med jord) og konen (73 år). De setter 1 tønne poteter og har 1 ku, 9 sauer og 1 gris (fig. 17).

På Nygård (br.nr.2) bodde det 9 personer på 2 husholdninger. Det var Elias Evensen (30 år), en bror på 18 år og oppført som tjenestegutt, to søstre på 24 og 27 år som henholdsvis tjenestepike og husholderske, gårdbrukerens far (kaarmand) på 50 år og konen på 56, i tillegg til en logerende fisker (26 år) med familie:(kone 24 år og en liten jente på 1 år). De sår ut ¼ tønne bygg, 4 tønner havre, 6 tønner poteter. De har 1 hest, 10 kyr, 20 sauer og to griser.

På Nedre Myre (br.nr.3) er det oppført 12 personer i to husholdninger. Det er gårdbruker Gregorius Andersen (37 år), konen (38 år), en sønn på ett år og en datter på 6. I eget hushold bor faren (62 år) oppført som kaarmand sammen med kone (57 år) og en sønn (24 år). Ellers er det oppført to tjenestekarere på 12 år og 27 år, og tre tjenestejenter på 16, 27 og 30 år. De sår ¼ tønne bygg, 6 tønner havre og 6 tønner poteter. De har to hester, 17 kyr, 36 sauer, 20 geiter og to griser.

På en husmannsplass, «Muraplassen» under br.nr. 3 er oppført Mathias Andersen (41 år) som husmand med jord og fisker. Han har kone (37 år), to sønner på henholdsvis 3 og 13 år og en datter på 18 år. De sår 1 tønne havre og setter 1 tønne poteter. De har to kyr, 5 sauer og en gris.

På en annen husmannsplass, bor seks personer i et hushold; husmand Samuel Larsen på 33 år, oppført som husmand uten jord og fisker, med kone (30 år), og to små sønner på 2 og 4 år. De hadde også en tjenestekar (30 år) og en logerende fisker på 26 år boende. Samuel (Sæmund) Larsen er født på «Steinaplassen» som han senere flyttet til.

Asbjørn Tunheim skriver: «... Sæmund var født på Steinaplassen på Austmyr 18.april 1834. Far til Sæmund var født i Bergen 20. oktober 1808. Ein vår fiskarane på Drage var i Bergen for å levere fisk, tok dei med seg heim att to smågutar (brør): Gunder og Lars Larsson som kom frå svært fatige kår. Gutane skulle være på Austmyr om sommaren, men dei likte seg så godt at dei vart verande på Drage.... Som vaksen vart Lars husmand med jord... Jordstykket som Lars budde på var Steinaplassen på Austmyr.... (fig. 17). (Lars var far til Sæmund). Senere flyttet Sæmund og familien til en husmannsplass under Ytre Drage på 1870-tallet (se Austad & Hauge 2015:13). Sæmund hadde 2-3 sauer og nokre geiter. Geitene gjekk for det meste ute hele året, men når dyra hadde bruk for husly, nytta han seg av ein hellar; «Steghola/Samondehellaren» (vest for moloen på Ytre Drage). „»I ledige stunder slo Sæmund, og ikkje minst kona Ane, litt gras hist og her i dei bratte og svært steinete strendene ved foten av «Elvahornet». Graset tørka dei i sola ... Som brensel brukte dei rakved («rak» eller «møle») som dei fann i fjøra like ved huset» Historien fortsetter med blant annet hvordan bygdefolket hjalp Sæmund og Ane da de reiste fra plassen og solgte tingene sine på en auksjon, men angret seg og kom tilbake etter noen år.

Den sosiale strukturen er annerledes på Austmyr enn på Indre Drage. I 1865 ble det registrert tre husmannsplasser i tillegg til de tre gårdsbrukene, og folketallet er høyere enn på Drage med tilsammen 39 personer. Husdyrholdet på de tre gårdsbrukene tilsvarer ellers situasjonen på Indre Drage, bortsett fra at antall geiter er lavere her. Totalt er det 5 hester (bare på gårdsbrukene), 43 kyr, 135 sauer og geiter og 7 griser. De to husmannsplassene med jord har 1-2 kyr og noen få sauer hver. På Austmyr nevnes også fiske som hovedervert for husmennene og flere losjerende fiskere har fast tilhold i bygda. I tillegg får vi innblikk i omsorgen som folk hadde for hverandre og for dem som hadde det vanskelig. En tilsvarende historie som den fra «Steinaplassen» finnes også fra Nygård br. nr. 2 hvor Even (f. 1807 i Bergen) ble bortsatt til oppfostring hos Isak Olsen Austmyr, hvor han senere fikk overta gårdsbruket (Aaland 1943). Historien gir oss også glimt av hvor karrige husmannsplassene var.

Fig. 17. Restene etter «Steinaplassen» slik vi finner den på bruk nr. 1 i dag.

6.1.2 Austmyr på 1900-tallet (fig. 18)

I folketellingen fra 1900 er tre gårdsbruk og to husmannsplasser registrert. Folketallet er redusert til 29 personer (Folketellingen fra 1900, www.digitalarkivet.no). I folketellingen fra 1900 finner vi:

På Øvre Myre (br.nr.1) bor gårdbruker og fisker Peder Andersen på 48 år sammen med kone (48 år), to døtre på 18 og 26 år oppført med husstell, gårdsarbeid, fjøsstell og syarbeid. I tillegg er det en tjenestegutt på 19 år (gårdsarbeid og fisker) og en liten gutt på 9 år som er registrert som fattiggutt som forsørges av gårdbrukeren. De dyrker korn og poteter og har kyr, høns, kjøkkenhage og frukthage.

På «**Steinaplassen**» nå beskrevet som bygselsplass, bor Jakob Eilertsen Austmyr på 64 år, registrert som gårdbruker og fisker. Han har tidligere vært gårdbruker på br. nr. 1. Her bor også konen på 72 år på føderåd. Faren på 89 år er under sønnens omsorg og beskrives som sykkelig. Det er en tjenestejente på plassen (38 år) og her bor også en fisker(40 år) som også er oppført som skomaker. På plassen dyrkes det korn og poteter og det er kyr og kjøkkenhage.

På Nygård (br.nr.2) bor Knut Knudsen Austmyr på 34 år registrert som gårdbruker, fisker og matros. Det er en kone (26 år) og en liten sønn på fire år. En liten datter er trolig død som spedbarn. De har en tjenestejente på 15 år. Her bor også tidligere brukere (trolig konens far og mor) på 65 år (fisker) og 60 år (husgjerning) som føderådsfolk. De dyrker korn og poteter, har kyr, høns og kjøkkenhage.

På Nedre Myre (br. nr. 3) bor gårdbruker og fisker Adam Gregoriusen Austmyr på 35 år sammen med kone (32 år) en sønn på to år og en datter på 4 år. En liten datter er registrert død. De har to tjenestejenter på 14 år (barnepike) og en på 31 år. De dyrker korn og poteter, og har kyr, høns, kjøkkenhage og frukthage.

På en bygselsplass «**Muraplassen**» bor Mathias Anderssen Austmyr på 77 år registrert som gårdbruker og fisker sammen med konen på 81 år. Her bor også en sønn på 37 år (fiskeri og veiarbeide) med kone på 33 år (husstell, syarbeid og kreaturstell) . De dyrker korn og poteter, har kyr og kjøkkenhage.

Fig. 18. Austmyr i dag, Bruk nr. 5 i forgrunnen med bruk nr. 2 Nygård midt på bildet, mens bruk nr. 1 Øvre Myre og Nedre Myre ligger lengst nede på terrasseflatene mot Reinene. «Muraplassen» ligger til venstre i bildet bak sitkaplantingene.

I motsetning til Indre Drage hvor folketallet øker, minker folketallet på Austmyr i denne perioden. Mange er gamle og det er få barn i bygda. Fisket ser også ut til å bli stadig viktigere. I motsetning til Indre Drage hvor de tre bygsels-/husmannsplassene senere utviklet seg til selvstendige gårdsbruk/småbruk, var dette bare tilfelle for «Muraplassen» på Austmyr. Tilfeldigheter, slektskap og eiendomsforhold kan ha spilt inn. På begynnelsen av 1900-tallet, i 1915, var det en utskifting mellom de tre gårdsbrukene, br.nr. 1 (A), 2 (B) og 3 (C) (fig. 19). Senere ble br.nr. 5, Fredheim skilt ut fra bruk nr. 2. Dette er jordarealene lengst nord og øst på denne eiendommen.

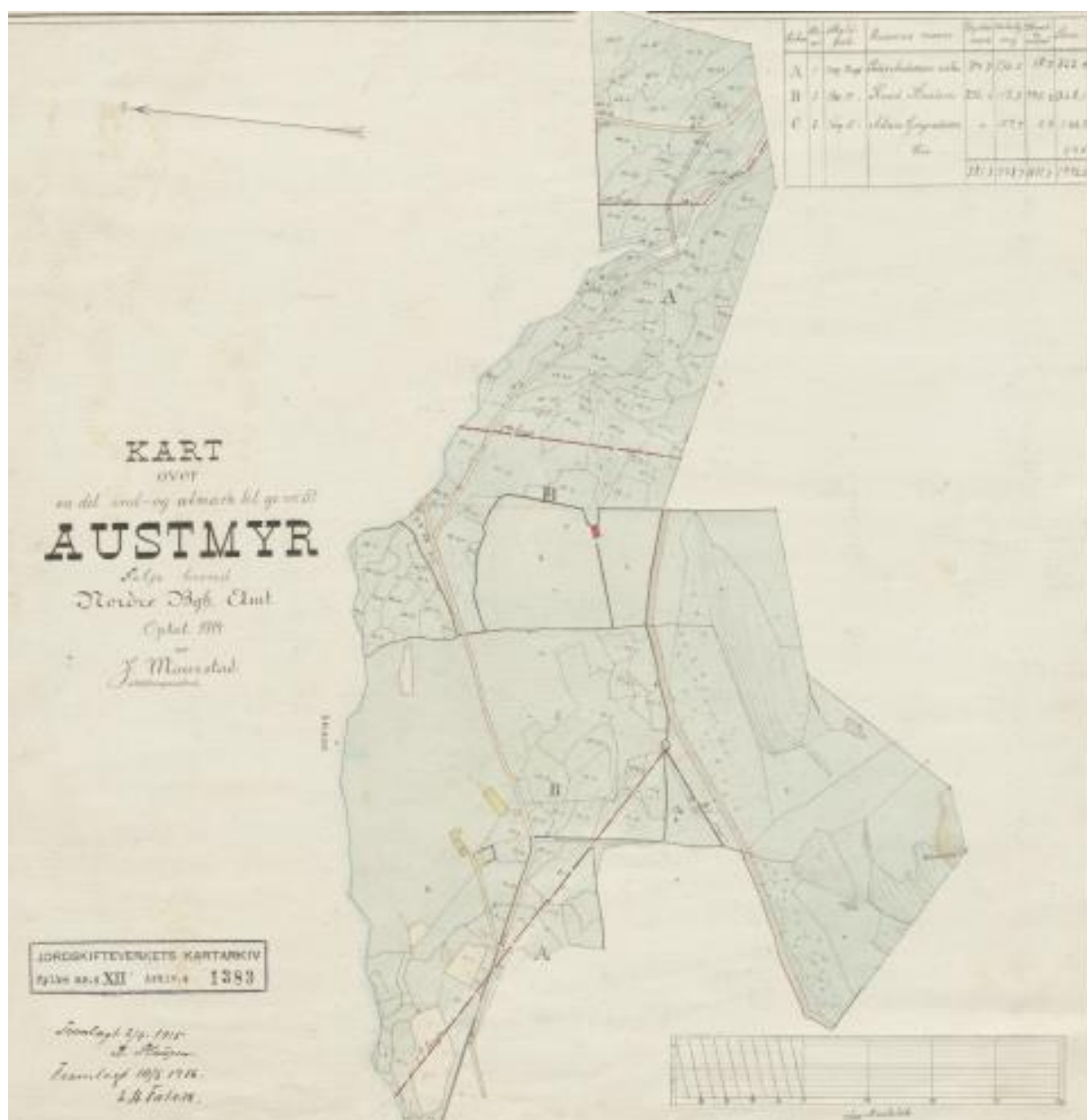

Fig. 19. Utskiftingskart fra 1915 hovedsakelig over eiendommen til 251.2. Fra dette gårdsbruket er senere br. nr. 5 skilt ut. Øvre Myre, br. nr.1 (A). og nedre Myre, br. nr. 3 (C) ligger lenger sør. I øst er det tegnet inn en veg markert ved overgangen mellom flat mark og mer brattlendt terreng.

I dag kan det være vanskelig å få oversikt over eiendomstrukturen på Austmyr, enn følge den enkelte eiendommen opp gjennom tiden. Jordveien til bruk nr. 1, 3 og 8 eies av bruk nr. 3 på Indre Drage og flere av de gamle tunene på 251/1, 251/3 og 251/8 er skilt ut som egne eiendommer, henholdsvis: 251/13, 251/11 og 251/12.

7.0 VÅR NÆRE FORTID

7.1 ENDRINGER I JORDBRUKSDRIFTEN

Bygda fikk ny bilveg over Drageseidet i 1889. Flere gårdsbruk og tidligere husmannsplasser/bygselsplasser ble skilt ut på begynnelsen av 1900-tallet, og folketallet i bygda økte. Bruken av inn- og utmarksarealene var omfattende frem til og med andre verdenskrig (fig. 20). Det ble dyrket poteter og korn. Dragebygda var en åpen og velstelt bygd på denne tiden (fig.21). Elektrisitet fikk bygda på slutten av 1920-tallet, noe som førte til at behovet for å skjære torv ikke lenger var til stede. Traktor kom til Drage i 1957. Det ble mindre behov for arbeidskraft, og bratte, små og steinete slåtteteiger ble ikke lenger driftet like intensivt. Det er særlig etter krigen at endringene har blitt omfattende.

Fig. 20. De bratte arealene ned mot elveløpene ble tidligere slått med langorv og stutturv. Her bæres høybører fra slåtteteigene ved Dragselva opp til tunet på 250/5 på 1960-tallet av Olav Tunheim. Foto utlånt av Harry Tunheim. Fig. 21. Dragebygda trolig på midten av 1950-tallet. Vegen til Hoddevik er bygget. Sentralt på bildet står skolehuset. Bak sees 250/4 på Indre Drage og til høyre for dette, i bakgrunnen, 251/2 Nygård på Austmyr. Foto utlånt av Elsa Anny Drage. Fotograf: Ukjent.

Omlegging av åker til eng (grasfôrproduksjon) førte til at de mer marginale arealene (slåttemarkene i lisdene) ble lagt om til husdyrbeite, fikk vokse til med skog eller ble plantet til med gran. Samtidig gikk husdyrtallet gradvis ned, og det ble mindre behov for utmarksfôr. Tidligere naturbeitemarker og kystlyngheiområder ble overlatt til sporadisk beiting noe som førte til at beitekvaliteten av disse områdene gradvis ble dårligere og gjengroing ble en konsekvens særlig på lavereliggende områder. Produksjon av husdyrfôr foregikk først og fremst på tidligere fulldyrka mark nede i bygda. En generell nedtrapping av gårdsdriften følger vanlig utvikling slik det også var andre steder på Vestlandet. Fra å ha hatt en jevn stigning i folketallet frem til 1930 med mer enn 130 fast bosatte i de tre grendene (Dahle et al. 1997), sank folketallet deretter drastisk.

7.2 SKOGLANTING

I Selje har det vært flere store skogplantingsaksjoner. Behov for bygningstømmer var viktig i et stort sett treløst landskap. Det første forsøket med skogplanting i kommunen skjedde så tidlig som i 1876 på Ersholmen med sogneprest Landmark i 1876 som initiativtager (Os 1957, Austad & Hauge 2019). Buskfu, furu, edelgran, vanlig gran, lerk, ask, svartor og eik ble plantet, i tillegg ble det frøsaad lønn (spisslønn/platanlønn), rogn og asal. I 1949 skriver Fylkesskogmester Karl Nybø at skogplanting i Selje inklusive Eirsholmen var på 71 teiger og over 3568 mål. I tillegg nevnes en stor teig på Selja, tilplantet av Staten i 1908/12. Det nevnes

utplantinger i Ervik, Honningsvåg og Eltvik i 1933/34 (Os 1957). Djupedal og Bortne er på 1950-tallet i gang med en teig på 170 mål som dekker hele vest- og nordvestdelen av dalen som vegen over Sandvikseidet går igjennom (Os 1957). På dette tidspunktet kan en også ha begynt å plante sitkagran, for dette treslaget fremheves av statskonsulent Toralf Austin i 1955: *...»disse herreder som alle hører til de ytre strøk, må en være ekstra omhyggelig med valg av plantemark og treslag. Et av de mest aktuelle treslag er utvilsomt sitkagranen, som er et utmerket kysttreslag, men den krever god jord.»*

Sitkagranen er tilpasset et kystklima med vind, høg nedbør og milde vintre. Dette gir den et konkurransefortrinn i havnære områder. Det opplyses ellers at det i Selje i de siste årene (1950-tallet) er plantet 20 000 til 30 000 planter pr. år. Dette omfattet også Drage- Austmyrbygda hvor folk plantet sitkagran både i eiendomsgrenser og på mindre teiger i innmarka på denne tiden. Plantingen skjedde først og fremst på tidligere marginal, steinet slåttemark, men også utmarksteiger i myr kunne bli tilplantet med sitkagran.

7.3 SISTE 30 ÅR

Høgskulen i Sogn og Fjordane gjennomførte en større registrering av kulturlandskapsverdier i fylket i årene 1989-1992 (Austad et al. 1993). Det ble utarbeidet kulturlandskaps-rapporter for alle kommunene, inkl. Selje. I 1992 skriver Turid Helle : *«I Selje som andre stader i fylket er kulturlandskapet i ferd med å endre karakter. Mange av liene, særleg dei som ligg i lè, er i dag meir eller mindre skogkledde... I utmarka nærast bøgardane veks dei gamle beitemarkene til med einer, og redusert beitetrykk på heiane fører til at også desse gror att i fyrste rekkje med grov, gamal lyng, seinare einer og bjørk eller furu..... Moderne jordbruksdrift har også resultert i at liene og heiene har fått innslag av mindre plantefelt (barte)»*. T.Helle (1992) skriver videre: *«Likevel er mykje av det tradisjonelle kulturlandskapet enno relativt intakt....»* (Helle 1992).

Fig. 22. Drage-Austmyrbygda i 2014. Fotoet er tatt fra Ytre Drage og viser tunet på 250/5 til venstre midt på bildet. Austmyr 251/1 og 3 skimtes i bakgrunnen.

For 20 år siden var Drage-Austmyr-grenda et landbruksområde i aktiv drift, selv om brattlende innmarksareal, steinete beitemarker, randsoner og kantområder var mindre i bruk. Plantingene med sitkagran hadde ennå ikke blitt dominerende i landskapet (fig.22 og fig. 23).

Fig. 23. Dragebygd i 2014 sett fra øst. Sitkagranplantingene er omfattende, men landskapet er likevel oversiktlig. I framgrunnen er bygningene på 250/8 og 250/7 godt synlige fra Drageidvegen før man kjører ned til bygda. Denne utsikten er sterkt redusert i dag og gårdstunene er knapt synlige.

I dag har gjengroingen av marginale innmarksareal og nærutmark blitt mer omfattende samtidig som granplantefeltene har blitt mer dominerende i landskapsbildet. Husdyrholdet har blitt avviklet på mange gårdsbruk hvor flere har blitt lagt ut for salg de siste årene. Ellers blir jordveier ofte solgt fra eller leid ut til naboer. Bygningsmassen holdes ved like og brukes som feriested. Inntrykket i dag er en velstelt grend med aktiv jordbruksdrift, men tilplantingen med sitkagran har gjort at Drage- Austmyrbygda nå har fått en annen og ny identitet.

8.0 DAGENS SITUASJON PÅ INDRE DRAGE OG AUSTMYR

De mange små teigene ble samlet i større sammenhengende enhetlige eiendommer etter utskiftingen. I dag fremstår flere av disse som smale, tilnærmet vertikale teiger fra henholdsvis sjøen eller Myre-elva med åkerareal og eng lokalisert på tilnærmet flate areal i dalbunnen og med beitemark, utmark og skogteiger ovenfor, opp mot fjellet. Dette er en eiendomsstruktur som stort sett gjentar seg på de ulike gårdsbrukene. På Indre Drage er det i dag 26 bruksnummer og på Austmyr 13. Flere bruksnummer har også flere eiere, og enkelte eiere har flere eiendommer, bygninger og teiger. På alle gårdene har det vært flere utskiftninger opp gjennom tiden både av innmark og utmark inkl. viktige torvskjæringsmyrer.

Det er 11 gårdsbruk på Indre Drage med ulik historie, størrelse og drift. På Austmyr er det i utgangspunktet fem gårdsbruk, men jordveien til tre av dem, Øvre Myre (251/1), Nedre Myre (251/3) og «Muraplassen» 251/8, eies og drives sammen med Indre Drage (250/3) i dag.

8.1 Arealbruk og struktur

Dragselva i vest som skiller Ytre Drage fra Indre Drage og Myreelva i øst som markerer eiendomsgrensene mellom Indre Drage og Austmyr, er viktige landskapselement i området. Flere mindre bekkeløp kommer fra fjellet og renner ut i Myreelva. Elveløpene renner stedvis i bergskorter, i kløfter og delvis har de gravd ut raviner i løsmasser hvor mindre partier er erodert. Elveløpene er stedvis steinsatt, stedvis bevokst med lauvtrær eller tilplantet med sitkagran. De mange steingardene som viser eiendomsgrensene etter utskiftingen og som senere er forsterket med sitkagran gir i dag bygda et fragmentert uttrykk.

På Indre Drage ligger innmarksarealene til gårdsbrukene samlet fra fjøra eller Myreelva, oppover lisidene til et stykke opp mot fjellet ca. 250-300 moh. med bolighus og driftsbygninger sentralt plassert innenfor hver eiendom nær vegen. For 250/8 er innmarksarealene stort sett samlet nede i dalbunnen, og for de små og utskilte eiendommene 250/10 og 250/18 ligger innmarksarealene hovedsakelig i tilknytning til tunene. Innmarka avgrenses gjennomgående av bøgarder mot nærutmarka opp mot fjellet. I bøgardene har flere eiendommer gardfjøs. På Austmyr ligger innmarksarealene i tilknytning til tunene og med spredte teiger i utmarka ellers. Lenger inne på fjellet veksler lynghei med torvmyrer i mosaikk. Størstedelen av innmarksarealene brukes i dag til grasproduksjon, gjødsles og slås. Der hvor eieren selv ikke driver jorda aktivt, er det opprettet leigeavtaler med eier av 250/3-251/1 og 3, med brukere på Ytre Drage 249/2 og ellers med andre gårdbrukere som slår marka. I hele Austmyr-Dragebygda er det bare tre gårdbrukere med husdyr og aktiv landbruksdrift i 2021.

Strandflaten nede ved sjøen slås og gjødsles. Reinene (terrasseskråningene ned mot strandflaten) er på den annen side i dårlig hevd, og har delvis oppslag av gjengroingsarter og delvis av sitkagran, sistnevnte først og fremst på Austmyr-siden (fig. 24).

Også langs Myreelva har gjengroing med velvokste lauvtrær og sitkagran tiltatt i omfang i årenes løp og danner nå en kraftig visuell barriere mellom de to grendene. Mindre areal med fuktig og dårlig drenert mark på innmarka, areal som egner seg dårlig for tunge maskiner blir heller ikke slått. Her vokser høymol og byhøymol, strandrøyr, engsyre, brennesle, bringebær og lyssiv.. Heller ikke steinet mark, kantsoner og randsoner blir slått eller beitet i særlig grad, og her dominerer sølvbunke ofte sammen med en rekke lyskrevende gras og urter. Krypsoleie, åkertistel, blåtopp og byhøymol tyder på en godt gjødslet mark og oppslag av einer og frøspredt platanlønn om begynnende gjengroing. Slike partier finnes spredt i hele området.

Det er ellers i første rekke på brattere innmarksteiger, på gårdskartene beskrevet som innmarksbeite, at endringer i vegetasjonssammensetningen er tydelig. Den omfattende plantingen med sitkagran i eiendomsgrensene er problematisk. Ikke bare deler den opp naturlige visuelle kontaktsoner og bygdas oversiktighet og helhet, trærne skjuler også mange av de gamle steinoppbyggene, og røtter kan også presse ut stein og ødelegge strukturene. Generelt er utmarks-, hei-, myr- og delvis fjellområdene i endring.

Fig. 24. I terrassesskråningen (Reinene) som markerer landhevingen og marin grense i området, vokser ulike lauvtrær og sitkagran. Også platanlønn har etablert seg her, Strandflaten utgjør viktige produksjonsareal og gjødsles årlig. Nytt naust er bygget opp på 251/3.

8.1.1 Sonering

De aller fleste eiendommene særlig på Indre Drage, har en tilnærmet vertikal driftsgradient. De fleste har også utmarksteiger i fjellet. I tillegg til den vertikale eiendomsstrukturen finner vi en horisontal sonering med strandsone, kulturerer (tidligere åkerareal), bebyggelsen med tunene langs vegen som ligger et stykke opp fra sjøen, bratt slåttemark ovenfor, nærutmark opp mot fjellet og øverst fjellsonen med kystlynghei, utmarksbeite og gjerne torvmyrer. Nedenfor er disse sonene kort beskrevet.

Strandsonen: Ved sjøen ligger svaberg, delvis grov stein og delvis sandstrand; sistnevnte ved Austmyr og ved naustområdet på Ytre Drage. Vegetasjonen er sparsomt utviklet, men det finnes spredte oppslag av typiske strandeng-planter og lyskrevende engarter som strandrøyr, klengemaure, høymol, tangmelde, strandkjempe, fjørekoll, gåsemure, tiriltunge, fuglevikke, rødsvingel, løvetann og sporadiske oppslag av blåklukke. Tang og tare blåser opp i strandsonen (fig. 24 -27).

Strandflaten: Over lang tid har folk gradvis utvidet innmarksarealene og her har strandflaten vært av betydning (250/5, 1, 9,2 og 251/3). Jordsmonnet er bygget opp over flere hundre år av ilanddrevet tang og tare, fiskeavfall og husdyrgjødsel, og også tilført jord og sand. Ifølge Ola Drage (pers. medd.) var produksjonen på disse arealene svært god. Flere mindre oppbygde gårdsveger fører ned til teigene på strandflaten. På Indre Drage er teigene beskyttet av en lav, men solid steinmur (fig. 25), mens marka på Austmyr ligger mer åpent mot storhavet, men er beskyttet av en ny jordbruksveg og en kraftig og monumental steinmur mot øst (fig. 26). Vest for denne ligger Myresanden, en fin sandstrand (fig. 27).

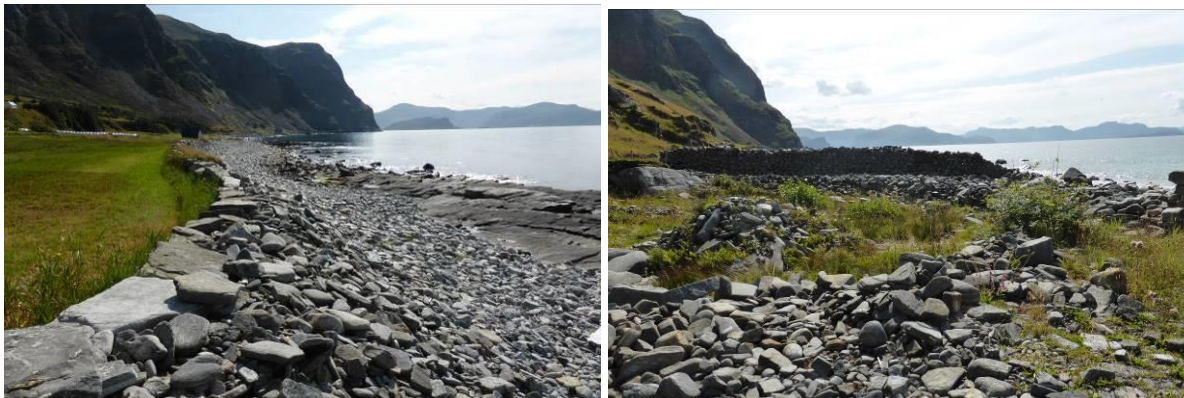

Fig. 25. Strandflaten som er dyrket opp på Indre Drage 250/5, 1, 9 og 2 er skjermet av en lav mur som hindrer havet å erodere den dyrka marka. Muren er av ny dato (Sverre Leikanger pers. medd.). Fig. 26. På Austmyr 251/3 er strandflaten beskyttet av en kraftig mur mot sør-øst.

Fig. 27. Utenfor sandstranden på Austmyr og også Indre Drage er det store tang- og tareforkomster, og også bløtbotnområder (www.naturbase.no) .

Reinane: Mellom strandflaten og terrasseflaten med en høgdeforskjell på 9-10 meter skråner terrenget bratt. Produksjonen på terrasseskråningen er god, og dette var tidligere viktig slåttmark. Tilsig av gjødsel i senere år og mangel på slått gjør at Reinene på Indre Drage og Austmyr i dag er bevokst med lauvtrær og sitkagran (fig. 24).

Kultureng-sone: Ovenfor strandflaten og Reinene ligger flate, ryddete areal (fig. 22 og 28). Her har de største åkerarealene tidligere vært lokalisert (se utskiftingskart fra 1877). Sonen strekker seg også et stykke nord for Dragseidvegen, opp mot 65 moh.- 85 moh. nord og vest for Hoddevikvegen. De best arronderte og flateste arealene slås maskinelt med unntak av kantsoner mot veger, elveløp, steingarder/grensegjerder og randsoner i skråninger og på steinet mark.

Tunsone: Sentralt i kulturengsonen og langs vegen ligger tunene til Indre Drage med gamle og nye bygninger omgitt av hager, våningshus og uthus delvis på begge sider av vegen. I noe avstand fra vegen ligger 250/10 og 18. På Austmyr ligger også tunene i tilknytning til vegen med unntak av den tidligere husmannsplassen, «Muren», som ligger et stykke lenger mot sør-

øst. Både Dragsmyrvegen og vegen til Austmyr er forsterket med kraftige lauvtrær, både av platanlønn og ask nær gårdstunene (fig. 29, 40b. 41b).

Fig. 28. Indre Drage med Austmyr i bakgrunnen sett fra Hoddeviksvegen. 250/3 i forgrunnen. Gårdsbrukene på Indre Drage ligger hovedsakelig i tilknytning til Dragseidvegen med fulldyrka mark både på nedsiden og oversiden av tunene.

Fig. 29. Langs Dragseidvegen er platanlønn og stedvis også ask plantet. Her fra vegkrysset ved 250/4 med skolehuset og 250/3 i bakgrunnen. Fig. 30. En viktig del av slåttemarka på gårdsbrukene ligger i bakkene opp mot utmarksgarden. I dag er marka beskrevet som innmarksbeite (www.gardskart.nibio.no) Store deler av disse arealene er overflatelyddet. Solide steingarder med gardfjøs delvis bygget inn i muren var en svært gjennomtenkt og bærekraftig måte å organisere seg på. Dette ga dyrene lett tilgang til beitemark, samtidig som gjødsel kunne samles opp når dyrene sto inne om natten eller ble melket, samtidig som det sikret et godt gjødselsig til produksjonsarealene nedenfor. Ved å utnytte steingarden som vegg i gardfjøset sparte en både arbeid og bygningsstein. Her fra 250/9.

Innmarksbeite: Innmarka i skråningene og på mer steinet mark, var tidligere marginal slåttemark. Øvre bøgard skiller tidligere innmarksareal fra utmarka. I bøgardene er det ofte bygget inn gardfjøs (fig. 30). Sporadisk husdyrbeiting kan forekomme på arealene, men beitepresset er i dag for svakt og vegetasjonen som artsfattig og i endring. Her vokser likevel fremdeles en del lyskrevende engarter som blant annet engkvein, gulaks, rødsvingel, englodnegras og urter som fyllblom, engsoleie, hvitkløver og vanlig arve. Beiteprefererende arter som sølvbunke, myrtistel og lyssiv får stadig større omfang uten slått eller etterrydding. Ved tørre knauser vokser ryllik, tiriltunge, røsslyng og einer.

Nærutmark og produksjonsskog: Opp mot fjellet har flere av gårdsbrukene teiger i utmarka. Dette var tidligere viktig beitemark, lyngsankingsområder og torvskjæringsmyrer. Deler av disse arealene har blitt plantet til med sitkagran og/eller marka er delvis grodd igjen med grovvokst røsslyng, einer og lauvskog (rogn og bjørk) særlig i kantsonene. Imidlertid er dette areal som er krevende når det gjelder restaurering og skjøtsel. Likevel bør bøgarder og gardfjøs prioriteres med restaurerings- og skjøtselstiltak slik at strukturen i utnyttingen blir lettfattelig og kan tas vare på også for kommende generasjoner.

9.0 SKJØTSELSPLANENS HENSIKT OG FORMÅL

Hovedfokus for skjøtelsplanen har vært på gårdsbrukenes nærområder. Fjellområdene utover Drageidet blir ikke behandlet i denne planen. Innenfor tiltaksområdene finnes driftsareal med ulik alder, historie og tilstand. Det er driftsareal i relativ god hevd, mer marginale driftsareal og randsoner, areal som trenger restaureringstiltak og tilgrensende slåttemarker og naturbeitemarker, plantefelt og kystlynghei under gjengroing. Skjøtelsplanen skal gi en faglig og praktisk plattform for restaurerings- og skjøtselstiltak for å ta vare på det spesielle kulturlandskapet på gårdsbrukene på Indre Drage og Austmyr. Planen skal i tillegg være praktisk gjennomførbar.

Gårdsbrukene på Indre Drage og Austmyr har store deler av de gamle kulturlandskapsstrukturene intakt fra tiden rett etter utskiftingene på slutten av 1800-tallet. Historie, viktige kulturminner, biologisk mangfold og dagens situasjon er beskrevet og legger grunnlaget for tiltakene. Behov for restaurering og årlige skjøtselstiltak er anbefalt ut fra et faglig (vegetasjonsøkologisk, landskapsestetisk og kulturhistorisk) ståsted. Konkrete tiltak må avklares i hvert enkelt tilfelle med den enkelte grunneier. Skjøtelsarealene som inngår i planen er oftest en mosaikk av ulike driftsareal (historie og jordbunnsforhold). Det er brukt lokale stedsnavn på områdene der de har vært kjent. En har i denne skjøtelsplanen og tiltakene som er foreslått for de enkelte gårdsbrukene, tatt som utgangspunkt at området i første rekke skal tas vare på slik som det fremstår i dag, dvs. at sitkagranplantingene må diskuteres. Både steinstrukturer og murer etter ulike typer av bygninger er viktige for å forstå historien i landskapet, og her bør en forsøke å hindre utvikling av lauvkratt, og helst fjerne plantet sitkagran som både skjuler og på sikt kan ødelegge dem. Områder som ikke brukes og hvor gjengroingen ikke har blitt altfor omfattende, kan en vurdere å brenne av for å få bukt med dødgras og lyng. Dette gjelder særlig utmarksområder med kystlynghei, men kan også være aktuelt på gammel beitemark. Omfanget av skjøtselstiltakene må styres og iverksettes av grunneierne selv med tilskudd og hjelp fra det offentlige. Et tiltalende og velstelt inntrykk av området er viktig både for fastboende og for turister.

Kort kan det sies at målsetningen med skjøtelsplanen er:

- 1) å sikre et attraktivt historisk kulturlandskap gjennom fortsatt drift og skjøtsel av viktige innmarksareal
- 2) å ta vare på spesielle områder med særlige kulturspor som forteller om områdets historie, aktivitet og sosial struktur inkl. synliggjøre grenselinjer mellom innmark og utmark (bøgarder) med gardfjøs
- 3) å ta vare på og skjøtte spesielt artsrike naturtyper/områder
- 4) å fjerne uønskede fremmedarter for å hindre ytterligere spredning av disse

Skjøtelsplanen omhandler 16 (15) gårdsenheter, henholdsvis 12 på Indre Drage, og 5 (4) på Austmyr. Gårdsbrukene er kort beskrevet med situasjonsbeskrivelse, ønsket tilstand, forslag til restaureringstiltak og årlige skjøtselstiltak. I tillegg er naustområdet på Ytre Drage og Drageidet også viet oppmerksomhet da disse områdene er viktige deler av det helhetlige kulturlandskapet i Drage-Austmyrbygda.

10.0 ENKELTEIENDOMMER (GÅRDSBRUK) PÅ INDRE DRAGE, gnr. 250

Det er 26 bruksnummer knyttet til gården Indre Drage, gnr. 250. Tidligere lå gården i Selje kommune med gnr. 50. Flere bruksnummer er teiger og/eller utskilte bygninger/tun/hyttetomter. Eiendomsforholdene er kompliserte. Totalt er det 12 gårdsbruk på Indre Drage hvor br. nr. 1-6 er forholdsvis store gårdsbruk og hvor br.nr 250/3 med tilleggseiendommer på Austmyr peker seg ut. I tillegg er det seks mindre gårdsbruk: br.nr 7, 8, 9, 10 og 13 og 18. Fig. 31 viser de fleste eiendommene. Beskrivelsen av de enkelte gårdsbrukene nedenfor går fra vest mot øst.

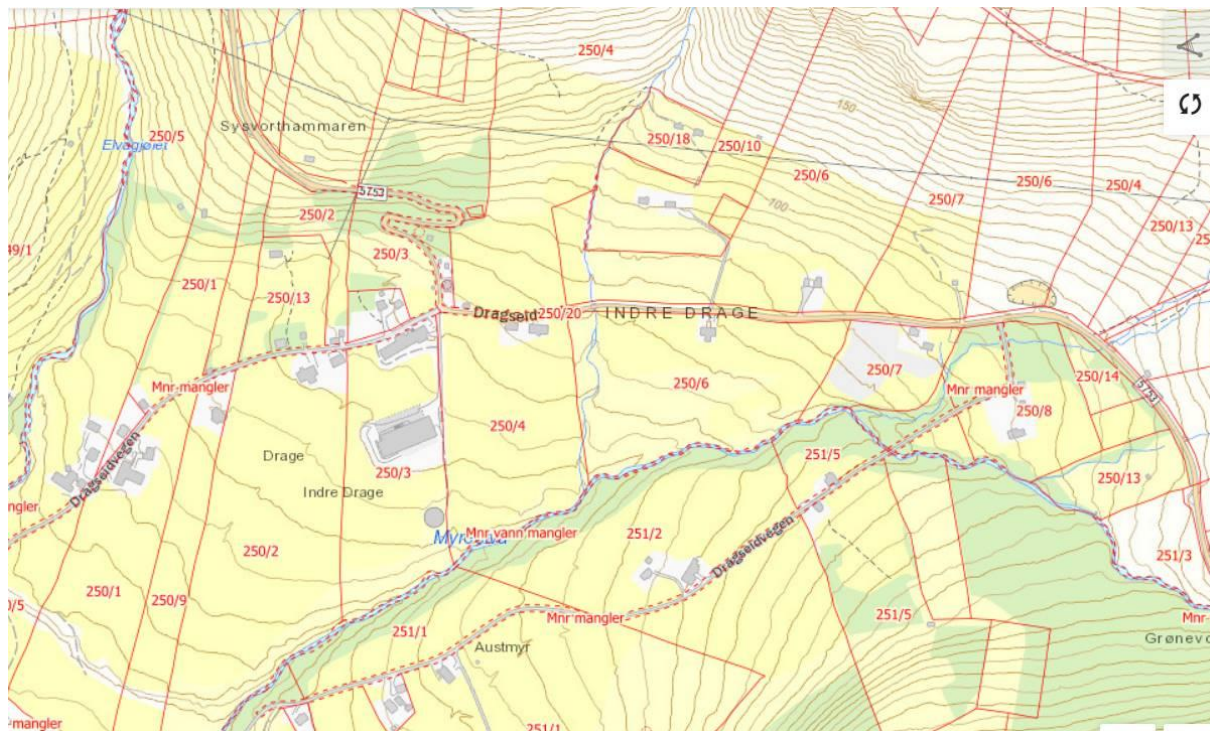

Fig. 31. Oversikt over gårdsbrukene på Indre Drage. Mot vest, øst for Dragselva ligger 250/5. Deretter følger 250/1 med en smal teig til 250/9. Deretter 250/2 med utskilt småbruk 250/13 på oversiden av vegen, 250/3, 250/4 er de neste gårdsbrukene. Deretter følger 250/10 og 250/18 et stykke ovenfor vegen og 250/6 lenger øst med teiger på begge sider av vegen. Indre Drage 250/7 og 250/8 er lokalisert lengst inn i dalen. I tillegg finnes flere utskilte teiger, tun og bygninger i området. Se ellers beskrivelse av de enkelte eiendommene. Kartet er hentet fra www.fylkesatlas.no.

10.1 250/5 «MONSEBRUKET»

Historie: Dette er et av de fire eldste gårdsbrukene på Indre Drage (A på utskiftingskartet fig. 12). Bruket er nevnt i skriftlige kilder i 1603. Tidlig på 1800-tallet lå «Monsebruket» i det gamle klyngetunet sammen med 250/1 «Olabruket», 250/2 «Pålbruket» og 250/3 »Hansebruket». Teigdelingen var omfattende. Bruket ble løst ut i 1869 for 500 spd., men halvparten ble solgt i 1877 (under utskiftingen). Dette var br. nr. 6 (Aaland 1943) (F på utskiftingskartet). Dagens bygninger har tilnærmet samme plassering som i det gamle klyngetunet, men ingen av de opprinnelige bygningene er bevart.

Lokalisering og areal: Gårdsbruket grenser mot Dragselva/Elvagjølet i vest, elva som skiller Indre og Ytre Drage, og mot bruk nr. 1 i øst. Eiendommen utgjør en samlet langstrakt teig fra

havet opp mot fjellet og har i tillegg tre utmarksteiger i fjellet inkl. sommerfjøs og torvmyrer langs Gamlevegen. Det er dyrka mark nede ved stranden, slåtteteiger ved Dragselva og i bakkene ovenfor og beitemark lenger opp ved Hoddeviksvegen. Lengst mot nord-øst ved Hoddevikvegen er det plantet til en større skogteig med sitkagran. Langs elva skal det tidligere ha stått fem kvernhus. Ifølge www.gardskart.nibio.no, består eiendommen av totalt 156.7 daa med 22.5 daa fulldyrka mark (mørk gul/oransje farge), 10.6 daa overflatedyrka mark (gul farge), 26.1 daa innmarksbeite (lys gul farge), 38 daa produktiv skog (grønn farge) og 55.7 daa annen mark (utmark, hei, myr) (grå farge). Bebygd areal/strand/vann er markert med rosa farge (fig. 32, 33 og 34). Gårdsbruket har også naust.

Fig. 32. Indre Drage 250.5. Kartet er hentet fra www.gardskart.nibio.no. Fig. 33. Flyfotoet viser de øvre innmarksarealene (innmarksbeite, lys gul farge på kartet) som er under gjengroing. Her er også murer etter gardfjøs mot øst på nedsiden av Hoddeviksvegen. Flyfotoet er hentet fra www.fylkesatlas.no.

Situasjonsbeskrivelse/dagens tilstand: Gårdsdriften ble avviklet i 2020 og jordveien leies og driftes i dag av 250/3 Arealene nede på strandflaten og innmarksarealene nedenfor tunet gjødsles og slås årlig. Innmarksarealene ovenfor tunet driftes ikke, men har fremdeles et åpent og velholdt preg. De øvre arealene er omkranset av storvokst sitkagran mot vest, nord og øst. I tillegg er det plantet sikagran langs elvebredden av Dragselva der hvor flere kvernhus tidligere var lokalisert jfr. utskiftingskartet fra 1877. Det er ikke rester etter kvernhusene i dag da de fleste er flyttet pga. stor flom og utgraving av elveleiet slik at vannet ikke nådde opp.

Fig. 34. Tuset på 250/5 «Monsebruket» ligger høgt og fritt på solide morenemasser ca. 50 moh. Langs Dragselva vokser sitkagran som også er plantet langs flere grenselinjer. Bratte skråninger ned mot elva er ikke i bruk. Her dominerer sølvbunke og hundegras.

Bratt mark ned mot Dragselva og randsoner/kantsoner slås ikke, og her er det oppslag av lauvkratt og storvokste gras og urter. Innmarksbeitemarka i nord mellom Dragselva og Hoddeviksvegen er under gjengroing (fig. 33). Oppslag av platanlønn sammen med bjørk, rogn og delvis einer gjør seg nå gjeldende på areal som ikke driftes eller beites. Det bor tre generasjoner fast på bruket, totalt 8 personer.

Potensiell utvikling: De mest lettdrevne arealene vil fortsatt bli drevet aktivt. Randsoner/kantsoner og bratte partier vil på sikt, dersom de ikke stelles, utvikle uønsket og kraftig vegetasjon og også gravis gro til med lauvkratt. Gjengroingen har alt kommet langt på det øvre innmarksbeite-arealet i nord. Sitkagran plantet langs steingarder og nær murer/tufter etter bygninger vil kunne ødelegge verdifulle kulturminner ved at trerøtter kan sprengte løs stein noe som kan føre til at verdifull informasjon om gårdsbrukenes utvikling og stedets historie kan gå tapt.

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings- og skjøtselstiltak: Det er ønskelig at flest mulig av innmarksarealene fortsatt driftes ved grasproduksjon og slått. Problematiske randsoner og kantsoner der hvor de grenser inn mot steingarder og tufter bør stelles og sitkagran fjernes. Husdyrbeiting fortrinnsvis med sau, men også ungdyr bør intensiveres på det øvre innmarksbeitearealet. Evt. kan området utvikles til en hagemark med lysåpen trestruktur av bjørk og rogn. Alt oppslag av frøspredt sitkagran bør fjernes. Oppslag av platanlønn bør overvåkes og fjernes dersom de får for stort omfang.

10.2 250/1 «OLABRUKET»

Historie: Dette er et av de eldste gårdsbrukene, nevnt i skriftlige kilder fra 1603, kalt Olastova/Olabruket (Aaland 1943). Dette gårdsbruket er lokalisert tilnærmet på samme sted hvor det gamle klyngetuset lå på 1800-tallet (fig. 14). Veggen gikk da på nedsiden av tuset. Klyngetuset ble splittet opp under utskiftingen i 1877-79, men 250/1 (B) og 250/5 (A) ble liggende på samme plass, men i dag med en ny vegtrase delvis som skille mellom de to eiendommene. Bruk nr. 1 ble løst ut i 1838 for 280 spd. I tillegg til innmarksarealene inngikk

også utmarksareal med beiterettigheter og torvmyrer i fjellet. Fjøs/låve er SEFRAK-registrert i tillegg til murer etter et eldhus.

Lokalisering/areal: 250/1 grenser i vest mot br. nr. 5 og i øst mot gnr. 9, Fridtun, som ble skilt ut fra br. nr. 1 i 1901. Eiendommen strekker seg fra stranden i sør opp gjennom lisiden mot Sysvorthammaren i nord og omfatter også arealer på oversiden av Hoddevikvegen. I henhold til www.gardskart.nibio.no har gårdsbruket 114,7 daa grunneiendom (fig. 35). Her inngår 26.5 daa fulldyrka mark, 11,2 daa overflatedyrka jord, 12 daa innmarksbeite, 23, 5 daa produktiv skog som omfatter en større skogteig tilplantet med sitkagran i nord og ellers annen utmark (hei) på 38.7 daa. Tun og hage og annet bebygd areal utgjør 2.8 daa. I tillegg hører 250/17 (3 teiger) innerst i dalen til 250/1, og ellers en teig på Austmyr (251/7) som 250/1 eier sammen med søsken.

Fig.35. Indre Drage 250.1. Kartet er hentet fra www.gardskart.nibio.no. Fig. 36. Innmarksareal på oversiden av veggen 250/1 og 250/9 slås årlig. Sitkagran er plantet langs grensegjerdet mot vest (250/5) og også som skille mellom dyrka mark og beitemark på tvers av teigene mot nord.

Fig. 37. Våningshuset på 250/1 er skilt ut som 250/25. Det er bygget nytt bolighus sør-øst i tunet. Fig. 38. Den gamle låvebygningen har en imponerende murvegg mot vest.

Situasjonsbeskrivelse/dagens tilstand: Vanlig gårdsdrift er opphørt og jordveien leiges vekk. Husdyrene (sau) er overtatt av 250/3, men dyrene har tilhold i fjøset på 250/1. Innmarksarealene både sør for tunet og på strandflaten nedenfor Reinene gjødsles årlig med husdyrgjødsel og slås maskinelt (fig. 24). Også innmarksarealene på oversiden av tunet (fig. 36) blir slått. Imidlertid blir kantsonene mot naboeiendommer, mot veger og mot tidligere beitemark ikke slått. Dette omfatter også bratte skråninger som Reinene. Her har kraftige og ofte nitrofile arter som blant annet høymole og brennesle gode vekstforhold og gir grobunn også for oppslag av lauv- og bartrær. Sitkagran er plantet langs steingarden mot 250/5 på oversiden av vegen og skjuler helt denne i dag. I tillegg inngår et belte med sitkagran som skille mellom dyrka mark og beitemark mot nord. Dette er en del av en lengre strekning både mot vest (250/5) og øst (250/9, delvis 250/2). I tilknytning til innmarksbeitearealene nord for Hoddeviksvegen hvor terrenget flater noe ut, er det murer etter et gardfjøs i steingarden mot nord som skiller innmarksarealene fra utmarka (kystlynghei). Teigen og gardfjøset ligger sammen med teiger og gardfjøs tilhørende 250/9 (fig 39ab). Marka beites ekstensivt med storfe. Teigene som er omgitt av solide steingarder er vekselfuktige og sterkt opptråkket med oppslag av beiteprefererende arter som sølvbunke (dominerer), lyssiv, englodnegras, blåtopp, høymolarer, finnskjegg, åkertistel og spredte oppslag av lyskrevende arter som engkvein, engsoleie, engsyre, ryllik, blåklukke og hvitkløver. Steingardene har rester etter nettinggjerde på toppen, delvis med piggråd. Innmarksbeitemarka på 250/1 er ikke ryddet for stein. Det bor folk fast på gårdsbruket, mens det gamle våningshuset brukes som feriested.

Potensiell utvikling: Faren for at man unngår randsonene når marka slås maskinelt kan i neste omgang føre til at disse øker i bredde samtidig som trær og busker lett får fotfeste og vanskeliggjør videre drift. Randsonene er generelt vokseplass for arter som kan bli plagsomme på dyrka mark som strandrøyr, sølvbunke, høymole og byhøymole, og som ellers er lite attraktive i husdyrfôret. Også fremmedarter som platanlønn og sitkagran kan finne gode og uforstyrrete vokseplasser her. Sitkagran langs grensemuren mot 250/5 gir mye skygge på innmarksarealene, og vil også kunne komme til å ødelegge steingarden ved at både trerøtter og vindfall vil kunne sprengte løs steiner og forårsake mye vedlikeholdsarbeid.

Fig. 39ab. Innmarksbeite-arealene tilhørende 250/1 (lengst vest) og 250/9 ligger øst for Hoddeviksvegen ca. 100-140 moh. omgitt av solide steingarder og med murer etter gardfjøs mot utmarka. Mens teigen på 250/9 er tydelig overflatelyddet, er det mye stein og berg på innmarksbeitemarka tilhørende 250/1. Disse teigene inkl. 250/2 har fortsatt et åpent preg og beites av storfe. Vegetasjonen domineres av sølvbunke. Utmarka i nord er under gjengroing med oppslag av frøspredt sitkagran og lauvtrær. Flyfoto er hentet fra www.fylkesatlas.no

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings- og skjøtselstiltak: Randsonene særlig der hvor de grenser inn mot steingarder og andre murepplegg bør ryddes og stelles. Dette gjelder også terrasse-skråningen; Reinene. Reinene er et karakteristisk landskapselement av

naturvitenskapelig og pedagogisk interesse, og bør holdes fri for lauv- og bartrær. Trær og kratt bør fjernes helt, og høgvokst vegetasjon bør slås hvert år/annet hvert år. Alt avslått materiale bør fjernes, deponeres eller brennes. Sitkagran i eiendomsgrenser og ved bygningsmurer bør generelt fjernes. Slik rydding bør koordineres med naboeiendommene. Innmarksbeitemarka i nord kan om ønskelig ha et sterkere beitepress. Murene etter gardfjøset gir viktig kulturhistorisk informasjon og bør sikres vedlikehold, evt. restaureres. Steingardene bør vedlikeholdes og rester av piggråd fjernes.

10.3 250/9 FRIDTUN

Historie: Dette er et lite småbruk som ble skilt ut fra br. nr.1 til lærer Samuel Lødemel i 1901. I flere år ble dette bruket drevet sammen med br. nr. 1.

Lokalisering/areal: Eiendommen består av en smal teig som i vest grenser til 250/1 og i øst mot 250/2. Eiendommen går fra strandlinjen og et godt stykke opp i lisen. I tillegg består eiendommen av en skogteig ved Hoddeviksvegen i nord og teiger ved Litlelidvatnet og Gamlevegen hvor det var viktige torvskjæringsmyrer. Eiendommen er på totalt 106.8 daa hvor 14.3 daa er fulldyrka mark, 3.8 daa er overflatedyrka og 6.3 daa er innmarksbeite. Annen mark (hei, myr) utgjør 45.6 daa og bebygd areal er på 2.3 daa (fig. 40ab). Gårdsbruket ble fraflyttet i 19xx,

Situasjonsbeskrivelse/dagens situasjon: Bygningene brukes i dag som feriested. Jordveien leies og driftes av 250/3 med gjødsling og slått av innmarksarealene både nedenfor tunet og på strandflaten. Det gjelder også de mest lettdrevne arealene ovenfor tunet på oversiden av vegen (se fig. 36). Reinane, kantsoner/randsoner driftes ikke og er under gjengroing. De øvre innmarksbeite-områdene beites ekstensivt av storfé. Her er det murer etter gardfjøs, se fig. 39ab. Tun og hage stelles.

Fig. 40ab. Fridtun brukes som feriested i dag, men marka både nedenfor tunet, på strandflaten og også nærliggende innmarksareal på oversiden av vegen gjødsles og slås årlig. Tunet er omgitt av høgvokste trær. Gårdskart hentet fra www.gardskart.nibio.no

Potensiell utvikling: De mest lettbrukte innmarksarealene vil fortsatt bli slått, mens kantsoner og randsoner sammen med bratte skråninger og mer marginal jordbruksmark vil gradvis endre karakter og gro igjen. Oppslag av sitkagran kan spre seg spesielt på tidligere naturbeitemark.

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings- og skjøtselstiltak: Velstelt gårdsbruk og jordbruksareal. Rydding av lauvkratt i kantsoner, på Reinene, ved steingarder, murer og tufter. Overvåking av sitkagranspredning i naturbeitemarka. Fjerning av alle oppslag av sitkagran utenfor plantefelt. Det kan vurderes om marginal beitemark og nærutmark kan brennes på vårvinteren for å få bukt med dødgras for å øke beitekvaliteten, men dette er avhengig av om det er aktuelt med økt husdyrbeiting i området.

10.4 250/2 «PÅLBRUKET»

Historie: Dette er også et av de eldste gårdsbrukene på Drage, nevnt i skriftlige kilder fra 1563 (Aaland 1943). Bruket ble løst ut i 1845 for 200 spd. Et mindre småbruk 250/13 Grøndal, som ligger ovenfor vegen, ble skilt ut i 1924. Fjøs/låve på 250/2 er SEFRAK-registrert i tillegg til bolighuset og det tidligere posthuset ovenfor vegen

Lokalisering og areal: Bygningene og eiendommen (C på utskiftingskartet, fig. 12), grenser mot 250/9 i vest, 250/13 (delvis) i nord og 250/3 (D) i øst, og eiendommen har den samme utformingen og strukturen som disse med en langstrakt eiendom som går fra sjøen/delvis Myre-elva og opp mot fjellet. I henhold til www.gardskart.nibio.no har gårdsbruket 217,9 daa grunneiendom (fig. 41ab). Gårdsbruket har store teiger i utmark/hei, blant annet flere torvmyrområder på Dragseidet, ved Gamlevegen og ved Litlelivatnet/Litlelihornet. I eiendommen inngår 42.9 daa fulldyrka mark, 34.2 daa innmarksbeite, 2.0 daa produktiv skog og ellers annen utmark (hei, myr) på 135.7 daa. Tun og hage og annet bebyggd areal/vann/strand utgjør 3.1daa.

Fig. 41ab. Indre Drage 250/2. Kartet er hentet fra www.gardskart.nibio.no. Langs vegen fra 250/2 forbi 250/13 og 250/9 er det plantet trær av ask og platanlønn. Trærne utgjør en vakker ramme rundt bygninger og tun. Det gamle posthuset på nordsiden av vegen er godt vedlikeholdt.

Situasjonsbeskrivelse/dagens tilstand: Gårdsdriften er lagt ned, men jordveien leies ut (250/3) og de mest lettdrevne innmarksarealene sør for tunet og strandflaten gjødsles årlig, brukes til grasfôrproduksjon og slås maskinelt (fig. 24 og 42). Randsoner og Reinene slås ikke og er under gjengroing. Dette gjelder også beitemark på oversiden av Hoddeviksvegen. Her er det også murer etter sommerfjøs (fig. 43). Murene er delvis overgrodd med høgvekst vegetasjon og einer. Et mindre areal er plantet til med sitkagran. Torvmyrene på Dragseidet og langs Gamlevegen har tydelige spor etter torvskjæring og her er det murer etter torvhus. Både på naturbeitemarkene, i kystlyngheia og på torvmyrene kan det forekomme spredte oppslag med sitkagran. Det bor folk fast på gårdsbruket. Tun og hage holdes vedlike.

Fig. 42. Fulldyrka mark nedenfor tunene på 250/2 og 250/3 gjødsles og brukes til grasfôrproduksjon. Her vises merkesteinen mellom de to brukene. Fig. 43. Murer etter et sommerfjøs er fremdeles godt synlig på innmarksbeitemarka på oversiden av Hoddeviksvegen. Her er det også murer etter nok et sommerfjøs.

Potensiell utvikling: Lettdrevne innmarksareal vil fortsatt gjødsles og slås (leigeavtale). Randsoner, kantsoner og Reinene vil gro igjen. Heirområder og torvmyrer på Dragseidet og langs Gamlevegen vil på sikt kunne få sterkere oppslag av røsslyng, einer, spredte lauvtrær og også sitkagran. Vegetasjonsendringene vil gå langsomt på myrarealene, hurtigere i kystlyngheia. På de øvre innmarksbeitearealene vil sitkagran spre seg ytterligere.

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings- og skjøtselstiltak: Reinene er et område som bør holdes fri for kratt, lauvtre-oppslag og sitkagran. Trær og busker bør fjernes, og høgvokste gras og urter slås hvert/annet hvert år. En bør følge med på utviklingen på utmarksarealene (naturbeitemark, kystlynghei og torvmyrer), og i første rekke fjerne alle oppslag av frøspredt sitkagran. Gamle bygningsmurer etter fjøs og torvhus bør fristilles.

10.5. 250.13 GRØNDAL

Historie: Dette er et lite småbruk, skilt ut fra br. nr. 2 i 1924. Her skal det tidligere ha vært butikk, den siste som ble aktivt drevet. Også på Ytre Fure, 249/4 lokalisert nede ved naustene og innerst i dalbunnen på 250/8 skal det i perioder ha vært handelsmenn. Butikkdriften ble de seneste årene kombinert med dampskipsekspedisjonen og transport av folk og gods.

Fig. 44a-c. 250/13 har et stort bolighus hvor det tidligere også var butikk. Eiendommen brukes i dag som feriested. Hagen er beplantet, men jordbruksmarka stelles ikke. Steinstolper markerer både veg og eiendomsgrenser. Kart er hentet fra www.gardskart.nibio.no

Lokalisering og areal: Eiendommen utgjør et lite område på oversiden av veggen for 250/2. Totalt er bruket på 34.1 daa med 6.3 daa fulldyrka jord, 0.2 daa overflatedyrka, 8.0 daa

innmarksbeite, 2.1 daa produktiv skog og 17.4 daa annen mark (utmark, hei, myr). Eiendommen har to teiger innerst i dalen mot Dragseidet (fig. 44a-c og fig. 45ab).

Situasjonsbeskrivelsen/dagens tilstand: Gården ble nylig fraflyttet. Gårdsdriften har opphørt. Bolighuset holdes ved like, men utmarksbygningene er ikke i bruk. Jordveien som ikke brukes er i ferd med å gro igjen. Her vokser en rekke kraftige og delvis uønskede arter som strandrør, sølvbunke, hundegras, høymol og byhøymol. Teigen innest i dalen brukes heller ikke. Her er det rester etter en bygning. Vegetasjonen er dominert av kraftige og næringskrevende arter som byhøymol, åkertistel, sølvbunke, krypsøleie og englodnegras, sammen med typiske slåttmarksarter som engkvein, rødsvingel, hvitkløver, engsyre og grasstjerneblom. Her er også oppslag av revebjelle og blåtopp og begynnende einerinvasjon (45ab). Ved vegkanten ble kamgras registrert. Teigen er omgitt av plantet sitkagran i grenselinjen mot 250/8 og i vest mot Myreelva.

Fig. 45ab. Til 250/13 hører også en større teig innerst i dagbunnen på sørsiden av nedkjøring til Drage-Austmyrbygda. Området brukes ikke og er under gjengroing. Mot vest danner en sitkagranplanting visuell barriere mot bygda.

Potensiell utvikling: Uten aktiv bruk vil både innmarksarealet i tilknytning til tunet nede i bygda og teigen i dalbunnen gradvis gro igjen. Uønskede arter vil utvikle seg videre og teigene vil på sikt kunne bli spredningskjerner for blant annet platanlønn, sitkagran, høymol- og tistelarter.

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings- og skjøtselstiltak: Da Drage-Austmyrbygda ellers stort sett driftes aktivt, er det uheldig at spesielt arealet ved tunet ikke brukes da det ligger sentralt i den nedre delen av bygda. Det tilrås at marka inkl. randsoner/kantsoner slås årlig, avslått materiale fjernes, deponeres eller brennes. Sitkaplanten på teigen innerst i dalbunnen fungerer i dag som en barriere når det gjelder utsyn og visuell kontakt og oversikt over bygda. I takt med tilvekst vil denne visuelle barrieren bli sterkere. Det bør vurderes om sitkaplanten her kan hugges ut.

10.6 250/3 «HANSEBRUKET»

Historie: Dette er et av de eldre gårdsbrukene nevnt i skriftlige kilder fra 1563 (Aaland 1943). Bruket ble løst ut i 1850 for 250 spd. Denne eiendommen inngår i dag i en større eiendom hvor også gårdsbruk i Leikanger (224/4, 224/9) og på Austmyr (251/1, 251/3 og 251/8) drives samlet.. Indre Drage 250/3 blir imidlertid beskrevet for seg nedenfor da dette var en av de opprinnelig fire gårdsbrukene tidlig på 1800 tallet. Også Austmyr 251/1 og 251/2 blir

beskrevet separat når det gjelder historie og kulturhistoriske spor. 250/3 og 251/3 ble forpaktet av nåværende eier fra 2001 og ble kjøpt i 2005 (fig. 28, 46). Våningshus/tun ble skilt ut med egne bruksnummer (250/21). Totalt er denne eiendommen på 2897.2 daa, hvor fulldyrka jord utgjør 146 daa, overflatedyrka jord 7.5 daa, innmarksbeite 84.2 daa, produktiv skog 173,3 daa, annet markslag (utmark, hei, myr, fjell) 2450 daa og bebygd areal /vann/strand 36.2 daa. (fig. 47a). Dette er i dag den største gården i Selje. Det er totalt ca. 250 vinterfôra stofe derav 70 ungokser under oppfôring, melk-kjøttproduksjon med en blanding av NRK-kyr, Melkesimmental, og krysninger mellom Holstein (melk) og Limousin (kjøtt). I tillegg er det 50-70 vinterfôrete småfe (sau). Areal egnet for maskinell drift blir slått, også på nabobrukene (250/5, 1, 9 og 7 på Indre Drage og 251/2 Austmyr), i tillegg til flere teiger i Hoddevik og på Åheim. Storfébeiting foregår på innmarksbeitemark, på fjellet og på Dragseidet.

Lokalisering og areal: Indre Drage 250/3 (D på utskiftingskartet, fig. 12) grenser til 250/2 i vest, og til 250/4 i øst (fig. 47ab). 250/4 (E på utskiftingskartet) ble skilt ut fra 250/3 så tidlig som i 1874, dvs. rett før utskiftingen. Tidligere våningshus er i dag skilt fra eiendommen og ligger på oversiden av vegen, totalt 2.8 daa (tun og hage) (fig. 48). I dette våningshuset (250/21), bor folk fast mens det ikke bor folk på 250/3.

Fig. 46. 250/3 ligger sentralt i bygda ved vegkrysset mot Hoddevik. Dette er i dag et moderne gårdsbruk med både kjøttproduksjon, melkekyr og med småfe (sau): «Stormen mjølk og kjøtt». Eierne driver også de fleste andre gårdsbrukene (innmarksarealene) i bygda (grasfôrproduksjon). Det gamle fjøset er bygget om og utvidet og det er også bygget et nytt fjøs på eiendommen. Det gamle tunet i framgrunnen, nå utskilt som 250/21.

Indre Drage 250/3 «Hansebruket» har tilnærmet samme struktur som 250/5, 1, 9 og 2 med en langstrakt eiendom som går fra Myre-elva opp til fjellet (fig. 47b). Denne eiendommen (250/3) er totalt på 153.2 daa, hvor fulldyrka mark utgjør 14.9 daa, overflatedyrka mark 0.8 daa, innmarksbeite 19.5 daa, produktiv skog 32.7 daa og annen mark (utmark/hei, inkl. teiger i tilknytning til Gamlevegen) 76.7 daa.

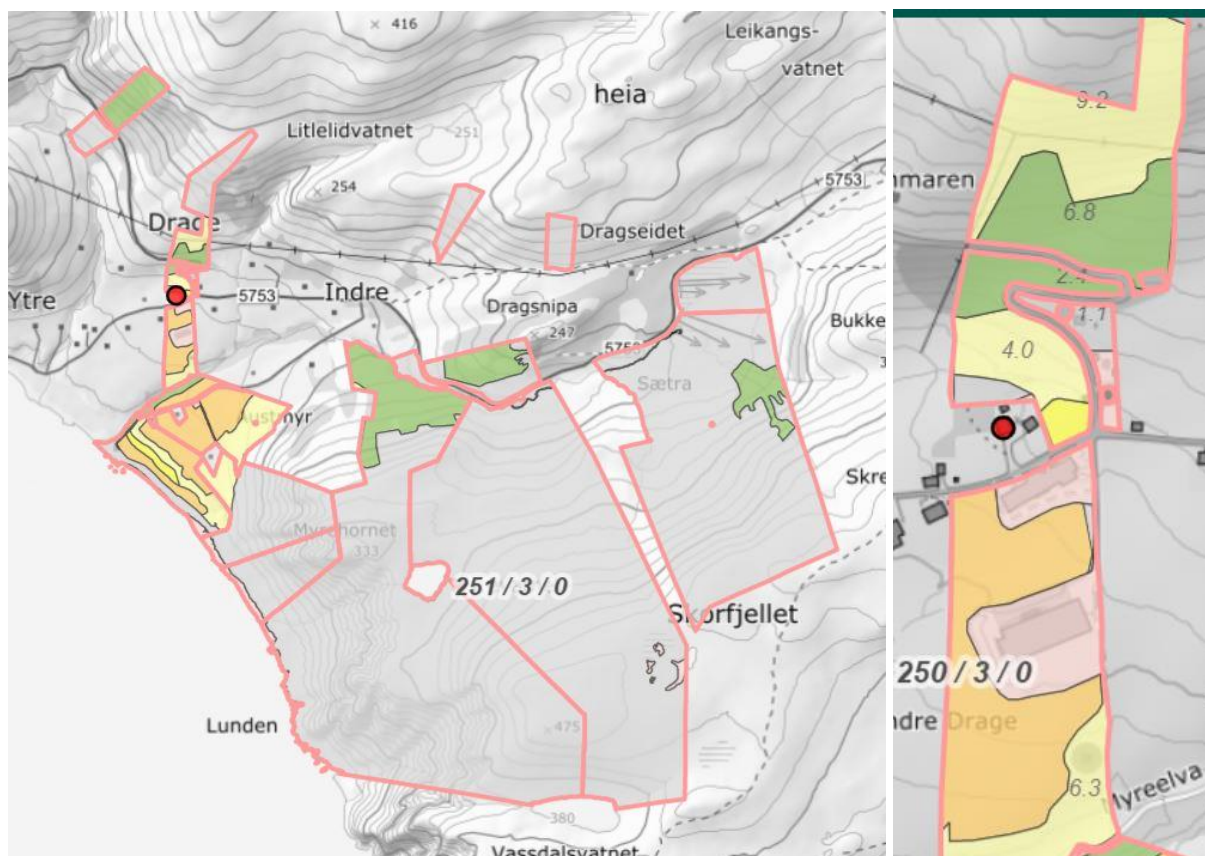

Fig. 47ab. Indre Drage 250.3 med eiendommene på Indre Drage og Austmyr, og b. Eiendommen på «Hansebruket» 250/3. Kartene er hentet fra www.gardskart.nibio.no

Fig. 48. Øvre del av det gamle tunområdet med våningshuset på 250/3, i dag utskilt som 250/21. Fig. 49 Uthugging av sitkagran på området mot nord har startet opp.

Situasjonsbeskrivelse/dagens tilstand: I tilknytning til innmarksarealene og tidligere tunområde er det i dag bygget to store fjøs og samlingskum for husdyrgjødsel. I tillegg brukes fjøset på 250/1 til småfé om vinteren. Innmarksarealene på nedsiden av vegen gjødsles og slås til grasfôr. På oversiden av vegen blir arealene delvis brukt til husdyrbeiting. Her har et mindre sitkagranplantefelt blitt hugget ut. En del frøspredt platanlønn har etablert seg på hogstfeltet (fig. 49).

Potensiell utvikling: Gårdsbruket vil bli drevet og innmarksarealene slått. Bygningene vil bli vedlikeholdt. Sitkagran vil gradvis bli hugget ut og brukt som beitemark.

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings- og skjøtselstiltak: Som i dag. Oppslag av platanlønn og frøspredt sitkagran på tidligere plantefelt bør gradvis fjernes og marka beites.

10.7 250/4 RØYSANE

Historie: Gårdsbruket ble skilt fra 250/3 i 1874, dvs. i årene rett før utskiftingen i 1877 (E på utskiftingskartet, fig. 12). Eiendommen har nylig fått nye eiere som bor fast på stedet. Bolighuset som er under restaurering og fjøs/låve er SEFRAK-registrert.

Lokalisering og areal: Eiendommen ligger midt i bygda i vegkrysset mot Hoddevik. Størstedelen av eiendommen ligger samlet i en sør-nordgående teig, men det hører også slåttemark i dalbunnen og utmarksteiger under Aksla til bruket (250/14). I vest grenser gårdsbruket til 250/3, i øst til 250/18, 250/10 og 250/6 (fig. 50ab). Mot nord i lisiden er det et større plantefelt med sitkagran (fremgår ikke av gårdskart) og i sør er det Myreelva som utgjør grenseskillet. Ifølge gårdskart består eiendommen av totalt 155.2 daa hvor 38.1 daa er fulldyrka mark, 1.9 daa er overflatedyrka, 22.3 daa er innmarksbeite, 1.5 daa er produktiv skog og 89.4 daa er annen mark (utmark, hei, myr). Bebygd areal utgjør 2.0 daa. På eiendommen står også en gammel redskapsbygning (fig. 51). Bygningen var tidligere verksted hvor det ble laget vinduer, dører, tresko og også trerør som ble brukt til vannledninger.

Situasjonsbeskrivelse/dagens tilstand: Gårdsbruket har nylig fått nye eiere og våningshuset er under restaurering. Redskapshuset er ikke i bruk og mangler vedlikehold. Gårdsdrift er startet opp med vinterfôrete småfé (svartfjes) på bruket og eierne har flere planer for fremtidig jordbruksdrift. Fulldyrka mark ligger sør og nord for Dragseidvegen og størstedelen av dette arealet slås, men fuktige parti og randsoner/kantsoner blir ikke slått (fig. 52). Innmarksbeitemarka i nord er under gjengroing hvor særlig røsslyng og einer har blitt dominerende. Langs Dragseidvegen ved tunet er det plantet flere platanlønntrær. Vegkantene her er dominert av høgvokste gras og urter blant annet høymolarter, men vegkantene slås årlig (Vestland fylkeskommune). Det er viktig at avslått materiale fjernes.

Potensiell utvikling: Lettdrevne jordbruksareal vil bli holdt i hevd og brukt til grasfôrproduksjon og husdyrbeiting, og gårdbrukerne ønsker å utvide produksjonsarealene. Det er viktig at også fuktig mark, randsoner og kantsoner blir skjøttet slik at de ikke blir vokseplass for uønskede arter, inkl. frøspredt platanlønn og sitkagran. Fuktig mark mot sør vil være særlig utsatt for spredning av parkslirekne og bør overvåkes. Beiteverdien på innmarksbeitemarka i nord vil kunne økes dersom lyng- og einer ryddes og arealet kommer i bruk til husdyrbeiting. Redskapsbygningen bør settes i stand og vedlikeholdes da interessant historie er knyttet til den..

Fig. 50ab. Indre Drage 250/4. Kartet er hentet fra www.gardskart.nibio.no

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings- og skjøtselstiltak: Jordbruksmarka bør fortsatt driftes maskinelt der det er mulig og uønsket vegetasjon og treoppslag i kantsoner/randsoner/fuktig mark overvåkes og skjøtselstiltak (rydding) igangsettes ved behov. Innmarksbeitemark bør ryddes for einer og brukes aktivt til husdyrbeiting. Overvåking og fjerning av frøspredt sitkagran som måtte etablere seg her. Platanlønn langs vegen kan evt. beskjæres og styves med års mellomrom for å hindre for kraftig frøsetting (og -spredning) i kantsoner/randsoner. Se ellers beskjæring av platanlønn ved 250/2.

Fig. 51. Gammelt redskapshus på 250/4 med det gamle skolehuset (250/11) i bakgrunnen. Fig. 52. Det er viktig å ta vare på kulturhistoriske spor som steingarder i eiendomsgrensene. Imidlertid fører dette til utfordringer når det gjelder maskinell slått.

10.8 250/6

Historie: Gårdsbruket ble skilt ut fra 250/5 ved utskiftingen i 1877 (F på utskiftingskartet, fig. 12). Senere er både Nygård, 250/7 og Indrebø, 250/8 skilt ut fra 250/6 i tillegg til 250/10 Lillebøen og 250/18. De fem brukene ligger nær hverandre i midtre og indre del av dalen nær vegkrysset til Austmyr med flere felles grenser. Kvernhuset (restaurert) ved Gjerselva er flyttet fra Dragselva og er SEFRÅK-registrert. Til gårdsbruket hører også naust.

Lokalisering og areal: 250/6 har areal både nedenfor og ovenfor Dragseidvegen, og grenser i vest mot 250/4, 250/10 og 250/18, mot 250/7 på oversiden av vegen i øst, delvis mot 250/8 på nedsiden (se fig. 53a-c, 54ab). Det bor folk fast på gårdsbruket. Ifølge gårdskart består 250/6 i dag av totalt 127.7 daa hvor 7.4 daa er fulldyrka jord, 20.5 daa er overflatedyrka jord, 40.3 daa er innmarksbeite og annen mark er 57.4 daa. Teigene ligger samlet rundt tunet med en større utmarksteig øst for 250/7. I nedkant av denne mot vegen er det et mindre grusuttak.

Fig.53a-c. 250/6 med artsrik vegkant og restaurert kvernhus Gårdskart er hentet fra www.gardskart.nibio.no

Situasjonsbeskrivelse/dagens tilstand: Våningshuset ligger et stykke fra uthusbygningen og de er lokalisert på hver sin side av Dragseidvegen. Fulldyrka og overflatedyrka mark slås årlig av 249/2. Slåttemark på nedsiden av bolighuset er artsrik med typiske slåttemarksarter som

engkvein, gulaks, markrapp, engfrytle, føllblom, tepperot, firkantperikum, kystgriseøre, blåknapp og smalkjempe, partier med noe friskere mark med engsoleie, marikåpe, hvitkløver, rødkløver og engsyre, og med oppslag av fuktige og mer næringsrike arter som sølvbunke, lyssiv, hvitbladtistel, harestarr, englodnegras og høymole. Innmarksbeitemarka i vest beites med sau (249/2), mens arealene nord for tunet ikke er i bruk. Det er plantet sitkagran i eiendomsgrensen mot øst (nå hugget ut), og ellers i grenselinjen mot Myreelva i tillegg til et mindre plantefelt i nord. De artsrike vegkantene er i ferd med å gro igjen med oppslag av lyng og vierarter. Langs Gjerselva der det restaurerte kvernhuset står, har fremmedarten parkslirekne fått et stort omfang langs elven både på oversiden og nedsiden av vegen. Dette er bekymringsfullt. Selv om hoveddelen av innmarksarealene er i bruk er det mindre partier med fuktig mark, randsoner og kantsoner spesielt langs Gjerselva og ned mot Myreelva som ikke driftes i dag. Her er det høgvekst gras- og urtevegetasjon, og også noe busk- og trevegetasjon. Disse arealene vil kunne fungere som spredningskjerner for uønskede arter. Et tidligere grusuttak innerst i dalbunnen er ikke i bruk og er delvis grodd igjen.

Fig. 54ab. Flyfoto hentet fra www.fylkesatlas.no av 250/6 med de utskilte eiendommene 250/10 og 250/18 som begge var bygselsplasser på slutten av 1800-tallet. Sitkagran er plantet langs eiendomsgrensen mot øst, mot Myreelva i sør og et mindre plantefelt ligger i nord. Disse plantingene fremkommer ikke av gårdskart. Innmarksbeitemarka mot nord er vokst til med lauvskog (bjørk).

Potensiell utvikling: De mest sentrale innmarksarealene vil fortsatt bli drevet. Beiteprefererende arter vil komme til å dominere på innmarksbeitearealene ved 250/4 og beiteverdien gradvis forringes dersom ikke etterslått gjennomføres. Mer perifer innmarksareal vil gro igjen, parkslirekne vil kunne spre seg ytterligere i første rekke langs elveløp og på fuktig mark.

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings- og skjøtselstiltak: Mest mulig av innmarksarealene bør fortsatt drives. Særlig oppmerksomhet bør vies arealene nedenfor våningshuset som har høgt artsmangfold. Moderat gjødsling og sen slått etter frøsetting vil være gode skjøtselstiltak her. Vegkantene som årlig slås må overvåkes. Disse bør ikke utsettes for gjødsel-avrenning. Det bør gjennomføres en detaljert registrering av vegkantene. Parkslirekne-invasjonen bør forsøkes stoppet ved at arten ryddes unna og deponeres/brennes på kontrollert måte. Parkslirekne sprer seg hovedsakelig ved at små skuddeler rotfester seg og vokser opp til nye individ. Gjengroingsområdene ned mot Gjerselva kan om ønskelig få utvikle seg til lauvskog dersom det ikke er behov for disse produksjonsarealene. Kystlynghei som har oppslag av einer og grovvokst røsslyng (utmarksarealene mot nord og i øst) kan evt.

brennes av om våren år om annet for å opprettholde denne naturtypen og hindre ytterligere gjengroing.

10.9 250/7 NYGÅRD

Historie: Gårdsbruket er skilt ut fra 250/6 i 1888. Bolighuset er SEFRAK-registrert. Kraftige steingarder er oppført på hver side av eiendommen på oversiden av vegen. Her er det også et eldre gardfjøs. Gårdsbruket ble fraflyttet trolig på 1980-tallet.

Lokalisering og areal: Dette er et lite småbruk på totalt 33.3 daa. Eiendommen strekker seg fra Myreelva til et stykke opp i kystlyngheia i lisiden mot nord. I følge www.gardskart.nibio.no er 5.1 daa er fulldyrka jord, 11.4 daa er overflatedyrka, 4.1 daa er innmarksbeite, 0,4 daa er produktiv skog, 11.4 daa utgjøres av annen mark/utmark/hei og 0.9 daa er bebygd areal/tun (fig. 55ab).

Situasjonsbeskrivelse: Eiendommen er gjerdet inn av kraftige steingarder. Innmarksarealene sør for tunet er i drift, og også fulldyrka mark på oversiden av vegen slås (250/3). Mindre partier ned mot Myreelva slås ikke. Gardfjøset på oversiden av vegen er restaurert. På tunet er det plantet inn sitkagran som tuntre. Innmarksbeitemarka mot nord har utviklet seg til kystlynghei med oppslag av røsslyng og einer.

Potensiell utvikling: Bygninger og tun vil bli holdt vedlike. Fulldyrka mark både på sørsiden av tunet og oversiden av vegen vil fortsatt driftes. Randsoner/kantsoner vil gradvis kunne få større omfang, og beitemarka vil gro igjen med lauvskog, einer og frøspredt sitkagran uten husdyrbeiting og rydding.

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings- og skjøtselstiltak: Velstelt tun. Fortsatt slått av innmarksareal. Overvåking av kantsoner med evt. ryddetiltak. Vedlikehold av steingarder og andre steinopplegg.

Fig. 55ab. 250/7 ligger øst i Drage-Austmyrbygda nær vegkrysset til Austmyr. Teigene som hører til ligger på begge sider av Drageidvegen. Sitkagran er brukt som tuntre. Kart er hentet fra www.gardskart.nibio.no

10.10 250/8 INDREBØ

Historie: Gårdsbruket er skilt ut fra 250/6 ca. 1900. Både låve, bolighus og rester etter et kvernhus, trolig flyttet fra Dragselva, er SEFRAK-registrert (fig. 56.)

Lokalisering og areal: Småbruket ligger innerst i dalbunnen på sørsiden av Drageidvegen i vegkrysset til Austmyr godt skjult av sitkagranplantinger mot nord, vest og delvis mot sør.

Gårdsbruket grenser mot 250/7 og et bekke/elveløp i vest, Dragseidvegen i nord og ulike teiger i øst delvis tilplantet med sitkagran. Mot sør avgrenser Myreelva eiendommen. Småbruket er på totalt 42.9 daa uten registrert fulldyrka jord, men med 13.1 daa overflatedyrka jord, 0.1 daa innmarksbeite og 10.4 daa produktiv skog www.gardskart.nibio.no. Gårdsbruket omfatter også flere teiger i utmark (torvmyrer ved Litlelidhornet og ved Gamlevegen på oversiden av Dragseidvegen, totalt 16.4 daa annet markslag. Bebygd areal er 2.9 daa. (57ab og 58).

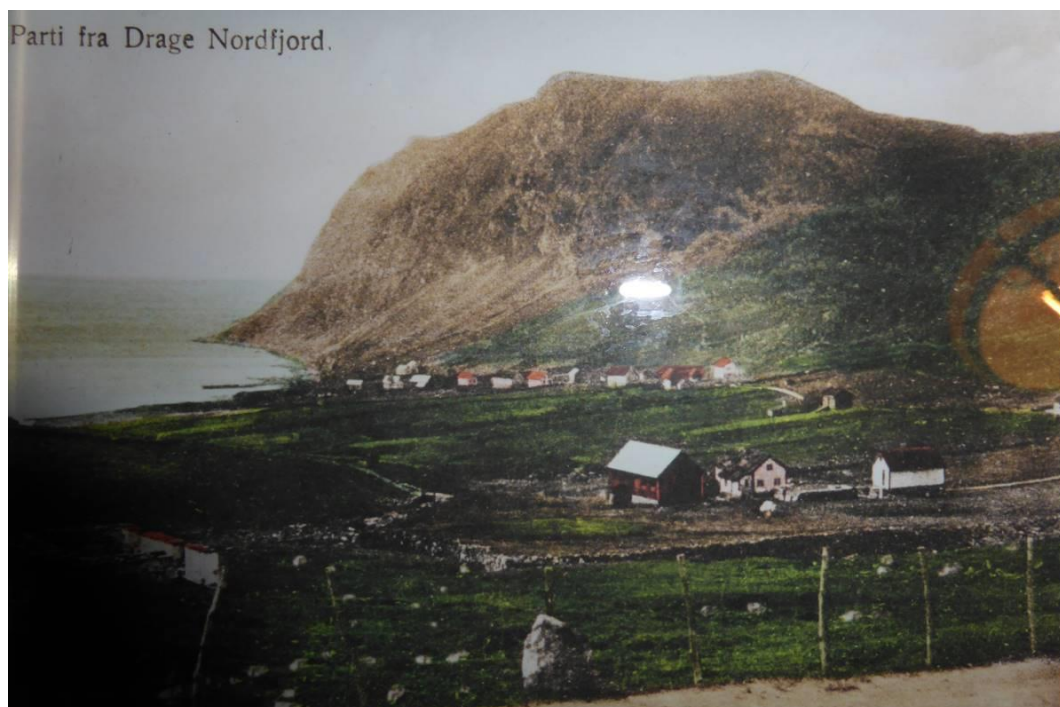

Fig. 56. Indrebø i forgrunnen på foto fra ca. 1910-1920. Avfotografert postkort lånt ut av Harry Tunheim.

Fig. 57ab. Indrebø 250/8 er lokalisert lengst øst i Drage-Austmyrbygda. Småbruket er omgitt av sitkagranplantinger. Kartet er hentet fra www.gardskart.nibio.no og flyfoto fra www.fylkesatlas.no

Fig. 58 Tunet på 250/8 har en idyllisk beliggenhet med velstelt tun og hage, men med begrenset utsikt.

Situasjonsbeskrivelse/dagens situasjon: Bygninger og tun som er godt vedlikeholdt er omgitt av velstelt hage. Det bor folk fast på bruket, men dyreholdet er avsluttet. Jordbruksmarka er ikke i bruk, i dag dominert av sølvbunke med oppslag av blant annet åkertistel, lyssiv og høymol. Kantsoner/randsoner har utviklet en vegetasjon dominert av høgvokste gras og urter. Kraftig og høgvokst sitkagran dominerer i bakkeskråningene ned mot Myreelva. Elvesidene er stedvis steinsatt. Et gammelt militærkjøretøy er lagret på innmarka.

Potensiell utvikling: Bygninger, tun og hage vil fortsatt vedlikeholdes, mens innmarksarealene gradvis vil gro til med lauvkratt fra kantene. Frøspredt sitkagran vil etablere seg både i kantsoner, randsoner og på tidligere dyrka mark. Kulturspor vil forsvinne. Sitkagran langs elve- og bekkekanter vil sprengte løs stein som er lagt opp her og føre til erosjon langs elveløpene.

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings- og skjøtselstiltak: Da bygda ellers er preget av aktiv landbruksdrift er det ønskelig at også jordbruksmarka på 250/8 fremstår som velholdt. Her er det også viktig å skjøtte kantsonene. Sitkagranen bør gradvis hugges ut både på nærliggende teiger mot nordøst, rundt eiendommen ellers og mot Myreelva. For å gi avskjerming rundt tunet for innsyn og kald vind kan lauvskog (bjørk, rogn, selje, osp, gråor- og svartor) få utvikle seg her isteden. Trestrukturen i grenselinjene bør være lysåpen. Dette vil kreve en del arbeid med utvelging av treslag og uttynning.

10.11 250/10 LILLEBØEN

Historie: Dette er en tidligere bygselsplass på slutten av 1800-tallet. Lillebøen ble senere kjøpt opp og skilt ut fra 250/6 i 1909. Bolighuset er SEFRAK-registrert.

Lokalisering og areal: Dette er et lite småbruk på totalt 29 daa. Eiendommen som ligger på oversiden av Drageidvegen omfatter en større samlet teig. Per i dag er bruket ikke registrert med fulldyrka jord, men med 6.5 daa overflatedyrka mark, 7.5 daa innmarksbeite, 13.4 daa annen mark (hei) og 1.6 daa bebygd areal. Bolighus og fjøs/låve ligger ca. 90 moh. med godt utsyn over Drage-Austmyrbygda (fig. 59ab). Det er ikke fastboende på gårdsbruket.

Situasjonsbeskrivelse/dagens situasjon: Det tidligere småbruket brukes i dag som feriested. Jordbruksmarka slås og holdes i hevd. Imidlertid vokser bratte partier og skråninger til med høgvokst gras og urter. Slike areal kan ofte utvikle seg til problematiske spredningskjerner for uønskede arter. Sitkagran plantet ved tunet kan spre seg inn på arealer som ikke driftes.

Potensiell utvikling: Bygninger og tun vil bli vedlikeholdt. Lettdrevne innmarksareal vil trolig fortsatt bli slått, men dette er forholdsvis små og oppdelte teiger hvor randsoner og kantsoner kan komme til å utgjøre en stadig større del av arealene på sikt. Kantsonene særlig langs bakkemurer og i tilknytning til steinopplegg og grensegjerder vil kunne vokse til med lauvkratt og muligens også frøspredt sitkagran om de ikke blir skjøttet og treoppslag fjernet. Herfra vil trær også kunne spre seg inn på dyrka mark og vanskeliggjøre videre drift.

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings- og skjøtselstiltak: Velstelt småbruk hvor bygninger vedlikeholdes. Årviss slått av jordbruksmarka. Overvåking av randsoner/kantsoner med fjerning av lauvtreoppslag og evt. frøspredt sitkagran.

Fig. 59ab. Lillebøen 250/10 med 250/18 i bakgrunnen. Kart hentet fra www.gardskat.nibio.no

10.12. 250/18

Historie: Dette er en tidligere bygselsplass/husmannsplass som senere ble kjøpt opp. Eiendommen er skilt ut fra 250/4 tidlig på 1900-tallet.

Lokalisering og areal: Eiendommen ligger 115 moh. og er lokalisert nord for 250/10 med grenser i vest til 250/4 og i øst til 250/6. Det er registrert et totalareal på 6.9 daa. Dette er karakterisert som innmarksbeite.

Situasjonsbeskrivelse/dagens situasjon: Det bor ikke folk fast på småbruket. Jordbruksmarka er ikke i bruk, men er fremdeles åpen, men dominert av kraftige gras og urter. Bygningene brukes som feriested og holdes ved like. Eiendommen grenser opp mot et større sitkaplantefelt i nord (fig. 60a-c).

Potensiell utvikling: Bygninger og tun vil fortsatt holdes ved like så lenge eiendommen brukes som feriested. Dersom ikke marka skjøttes, vil vegetasjonen kunne endre karakter med økt oppslag av lauvtrær og frøspredt sitkagran.

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings- og skjøtselstiltak: Velstelt område med åpen og skjøttet kulturmark rundt bygningene. Dersom det ikke er aktuelt med slått kan husdyrbeiting være et alternativ for å holde lauvkratt unna. Beiteprefererende arter må i så fall etterryddes.

Fig. 60a-c. 250/18 ligger høgt og fritt med utsyn over Drage-Austmyrbygda. Her er flere steinopplegg. Den ryddete marka på småbruket drives ikke i dag og vegetasjonen er i endring Kart hentet fra www.gardskart.nibio.no

10.13 ANDRE EIENDOMMER, TEIGER, TUN OG BYGNINGER PÅ INDRE DRAGE

SOLVANG 250/11 er den gamle skolebygningen (Drage forsamlingshus) som ble skilt ut fra br. nr. 4 i 1912. Skolebygningen eies av bygda og leies ut i dag. 250/16 er et lite areal (utskilt hyttetomt) på 0.1 daa i den første svingen av Hoddeviksvegen. 250/17 er utmarksteiger på totalt 78.5 daa og eies av 250/1. 250/19 er en mindre teig som hører til 250/10. 250/20 omfatter veggen m/sideterreng (Sogn og Fjordane fylkeskommune). 250/22-23-24 er tre teiger med innmarksbeite på henholdsvis 2.0 daa, 1.9 daa og 1.8 daa (hyttetomter). I tillegg har en liten skogteig på 0.2 daa nr. 250/23. Alle teigene er lokalisert i lisiden på oversiden av Drageidvegen. 250/26 er et naust som tilhører 250/3.

11.0 ENKELTEIENDOMMER (GÅRDSBRUK) PÅ AUSTMYR GNR.251

Austmyr er lokalisert øst og sør for Indre Drage i tidligere myrlendt terreng, og har navnet sitt derfra. På Austmyr var det opprinnelig tre gårdsbruk. Senere ble et nytt gårdsbruk, br.nr. 5, skilt ut fra bruk nr. 2. I tillegg har det vært tre husmenn på Austmyr; to med jord og en husmann uten jord. Gamle husmannsplasser gikk etter hvert tilbake til hovedgårdsbrukene, men «Muraplassen» ble kjøpt opp med tilhørende jord (51/8 i Selje kommune) og fungerte en periode på 1900-tallet som eget gårdsbruk. Det ene bruket, 251/3, Nedre Myre, har siden 1900-tallet vært eid og drevet av gårdbrukeren på Indre Drage, 250/3. Eiendomsstrukturen er noe komplisert da jordveien til flere av gårdsbrukene er kjøpt opp, mens tilhørende bolighus/tun er skilt ut. Dette gjelder tunene på 251/1, 251/3 og 251/8. Det er i dag 13 bruksnummer på Austmyr (fig. 61).

Mens de eldste eiendommene på Indre Drage har langstrakte, tilnærmet vertikale teiger som strakk se fra fjøra til fjellet, så følger eiendomsstrukturen på Austmyr; 251/1, 251/2 og 251/3, delvis 251/8 og 251/5, et annet mønster hvor gårdsbrukene har mer horisontale eiendommer som følger strandlinjen og Myreelva. Det er også større utmarksareal knyttet til flere av gårdene.

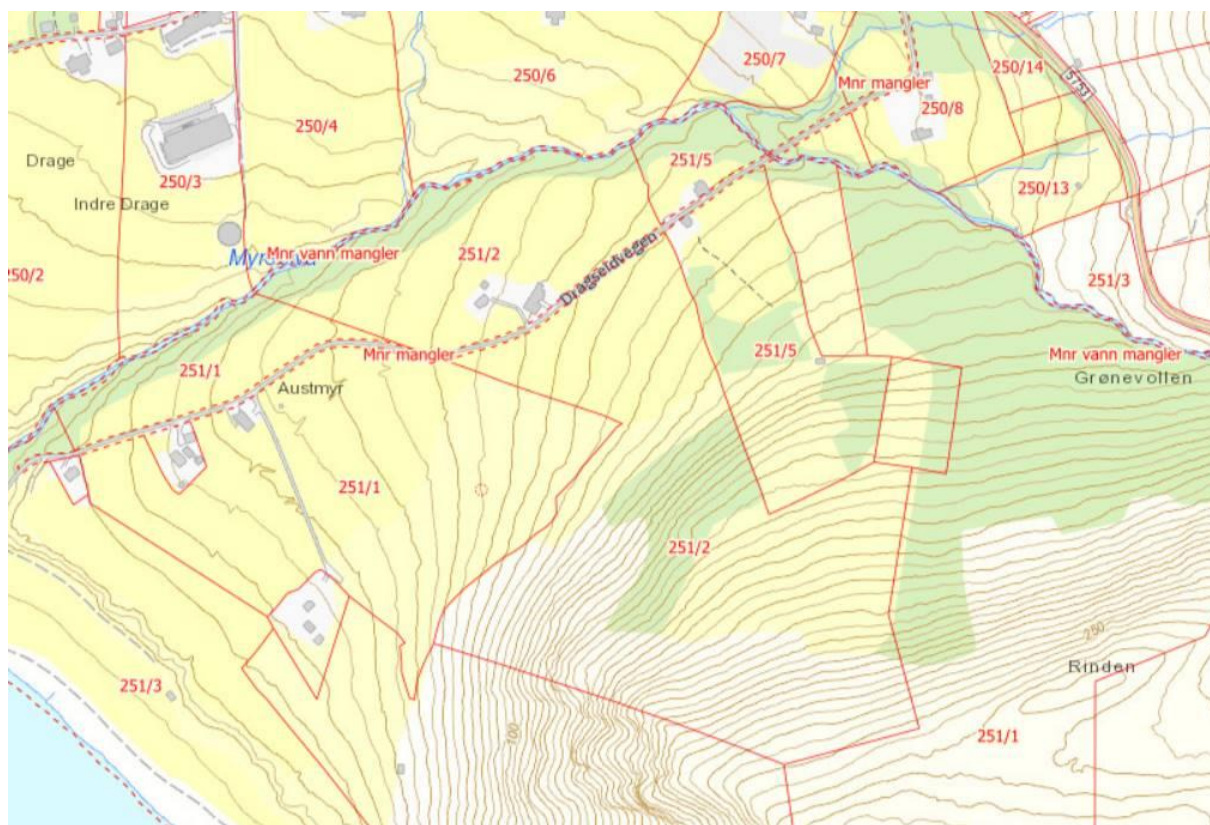

Fig. 61. Oversikt over gårdsbrukene på Austmyr. Nede ved stranden ligger 251/3 som også omfatter terrasseskråningen/marin grense, med utskilt bolighus (251/11). I sør-øst ligger 251/8 med utskilte bygninger på «Muraplassen» (251/12). Eiendommene grenser i nord mot 251/1 som ligger på begge sider av vegen med utskilt tun 251/13. Eiendommen omfatter også «Steinaplassen» i sør-øst. Lenger nord følger 251/2 med areal på begge sider av vegen og deretter 251/5. Alle eiendommene har flere utmarksteiger blant annet på Myrahornet og på Drageidet. Kart hentet fra www.fylkesatlas.no.

11.1 251/1 ØVRE MYRE

Historie: Dette er et av de eldre gårdsbrukene på Austmyr. Øvre Myre ble selveier i 1841. Fjøs/låve, bolighus og eldhus er SEFRAK-registrert. Til eiendommen hører også den tidligere husmannsplassen «Steinaplassen». Bare tuftene står igjen etter bygningene her. Imidlertid er disse ruinene etter fjøs/låve, bolighus og løe alle SEFRAK-registrert (fig. 62).

Lokalisering og areal: Gårdsbruket ligger høgt og fritt ca. 35-40 moh. med utsikt over Stadhavet. Eiendommen består av 11 teiger. Innmarka ligger samlet rundt tunet og er avgrenset av Myre-elva i nordvest, av Nedre Myre 250/3 i sør-vest, av Nygård, 250/2 mot nord og 251/8 «Muraplassen» mot sør-øst. To større utmarksteiger på Myrahornet i sør-øst og Skreiatua på Dragseidet i nord-øst utgjør de største arealene. Totalt er eiendommen på 1473.7 daa hvor fulldyrka mark utgjør 50.7 daa, overflatedyrka areal 0,1 daa, innmarksbeite 29,9 daa, produktiv skog 108,2 daa, annet areal/ utmark hele 1279.0 daa. Bebygdt areal/strand/sjø er oppgitt til 5.8 daa (fig. 63).

Situasjonsbeskrivelse/dagens situasjon: Jordvegen på gårdsbruket eies og drives av Indre Drage 250/3. Tun og bygninger er skilt ut med eget bruksnummer 251/13. Det bor ikke folk fast på eiendommen, men bygningene brukes og leies ut som feriested. Platanlønn er plantet i tilknytning til tunet. Fulldyrka mark deles opp av ny bilveg til «Muraplassen» og gjødsles og slås årlig. Mer fuktige partier særlig nord-øst for den nye bilvegen driftes ikke og har kraftig oppslag av høymol-arter og lyssiv. Her er det også et nord-sør-gående fuktdrag. Innmarksbeitemarka rundt «Steinaplassen» brukes til beitemark for storfe, men er vokst til med høgt gras av sølvbunke, hundegras og englodnegras som delvis skjuler murene. Arealet er steinet og lite egnet til maskinell drift. Randsoner og kantsoner slås ikke og er vokseplass for uønskede arter. Sitkagranplantefeltet mot Myreelva har fått store dimensjoner.

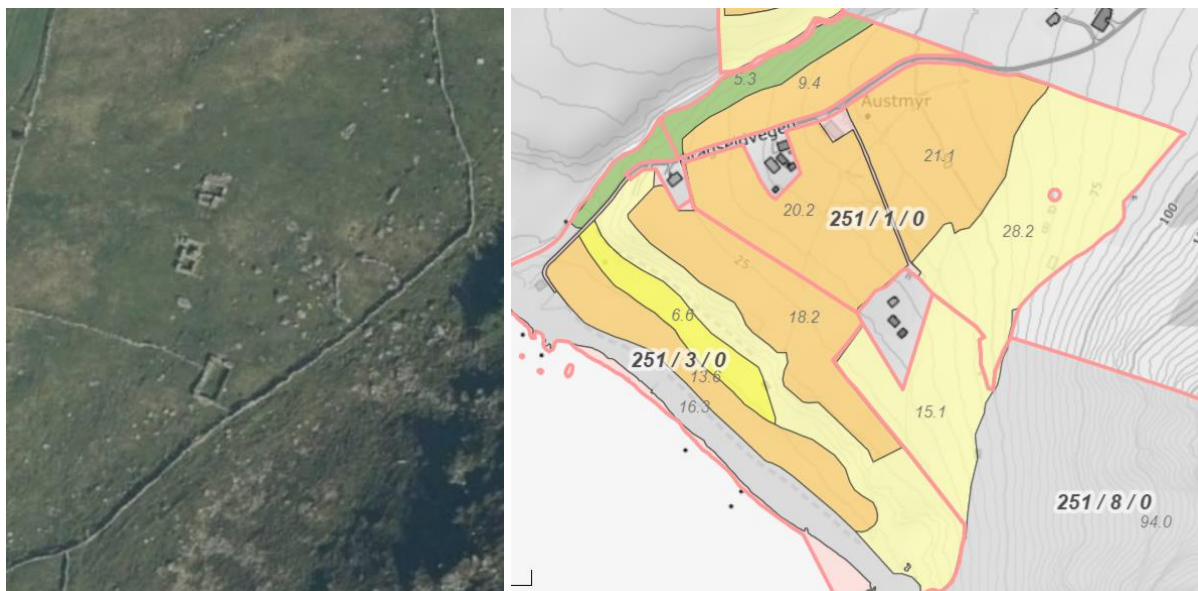

Fig. 62. Flyfoto av «Steinaplassen» med tufter etter bygninger, steingarder, kvie og andre steinopplegg (kilde: www.fylkesatlas.no). Fig. 63. Oversikt over jordbruksarealene på Austmyr (251/1, 3 og 8) som i dag eies og driftes av Indre Drage 250/3 hentet fra www.gardskart.nibio.no.

Potensiell utvikling: Størstedelen av fulldyrka mark vil fortsatt bli gjødslet og slått årlig. Fuktig mark vil utvikle seg videre med kraftige arter av blant annet byhøymol og bli en spredningskjerne for uønskede arter dersom slike areal ikke blir drenert ut og aktivt drevet.

Naturbeitemarkene dvs. de tidligere skrapslåtte-markene rundt «Steinaplassen» vil på sikt utvikle seg til lauvskog med frøspredte oppslag av sitkagran, og tuftene vil gradvis bli skjult.

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings-og skjøtselstiltak: Mest mulig av fulldyrka mark bør fortsatt driftes til grasfôrproduksjon. Partier med vass-syk mark bør grøftes. Naturbeitemarka rundt «Steinaplassen» må ses på som et prioritert område for skjøtselstiltak og holdes åpent. Lauvkratt, einer og evt. frøspredt sitkagran må fjernes. Beitepresset kan økes. Evt. etterrydding av beiteprefererende arter dersom de blir for dominerende på beitemarka. Tuftene og andre tekniske kulturspor (steingarder, kvier, evt. rydningsrøyser) bør måles opp. Plantefeltene med sitkagran langs Myreelva bør gradvis hogges ut, evt. kan elve/bekkekanten erstattes med lauvtrær for evt. å hindre flom.

11.2 251/2. NYGÅRD

Historie: Nygård er også et av de eldste gårdsbrukene på Austmyr og var det første i Drage-Austmyrbygda som ble selveier; alt i 1833. Stabbur og bolighus er SEFRAK-registret. I 1919 ble 251/5 skilt ut.

Lokalisering og areal: Innmarksarealene ligger på begge sider av vegen som fører ned til Austmyr. Eiendommen grenser til Myreelva i nord-vest, til 251/5 i øst og til 251/1 i sør. Til gårdsbruket hører flere teiger; blant annet en skogteig, en torvmyr på Dragseidet og et større utmarksareal på Myrehornet. Totalt er eiendommen på 820 daa, hvor 24,1 daa er fulldyrka, 19,5 daa er overflatedyrka, innmarksbeite er registrert til 31.4 daa, produktiv skog til 43 daa, annet areal/utmark hovedsakelig på Myrehornet til 697 daa og bebygd areal/strand/sjø til 4.2 daa. (fig. 64ab).

Situasjonsbeskrivelse/dagens situasjon: Gårdbruket ble fraflyttet i 1985, og det bor ikke folk fast på eiendommen i dag. Marka driftes av 250/3 og brukes blant annet til husdyrbeiting av småfe (sau) og storfe. Dyrka mark og tilliggende naturbeitemark i nordvest på nedsiden av vegen holdes i god hevd, mens fulldyrka mark på oversiden av vegen har dominans av sølvbunke og blir mindre intensivt drevet. Tidligere beitemark ovenfor granplantefeltet i lisiden mot Myrehornet gror igjen med lauvkratt og einer. Sitkagranplantefeltene både ved Myreelva og i kystlyngheia opp mot Myrehornet har fått store dimensjoner. De nærmeste innmarksarealene har kraftige steingarder. Sitkagran er plantet i tilknytning til tunet.

Fig. 64ab. Nygård 251/2. Kart hentet fra www.gardskart.nibio.no

Potensiell utvikling: Fulldyrka og lett-drevet innmark vil fortsatt holdes i hevd så lenge det er aktivt drift og bruk for beitemark for 250/3. Imidlertid vil disse arealene dersom de ikke slås eller blir etterryddet og bare brukes til husdyrbeiting, få større oppslag av beiteprefererende arter. Beitekvaliteten vil bli forringet. Naturbeitemarka i kystlyngheia vil gro igjen med einer,

senere rogn og bjørk trolig også innslag av frøspredt sitkagran. Vegetasjonsendringene vil gå mer langsomt på de terrengdekkende torvmyrene på Dragseidet.

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings- og skjøtselstiltak: Innmarksarealene bør fortsatt driftes med slått og husdyrbeiting. Steingardene må holdes vedlike. På den nærmeste naturbeitemarka som ligger nordøst for «Steinaplassen» bør lauvkratt, einer og evt. oppslag av sitkagran holdes under oppsikt og suksessivt fjernes. Sitkagranen langs Myreelva bør hugges ut og evt. erstattes av lauvtrær.

11.3 251/3 NEDRE MYRE/DRAGSMYR

Historie: Dette er et av de eldste gårdsbrukene på Austmyr. Nedre Myre ble selveier i 1849. På strandflaten er det SEFRAK-registrert et naust, en fjøs/låve og ruin etter et eldhus. Ingen av disse murene er å finne i dag. Det er imidlertid murer etter en bygning noe lenger mot sør-øst ved foten av terrasseskråningen/Reinene som muligens kan ha vært lokaliseringen av et tidligere bolighus.

Lokalisering og areal: Eiendommen omfatter strandflaten, terrasseskråningen/Reinane og et større innmarksareal ovenfor som grenser mot 250/1 i nord-øst, mot 251/8 i øst og av Myreelva i nord-vest (fig. 65 og 66). Eiendommen som består av 9 teiger er totalt på 1049 daa hvor 31.8 daa er fulldyrka mark og 6.6 daa er overflatedyrka. Innmarksbeite utgjør 19.7 daa og produktiv skog 32.4 daa. Annet areal/utmark/hei er oppgitt til 944.4 daa hovedsakelig på Myrehornet. Bebygd areal/strand/vann er oppgitt til 14.6 daa. Tidligere lå tunet nede på strandflaten, men våningshuset ble senere flyttet opp på terrasseflaten der det står i dag. Gårdsbruket har også hatt teiger lenger nord for 250/8 i dalbunnen.

Situasjonsbeskrivelse/dagens situasjon: Jordveien på gårdsbruket eies og drives av Indre Drage 250/3. Tun og våningshus er skilt ut med eget bruksnummer 251/11. Gamle bygninger på strandflaten er revet og det er bygget et nytt naust. Det bor ikke folk fast på eiendommen, men våningshuset holdes vedlike og brukes som feriested. Platanlønn er plantet i tilknytning til tunet. Fulldyrka mark på strandflaten brukes til grasfôrproduksjon. Produksjonsområdene som grenser mot stranden er delvis beskyttet av en ny veg, og i øst er det bygget opp en solid vernemur (fig. 26). Store deler av strandflaten er ryddet for stein som både er plassert ved foten av terrasseskråningen og på de sør-østligste arealene som ikke brukes til produksjon i dag. Terrasseskråningen er under gjengroing og er også sterkt preget av hogvokst sitkagran (fig. 24). Midtveis på strandflaten ved foten av terrasseskråningen er det murer etter en bygning delvis skjult av sitkagran. I tilknytning til bygningsmurene er det en større terrassert flate og det er tydelige bakkemur(er) og rydningsrøys(er) (fig. 78). Vegetasjonen har oppslag av kraftige arter som strandrøyr, sløke, blåtopp og hundegras, men også innslag av mange lyskrevende arter som ryllik, gulaks, engkvein, rødsvingel, smalkjempe, tepperot, engsyre, strandsmelle, geitsvingel og blåklokke, dvs. typiske slåttemarksarter. Langs Myreelva er det plantet sitkagran.

Potensiell utvikling: Fulldyrka mark på terrasseflaten og på strandflaten vil fortsatt bli årlig gjødslet og slått. Arealene med innmarksbeite vil først og fremst bli brukt til husdyrbeiting. Randsoner/kantsoner vil utvikle seg med utønsket vegetasjon og trolig også etter hvert omfatte større areal. Fuktig mark vil ikke bli drevet uten at det blir gjennomført drenering. Uten tiltak vil terrassekanten/Reinane vokse helt til med lauvskog og sitkagran, og her vil også gamle tufter bli skjult. Sitkagran vil fortsatt spre seg inn på innmarksbeitearealene i sør-

øst og få stadig større dimensjoner og frøproduksjon. Steingarden i sør-øst og andre tekniske stukturer (røyser) vil bli mindre synlige.

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings- og skjøtselstiltak: Åpen fulldyrket mark må fortsatt drives og det er ønskelig med et mer intensivt beite på resterende innmarksareal. All trevegetasjon på Reinane bør fjernes slik at terrasseskråningen kan fremstå som et karakteristisk landskapselement. Opprydding av avfall langs foten av terrasseskråningen og på den sør-østligste delen av strandflaten er viktige tiltak. Mest mulig slått av randsoner/kantsoner og restareal.

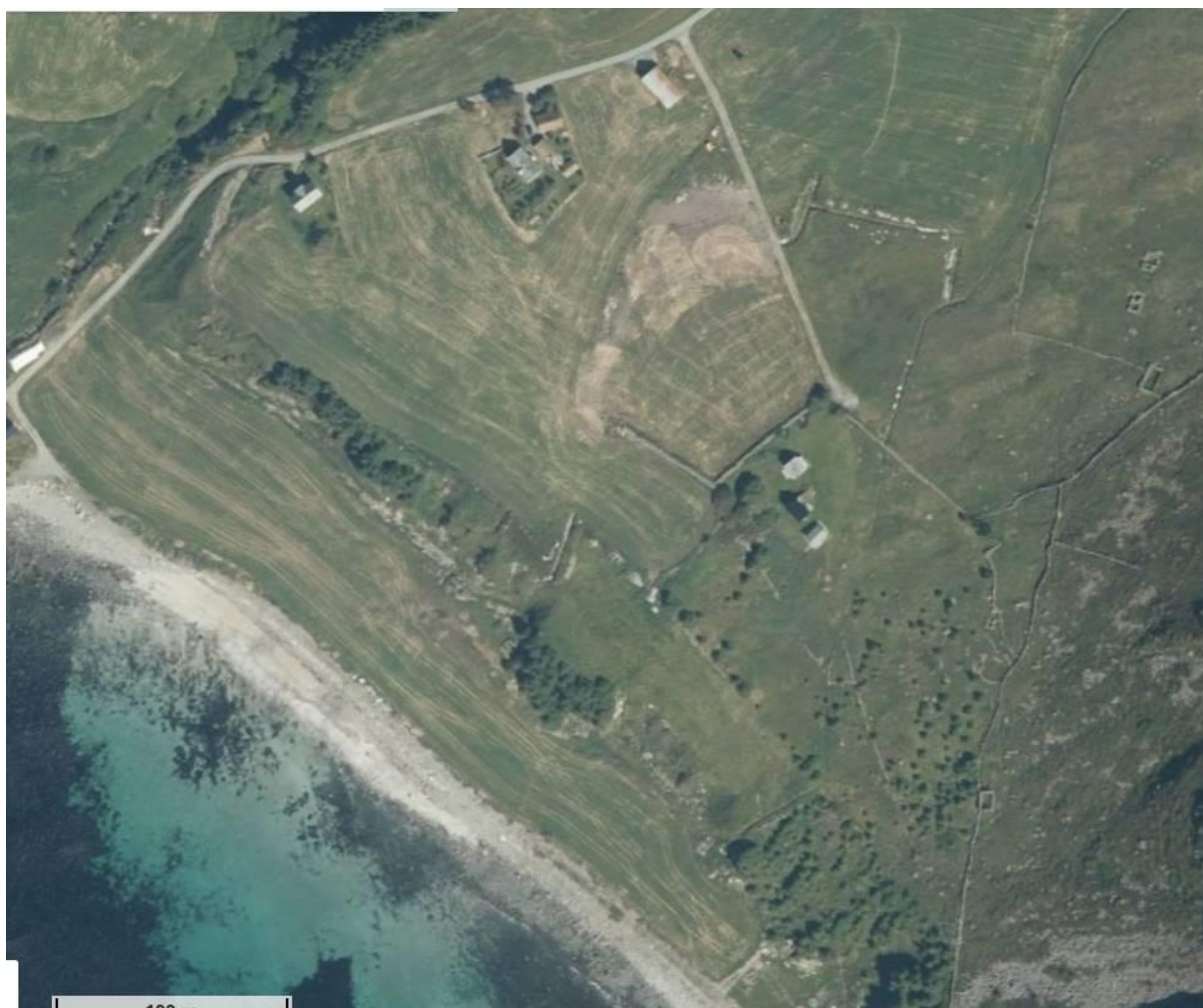

Fig. 65. Oversiktsfoto hentet fra www.fylkesatlas.no over Austmyr, 250/3, 251/1, «Muraplassen» og 261/8. Steingarden i øst som skiller innmarksarealene fra utmark fortsetter sørover til stranden og danner her en kraftig vernemur mot havet. I steingarden er det bygget gardfjøs og her er det også inngjedete kvier. Reinene er tilvokst med lauvtrær og siktagran som skjuler gamle bygningstufter og dyrkingsspor. Mens fulldyrka mark på strandflaten og på terrasseflaten drives aktivt, er det tydelig gjengroing med lauvtrær og oppslag av sirkagran på innmarksbeitemarkene i øst (251/1 ,2,3 og 8). Området nord for nyvegen til «Muraplassen» er tydelig grøftet, men her er det fortsatt mye vannsyk mark.

Fig. 66. Nedre Myre 251/3 er lokalisert på terrassekanten med storslått utsikt over Stadhavet. I bakgrunnen ses tunet på Øvre Myre 251/1. Terrassekanten er under gjengroing med oppslag av kraftige gras og urter og med lauvkrattoppslag. Lengst bak skimtes innmarksarealene på 251/2 som drives aktivt med gjødsling, slått og husdyrbeiting.

11.4 251/5 FREDHEIM

Historie: Dette er et av de nyere gårdsbrukene i Drage-Austmyrbygda skilt ut fra 251/2.

Lokalisering og areal: Gårdsbruket ligger lengst nord i Austmyrbygda og grenser til Indre Drage 250/8 i øst, til Myreelva i nord og til 251/2 i vest. Gårdsbruket har et større utmarksareal på Dragseidet, Raudehaug (torvmyr). Fredheim er totalt på 117.2 daa hvor fulldyrka mark utgjør 2.2 daa, overflatedyrka mark 8.7 daa, innmarksbeite 11.2 daa, produktiv skog 12.9 daa og annen mark/utmark/hei 80.8 daa. Bebygd areal utgjør 1.4 daa. (fig. 67a-c). Bolighuset har blitt flyttet flere ganger, og i en periode sto det og uthusbygninger på oversiden av Dragseidvegen. Grunnmurene er fremdeles synlige i terrenget innerst i dalbunnen.

Situasjonsbeskrivelse/dagens situasjon: Det bor folk fast på gårdsbruket, men det holdes ikke dyr. Veggen går gjennom tunet. Bygninger, tun og hage stelles og vedlikeholdes. Tunet og innmarka er omgitt av sitkagranplantinger langs steingjerder i vest og øst, av et plantefelt ved Myreelva og et par felt i lisiden mot sør. I steingarden som skiller fulldyrka mark fra innmarksbeitemarka, er det bygget inn et gardfjøs. De mest produktive innmarksarealene slås og holdes åpne, mens naturbeitemarka i lisiden (ovenfor sitkaplantefeltet) er i ferd med å gro til med einer og lauvkratt.

Potensiell utvikling: Tun og bygninger vil bli holdt ved like og innmarksarealene brukt til grasfôrproduksjon. Kantsoner/randsoner vil bli mindre skjøttet og vil på sikt kunne utgjøre

stadig større areal hvor uønskede arter vil ha gode vekstvilkår. Slike restareal blir hurtig spredningskjerner også for fremmedarter som f.eks. platanlønn. Naturbeitemarka vil gro igjen med einer, lauvtrær og frøspredte oppslag av sitkagran. Plantefeltene med sitkagran vil utvikle seg videre og helt skjule både steingarder og gardfjøs. Samtidig vil trerøtter og vindfall kunne sprengte ut stein.

Ønsket tilstand og forslag til restaureringsog skjøtselstiltak: Velstelt gårdsbruk med synlige steingarder og gardfjøs. Sitkagranen plantet i eiendomsgrensene (mot vest og øst) bør hugges ut, samtidig som murene etter gardfjøsset bør fristilles i en ønsket syns- og sikringssone. Det bør vurderes om sitkagran-plantefeltet langs Myreelva bør fjernes og gradvis erstattes av spredte lauvtrær. Her bør tiltak samordnes med naboer. Kantsoner/randsoner må overvåkes og ryddes for lauvkratt og uønskede arter ved behov.

Fig. 67a-c. Fredheim 251/6. Kart Hentet fra www.gardskart.nibio.no og flyfoto fra www.fylkesatlas.no

11.5 251/8 «MURAPLASSEN»

Historie: Opprinnelig var dette en husmannsplass på 1800-tallet. Eiendommen ble kjøpt opp med tilhørende jord og drevet som et lite småbruk i en periode på 1900-tallet. I tilknytning til bruksarealene finnes en rekke steinstrukturer. Bygningene; fjøs-låve og bolighus er begge SEFRAK-registret og er i dag skilt ut med eget bruksnr. 251/12. Jordveien er kjøpt av 250/3.

Lokalisering og areal: «Muraplassen» ligger lengst øst av gårdsbrukene på Austmyr, nær Myrahornet. Det er opparbeidet kjøreveg fra vegen over eiendommen tilhørende 251/1 frem til oversiden av dagens tun. Det er bygget en ny hytte på tunet (fig. 68). Eiendommen grenser mot Øvre og Nedre Myre mot vest og Nygård 251/2 mot nord. Totalt er eiendommen på 0.1 daa fulldyrka mark, 15.1 daa innmarksbeite, annet areal/utmark/hei ved Myrahornet på 94.0 daa og bebyggt areal/strand/vann på 3.1 daa, totalt 112.3 daa. (www.gardskart.nibio.no).

Situasjonsbeskrivelse/dagens situasjon: Bygninger og tun/hage holdes ved like og brukes som feriested. Marka, i dag tilhørende 250/3 brukes til husdyrbeiting. Sølvbunke er dominerende på engarealene. I tilknytning til grensegjerde mot utmarka er det murer etter et gardfjøs og flere steinopplegg. Frøspredt sitkagran brer om seg i dette området. Her er det også flere gamle gjerder delvis forsterket med piggråd.

Potensiell utvikling: Marginale innmarksareal/innmarksbeitemark i sør-øst trolig vil bli lite brukt og gamle steinopplegg vil gradvis bli overvokst av lauvskog og frøspredt sitkagran.

Ønsket tilstand og forslag til restaurerings- og skjøtselstiltak: Nærområdene rundt tunet bør fortsatt holdes åpne og fri for oppslag av lauvtrær. Grensesonen mellom innmark og utmark i sør-øst med steingard, murer etter gardfjøs, kvie og andre steinopplegg må aktivt skjøttes. Piggtråd på gjerder bør fjernes. Utraste murer/stein må legges opp igjen og høy vegetasjon rundt steinoppleggene ryddes og slås årlig. Oppslag av lauvtrær og sitkagran må hogges ned. Avslått materiale må fjernes, deponeres eller brennes på egnet sted. Området kan med fordel ha mer intensiv husdyrbeiting. De tekniske kulturminnene i dette området sammen med tuftene ved «Steinaplassen» er viktige dokument over områdets historie.

Fig. 68 «Muraplassen» 251/8 med utskilt tun 251/12 og ny hytte til venstre på fotoet.

11.6. ANDRE EIENDOMMER; TEIGER OG BYGNINGER

Våningshusene, tun og hage er skilt ut både på Nedre Myre 251/11, 251/13 på Øvre Myre og «Muraplassen» 251/12. Det er skilt ut en hyttetomt ved «Steinaplassen»: 251/9. I tillegg er vegstrekingen mot Kongshaugen skilt ut som 251/10 (Vestland fylkeskommune), og det er to mindre teiger 251/7 med innmarksbeite og produktiv skog som tilhører 250/1. En skogteig (plantefelt med sitkagran 251/6) er også registrert på gårdskart.

12.0 NATURVERDIER

12.1 NATURTYPER

Når det gjelder naturtyper er det utenfor strendene på Indre Drage-Austmyr registrert bløtbotnområde i strandsonen og også større tareskogsforekomster. I tillegg er to naturbeitemark-områder registrert i overkanten av innmarksareal på 250/3 og 250/4, henholdsvis med B-verdi og C-verdi. Forekomstene er nevnt selv om de er under gjengroing og i mindre bruk, men kan likevel være interessante for mulige funn av rødlistede beitemarkssopper. Her er det registrert rød honningvokssopp som regnes for en utsatt rødlisteart (www.naturbase.no). Vegetasjonen ellers er relativt artsfattig med blant annet sølvbunke, finnskjegg, geitsvingel, gukaks, heisiv, knegras, kornstarr, kystmaure, tepperot og tiriltunge. Skårfjellet er registrert som kystlynghei. Mest interessant når det gjelder funn av spesielle arter er berg og rasmaks-arealene under Myresanden. Her er nevnt spesielt funn av den krtisk truede hårkrinslaven, men hvor også andre lavarter vokser som grynsporelav, kystvrenge, lungenever, skrubbe-never og vanlig blåfiltlav. Her vokser ellers blankburkne, fagerperikum, gjeldkarve, hestehavre, knegras, kusymre, kystgriseøre, hvitmaure, lundgrønaks, ramsløk, smalkjempe, skogsvinerot, tiriltunge og vivendel. Av fremmede arter nevnes mink registrert ved naustene og ellers planter som sitkagran, platanlønn og parkslirekne som spredt i området (www.naturbase.no)

12.2 FUGL

Fuglelivet er variert med en rekke kystarter og og arter som vi også vanligvis finner lenger inn i landet. Her er registrert furukorsnebb (*Loxia pytyopsittacus*), bjørkefink (*Fringilla montifringilla*), gråsisik (*Acanthis flammea*), svartstrupe (*Saxicola rubicola*) (endangered-EN), fiskemåke (*Larus canus*) (near threatened- NT) og jordugle (*Asio flammeus*) på Drageidet. Ved Drageidvegen er gresshoppesanger (*Locustella naevia*) (NT), stør (*Sturnus vulgaris*) og jordugle nevnt, men ellers er det ved Austmyrstranden at de fleste fugleobservasjonene er gjort. Her nevnes også en rekke truede arter: polarsnipe (*Calidris canutus*) (EN), sandløper (*C. alba*) (vulnerable-VU), dvergsnipe (*C. minuta*), storspove (*Numenius arquata*) (VU), hettemåke (*Chroicocephalus ridibundus*) (VU), taksvale (*Delichon urbicum*) (NT), havørn (*Haliaeetus albicilla*), steinvender (*Arenaria interpres*) og skjærpiplerke (*Anthus petrosus*) (www.naturbase.no.)

12.3 VEGKANTENE VED 250/6

Innmarksarealene på dette gårdsbruket på begge sider av Drageidvegen er trolig ikke gjødslet fullt så kraftig som innmarksarealene ellers i området. Dette har ført til at engareal og spesielt vegkantene har et overraskende høgt biologisk mangfold og også innslag av ulike orikidéarter. På engarealene vokser spinkle og typiske slåttemarksarter som engkvein, engrapp, gulaks og engfrytle sammen med urter som følblom, tepperot, smalkjempe, firkantperikum, kystgriseøre, blåknapp, marikåpe, hvitkløver, rødkløver og engsoleie. Også mer kraftige gras og urter som englodnegras, sølvbunke, harestarr, krypsoleie, engsyre og hvitbladtistel finnes, og oppslag av knappsiv/lyssiv, åkertistel og høymolarter tyder på at næringsinnholdet er høgt. Vegetasjonen i de artsrike vegkantene/grøftene i tilknytning til bygdevegen ved 250/6 er en blanding av typiske slåttemarksarter, kraftigere «ugrasarter» og kystlynghei-arter (fig. 69ab). Både tørrengarter og mer fuktighetselskende arter vokser her. Alle artene som er nevnt på enga finnes også i vegkantene. Supplerende slåttemarksarter er rødsvingel, bleikstarr, grønnstarr og hundegras i tillegg til urtene blåklokke, småengkall, tiriltunge, mjølke, grasstjerneblom, blåkoll, hanekam, fuglevikke, nattfiol, grønnskulle, jordnøtt, øyentrøst og rød

Fig. 69ab. Blåknapp er en lyskrevende slåttemarksart som det er mye av langs kysten og som dominerer langs vegkantene på 250/6. Her finnes også oppslag fra kystlyngheia som klokkeløng. Foto av klokkeløng er hentet fra internett.

jonsokblom. Her vokser også grøflesoleie og bekkeblom som er knyttet til fuktig mark. Blåtopp, mjødurt, bringebær og sløke tyder på mer næringsrik mark og at vegetasjonen er i endring noe som forsterkes av oppslag av skogburkne, bjønnkam, heisiv, storfrytle, røsslyng, blåbær, klokkeløng, krekling, einer og vier.

12.4 STRANDFLATER OG MARIN GRENSE

Strandflaten dannet av tykke morenemasser avsatt gjennom millioner av år, er en landskapsform som er vanlig langs kysten av Norge fra Ryfylke til Vest-Finnmark. Denne strandflaten har lagt grunnlag for bosetting og jordbruksdrift. De tilnærmet flate jordbruksarealene og gårdsbrukene i Drage-Austmyrbygda er nettopp opparbeidet på denne gamle strandflaten eller marin terrasse (10 moh. til 65-70 moh). Landhevingen etter isens tilbaketrekking for ca. 10 000 år siden førte til at en ny og lavere grensesone eller strandflate mellom land og hav ble dannet. Marin grense i området ligger på ca. 10 moh. Det vil si at dette er det høyeste nivået som havet nådde etter siste istid. (fig. 70a). I de kvartærgeologiske avsetningene, her tykke moreneavsetninger, graver elver og bekker seg ned før de renner ut i havet. Både raviner i terrasseskråningene og evt. også deltaavsetninger ved utløpet av elvene i havet dannes gjerne (fig. 70b). Terrasseskråningen mellom den gamle og nye strandflaten er særlig karakteristisk i Drage-Austmyrbygda (fig. 71).

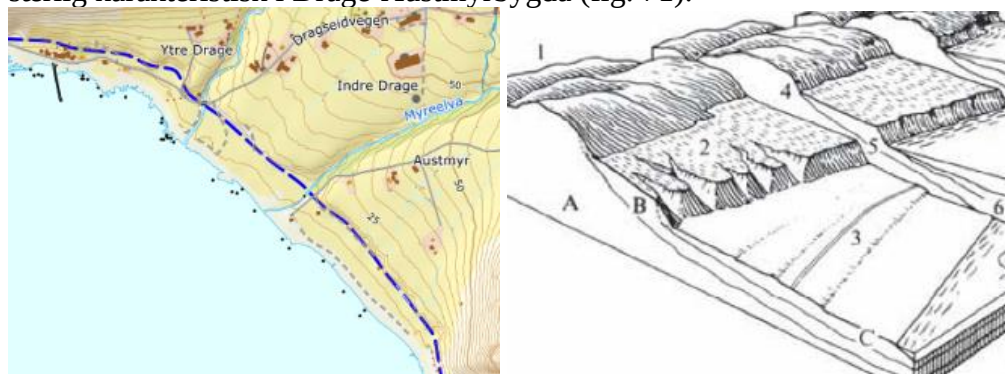

Fig. 70ab. Marin grense i Drage-Austmyr-bygda. Kartinformasjon er hentet fra www.NGU.no. Illustrasjon av terrasseskråning etter landhevingen hvor elver og bekkeløp skjærer seg ned i avsetningsmassene og former raviner. Illustrasjonen er hentet fra internett.

Fig. 71. Terrasseskråning på Austmyr med ryddet og opparbeidet nedre strandflate. Skråningen er delvis tilplantet med sitkagran og er ellers under gjengroing. Terrasseflaten med størstedelen av dyrka mark og lokalisering av gårdsbruken ligger over marin grense.

Skråningen (Reinene) faller bratt 10 meter ned mot den nederste og i dag oppdyrkede strandflaten; en strandflate som har blitt dannet etter siste istid. Stedvis er strandflaten beskyttet mot storhavet av opplagte steinmurer. Landhevingen og sporene etter denne er særlig instruktiv i Drage-Austmyrbygda og bør tydelig fremstå som det naturhistoriske landskapselementet dette er og ikke skjules av høgvokst vegetasjon og trær-

13.0 KULTURMINNER OG KULTURVERDIER

Kapitlet er en kort oppsummering av forhold som er beskrevet fyldigere tidligere både under historien til Drage-Austmyrbygda og under beskrivelsen av de ulike gårdsbrukene. Lun lokalisering med mildt klima, nærhet til hav og viktige fangst- og fiskeplasser og grøderikt jordsmonn, la grunnlaget for tidlig bosetting. Arkeologiske funn og skriftlige kilder forteller om en bygd med lange tradisjoner i jordbruk og fiske. Samtidig er utviklingen i jordbruket fattbar gjennom de mange tekniske kultursporene som gamle vegfår, bygningsmurer og steinopplegg dokumenterer. Nye dyrkingsmetoder, nye produksjonsformer, påvirkning fra storsamfunnet, økonomiske virkemidler og politiske føringer er noen av de viktigste påvirkningsfaktorene i senere tid, og forklarer landskapsendringene som har skjedd.

13.1. GRAVRØYSER, GAMLEVEGEN OG DRAGSEIDET

13.1.1 Fornminner

Et fornminne er et fortidsminne fra tiden før 1537 og er automatisk fredet etter kulturminneloven. Fornminnene kan være faste som for eksempel gravrøyser, men det kan også være løse funn som redskaper, våpen og bruksting.

Fig. 72a-c. Fornminner (fredete kulturminner fra før 1537) markeres med tre funnsteder på kartet, hentet fra www.fylkesatlas.no. Gravminnet på 249/2 kan være feilregistrert. Fotoene viser hvor opptil 5 gravrøyser har ligget.

Tidfesting må skje ved hjelp av fagpersoner (arkeologer) ved utgravinger og C14-dateringer. Vegetasjonshistorikere kan ved hjelp av pollenanalyser dokumentere dyrkingslag, brannrydding, beitebruk og hvilke ulike plantearter og treslag som dominerer i ulike tidsperioder.

Bosettingen i Drage-Austmyrbygda er av høg alder. Selv om flere gravrøyser tidligere har blitt identifisert på den nedre strandlinjen både på Indre Drage, er det få spor etter disse i dag (fig. 72a-c). Gravrøysene har ulik alder. På Ytre Drage skal dateringen gå tolbake til jernalderen (ca. 500 f. Kr til 1050 e. Kr), og på Indre Drage til bronsealderen (ca. 1800 f.Kr. til 500 f.Kr.). Se ellers kap. 4.1.

13.1.2 Gamlevegen

I forbindelse med feiring av 1000 års-jubileet for kristningen i 1997 ble den gamle vegtraséen mellom Leikanger og Drage-Austmyrbygda ryddet. Den gamle vegen er tydelig litt sør for Kongshaugen hvor det tidligere har stått et informasjonsskilt. Bevart vegtrasé ser ellers ut til å starte noe vest for Kongshaugen. Vegen går delvis parallelt med dagens bilveg, men følger terrenget i relativt flatt lende på en høyere høgdekote fram til Gamleskaret hvor høyeste punkt på vegen er 245 moh. Herfra går traséen i relativt bratt bakke ned mot dagens vegkryss til Austmyr (251/5) og Indre Drage (250/7 og 8). I starten går vegen gjennom tette sitkagran- og buskfuru-plantinger som omfatter ca. 1/3 av veglinjen. Her er det også ryddet en linjetrasé for telefon i luft ved fjellfoten på nordvestsiden. Noen steder er vegen hellelagt og med klopper over bekkeløp. Vegen går delvis på grov grus og stein, stedvis på bart fjell (fig. 73a-c). Etter ca. 1/3 av veglengden, er store deler av traséen grasdekket, med bare et par smale tråkkspor, og vegen ned til bygda er lite tydelig i dag. Her skal det tidligere ha vært hellelagt (Elsa Anny Drage pers.medd.). Det er tydelige spor etter torvskjæring i myrene, og det er registrert tre torvhus langs vegen, delvis bygget inn i vegfundament og steingard. Sitkagran skjuler delvis to av murene.

Fig. 73a-c. Gamlevegen har vært en viktig ferdselsåre fra uminnelige tider både for folk og fé og for varetransport, og har trolig også vært trasé for båtdraging mellom Vanylvsfjorden og Stadhavet. Langs vegen som delvis er hellelagt, delvis med grasmark, finnes rester etter flere torvhus. Ny hytte er satt opp på gamle murer. Fra Gamleskaret er det storslått utsikt over DrageAustmyr-grenda og Stadhavet.

Gamlevegen er et kulturminne med høg alder og av stor betydning også for friluftslivet. Restaureringstiltak som er gjennomført bør fortsette med uthugging av sitkaplantingene langs vegen og ved torvhusene. Både vegfundament og bygningsmurer må holdes ved like og steinheller tilbakeføres i traséen.

13.1.3 Dragseidet

Dragseidet er et naturhistorisk og kulturhistorisk dokument. Terrengdekkende myrer både i dalbunnen og i lisidene med spor etter torvskjæring, både som torvbenker, vannhull og med murer etter torvhus, er karakteristisk for området. I tillegg er viktig Norgeshistorie knyttet til stedet.

Vegetasjonen på torvmyrene over Dragseidet veksler mellom fuktelskende planter i forsenkninger og på selve torvflatene, lyngarter på tuene og lyskrevende gras og urter på mindre grasflater særlig i tilknytning til bedre drenert mark i lisidene (fig. 74ab). Her vokser blant annet duskull, grøftesoleie, rome, lyssiv/knappsiv, bjønnskjegg, rund soldugg og multer på områder med høgt grunnvann. Blokkebær, røsslyng, blåbær, tyttebær, skogstjerne, skrubbær og einer er knyttet til tuer og mindre knauser, mens sølvbunke, føllblom, smyle, harerug, blåklukke, geitsvingel, gullris og storfrytle er lyskrevende arter som vokser på tørrere mark. Stedvis er sitkagran og også buskfuru plantet i daldraget og i lisidene, og herfra sprer treslagene seg også inn på myrområdene. (fig. 75). Tilveksten på myrmarka er imidlertid stort sett dårlig.

Fig. 74ab. Rome er en vanlig plante på de terrengdekkende myrene på Dragseidet. Planten er tilholdssted for sopper som infiserer planten (som selv er giftig) og produserer mykotesin som kan føre til leverskader hos sau (alveld). Dragseidet har mange og tydelige spor etter torvbenker og torvskjæringsområder.

Fig. 75. Sitkagran sprer seg også i torvmyrene, særlig på noe tørrere mark som blant annet ved Kongshaugen og ved steinkorset.

13.2 SEFRAK-REGISTRERTE BYGNINGER

Indre Drage og Austmyr er typiske eksempler på kombinasjonsgården med fiske og jordbruk. Naust ved sjøen, innmarksareal omgitt av steingarder, murer etter gardfjøs og sommerfjøs karakteriserer disse gårdene. Indre Drage og Austmyr supplerer på mange måter de øvrige kystgårdene som er lokalisert innenfor det nasjonalt utvalgte kulturlandskapet i Selje. Den myke og milde landskapsformen og de flate jordbruksarealene gir et tiltalende og frodig inntrykk.

Flere av bygningene på gårdsbrukene er gamle og finnes i SEFRAK-registeret. Det gjelder både våningshus, ulike driftsbygninger og enkelte ruiner/murer. Det er registrert 16 SEFRAK-registrerte bygninger på Indre Drage og 13 på Austmyr. På Indre Drage er dette rester etter eldhus på 250/1 sammen med fjøs låve, På 250/2 er det murer etter sommerfjøs på innmarksbeitemarka nord for Hoddeviksvegen, våningshus, fjøs/låve og «vedhus». På 250/4 er våningshuset registrert. Det samme gjelder våningshus på 250/10 og fjøs/låve på 250/18, låve/fjøs (registrert som bolighus) på 250/6 og kvernhus, våningshus på 250/7 og kvernhus, fjøs/låve og våningshus på 250/8. Tufter etter andre sommerfjøs, gardfjøs og torvhus er ikke SEFRAK-registrert, heller ikke noen av naustene. Det ser også ut til å være feil i noen av registreringene med hensyn til bygningens bruk, og registreringene er ikke oppdatert. På Austmyr er det registrert en jordbruksbygning og våningshus på 251/2, tre tufter etter bygningene på «Steinaplassen» på 251/1, fjøs/låve, eldhus og våningshus på 251/13 (tidligere 251/1), våningshus og fjøs/låve på «Muraplassen» 251/12 og tre bygninger nede ved stranden (i dag fjernet) fjøs/låve, våningshus og naust på 251/3. På Austmyr 251/3 er ikke murer etter bygning nede ved stranden registrert eller murer etter gardfjøs på 251/8.

13.3 NAUSTMILJØ

I dag står det 9 naust vest for Dragselva.. Naustene er lokalisert til det samme området som på utskiftingskartet for Ytre Drage fra 1877 (fig. 6). Ved et uhell brant alle naustene ned i 1904, også et jektenaust. I tillegg til at naustene er bygget opp igjen etter brannen, har noen bygninger blitt flyttet lenger opp for å gi plass til vegen som går til Indre Fure. Det største naustet i rekken skiller seg ut. Her var det tidligere et stort fiskebruk hvor de hengte opp garn til tørk og hvor det var oppbevaringsplass under mønet. En nyere, oppmurt fiske-tilvirkingsplass finnes i området. Det er ingen jektenaust her i dag. Naustene er av ulik alder (fig. 76). Foran naustene på innsiden av moloen er det en større sandstrand, mens det er rullesteinsstrand på utsiden av moloen. Naustmiljøet er ellers beskrevet i skjøtelsesplanen for Ytre Drage, indre og ytre Fure (Austad & Hauge 2015). Austmyr hadde eget område for naust. Her sto det tidligere tre naust. Nytt naust er bygget på gammel plass (se ellers fig. 24).

Fig. 76. Naustområdet for Ytre og Indre Drage i dag. Fra venstre: 250/10, 250/26, 250/8, 249/2, 250/2, 249/1, 250/1 og 9 felles), 250/2 og 250/5.

13.4 TUFTER, MURER, GARDFJØS OG STEINGARDER

Det er i første rekke spor etter utskiftingen i 1877-79 som vi finner i dag. Dette gjelder først og fremst alle steingardene. Murer etter ulike bygninger kan imidlertid være eldre. Bøgarden som skilte innmarksareal fra utmarka kan ha vært lagt opp langt tidligere. Og også enkelte bakkemurer og rydningsrøyser kan være gamle. Tekniske strukturer er både kulturhistoriske og visuelle element, samtidig som de også gjør at helheten, dynamikken og utviklingen i eldre kulturlandskap blir lettere å lese og forstå. Å få full oversikt over alle steingardene er vanskelig da det er plantet sitkagran langs flere av disse. De tydeligste er å finne på innmarksbeitearealene som fortsatt er åpne uten for sterk gjengroing som blant annet på «Steinaplassen» (fig. 77ab).

Steingardene på strandflaten nede ved sjøen på 250/5, 1 og 2 er svært tydelige og også på innmarksbeitemarka ovenfor Hoddeviksvegen får en god oversikt over eiendommer og tidligere gardfjøs og sommerfjøs. Langs Gamlevegen er det murer etter flere torvhus og det er flere rester etter slike bygninger i dalbunnen på Dragseidet. I et stort sett treløst landskap var gjerdevirke mangelvare. Typisk for mange av bygdene på Stadhalvøya er bruken av steinstolper. Et fint eksempel finner vi langs Dragseidvegen på 250/2 (fig. 78).

Tufter og gamle bygningsmurer er autentiske spor etter bosetning og bruk. Både lokalisering og størrelse kan gi viktig informasjon om tilpasning og utnyttning knyttet opp mot ulike tidsperioder (fig. 79). Ellers er det først og fremst de mange steingardene som karakteriserer Drage-Austmyrbygda (fig. 80). Mange av disse knyttes til utskiftingen i 1877, men noen av dem kan likevel være eldre og noen murer kan ha blitt opplagt senere, særlig ved utskilling av nye eiendommer eller oppdyrking.

Både naustmiljøet, murene etter «Steinaplassen» og grensesonene mellom innmark og utmark på Austmyr, steingardene og gardfjøsene på Indre Drage og murene etter torvhusene langs Gamlevegen, er viktige både å ta vare på og synliggjøre. Utrast stein må legges opp, trær fjernes og høgvokst vegetasjon holdes nede. En kartlegging av alle steingardene i området med tilstandsbeskrivelse ville kunne være et godt supplement til denne skjøtselsplanen. Dette ville også synliggjort eiendomsstrukturen i en typisk jordbruksbygd på Vestlandet på slutten av 1800-tallet, og også vært et viktig redskap for forvaltningen mht. prioriterte restaurerings- og skjøtselstiltak.

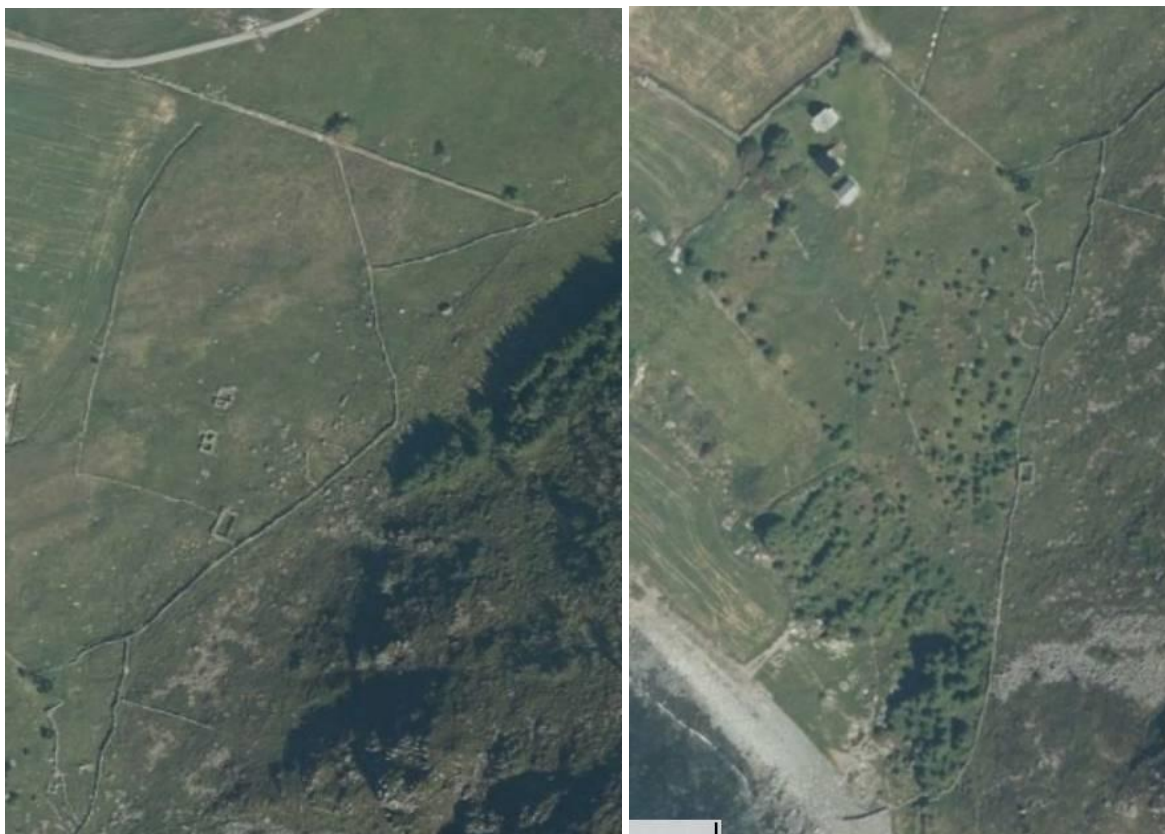

Fig. 77ab. På flyfotet hentet fra www.fylkesatlas.no ses de østlige grensearealene på 251/1 og 251/8. Fotoene overlapper hverandre. Her er utmarksgarden som skiller innmark og utmark tydelig. Steingarden fortsetter fra «Steinaplassen» ned mot stranden hvor den avsluttes med en kraftig mur mot sør-øst. I tilknytning til denne muren er det bygget inn gardfjøs og det er også små inngjerdete kvier, områder hvor kalver, lam og kje kunne oppholde seg «trygt».

Fig. 78. Steinstolper ble mye brukt både som merkestein og også som gjerdestolper i treløse landskap langs kysten. Vi finner flere av disse langs Dragseidvegen.. Fig. 79. Tufter etter bygninger, her fra 251/3 nede på strandflaten, er fysiske spor som kan fortelle mye om tidligere bruk av landskapet.

Fig.80. Steingardene i Drage-Austmyrgrenda er mange og solide.

14.0 UTFORDRINGER

14.1 FREMMEDARTER

14.1.1 Sitkagran *Picea sitchensis*

Sitkagran har sitt naturlige utbredelsesområde langs kysten av Nord-Amerika hvor den vokser fra havnivå til ca. 1000 moh. i Alaska. Den trives i et relativt kjølig og fuktig klima. Sitkagran er importert som produksjonstre til kystskogbruket, men er også brukt til léplantinger og som hage- og parktre (www.artsdatabanken.no). I Norge ble sitkagran plantet inn i Botanisk hage på Tøyen på 1800-tallet, og i 1885 rapporterer Forstsvæsenets Planteskole om trær med god vekst (Schübeler 1886-88). Det gikk imidlertid en god del år før treslaget kom i vanlig bruk i norsk skogbruk. Sitkagran har vist seg å være svært godt egnet til skogplanting på Vestlandet og i Nord-Norge. Treslaget som trives godt i kjølig og fuktig klima tåler også vindpåvirkning bedre enn vanlig gran. Sitkagran vokser raskt og har en høyere volumproduksjon og seighet enn vanlig gran under samme vekstforhold (Øyen & Tveite 1998). De første skogplantingene er oppgitt til 1890 i Vest-Agder, Rogaland og Hordaland. Fra 1950 til 1980 ble treslaget brukt i skogreisingen langs kysten fra Vest-Agder til Troms. I 2009 ble tilplantet areal anslått til 500 000 daa. Det er imidlertid noe usikkerhet om også lutzgran (*Picea x lutzii*) kan ha blitt plantet inn. Lutzgran er en hybrid mellom sitkagran og kvitgran (*P. glauca*) (www.artsdatabanken.no).

Sitkagran har svært høy risiko for spredning i norsk natur og koloniserer i dag en rekke naturtyper blant annet naturbeitemark og slåttemark, myr og kystlynghei. I tillegg finner den ofte vokseplass i vegkanter. Trærne er vanlig frøbærende når de er 15 (20-30) år gamle, men kan starte frøproduksjonen alt ved 6 års alder. Frøene som er lette kan spre seg over store avstander, opp mot 2 km avhengig av vindstyrke og vindretning under frømodningen. 54% av frøene er spiredyktige (Thorvaldsen 2016). Populasjonen ser ut til å doble seg hvert 5'te år. Treslaget vil trolig kunne utnytte et stadig mer fuktig og varmere klima med lengre vekstsesonger og vil på sikt kunne spre seg både lenger nord, lenger opp i fjellet og lenger inn i landet (www.artsdatabanken.no).

Det er omfattende plantinger med sitkagran i Drage-Austmyrbygda. Treslaget ble plantet som gjerde for husdyra, som grensegjerde mellom eiendommer og som léplantinger mot snødrev og sterk vind og ellers som produksjonsskog. Sitkagran ble også plantet langs elver (Dragselva og Myreelva). Trerøtter kan binde jordmasser som utsettes for flom, men vil også kunne sprengte løs stein i murer og flomforbygninger.

I de senere årene har man sett ulempene som den omfattende sitkagranplantingen har ført til både med å endre landskapsbildet ved å skjule viktige siktlinjer og minske utsikten, og også ved å ødelegge mange kulturspor som steingarder og tufter. Denne tilplantingen har også vært uheldig i forhold til biologisk mangfold og ført til endringer i den naturlige vegetasjonen. Sitkagran sprer seg i dag over store områder ved økt kolonisering og har blitt et stort problem blant annet på Stadhalvøya (Berstad 2014, Richter 2015 og Thorvaldsen 2016). Særlig på Dragseidet og på marginale innmarksteiger i Drage- Austmyrbygda inkl. Reinene og elveskråninger (Myreelva) er spredningen av sitkagran stor.

Når det gjelder tiltak mot sitkagran må disse nøye vurderes. Nærområdene rundt større plantefelt bør overvåkes og frøspredte oppslag bør fjernes mens plantene er små. Særlig frøspredt sitkagran på artsrike biotoper (her er vegkanten ved 250/6 viktig å overvåke) og i viktige kulturhistoriske områder (sentrale områder på Dragseidet), bør frøplanter konsekvent fjernes. Ellers er det i tilknytning til historiske spor som tufter etter ulike utmarksbygginger

som torvhus og sommerfjøs at sitkagran bør fjernes (fig. 81). Oppslag i kystlynghei som er en utvalgt naturtype, på de terrengdekkende myrene og i tilknytning til naturhistoriske landskapselementer (på Drage-Austmyrbygda er dette terrasseskåningen), er en større oppgave. Reinene står sentralt her. Også plantingene langs Myreelva og Dragselva som spitter opp den visuelle helheten av bygda bør man vurdere. Her vil en randsone av svartor, gråor og vier være en mer naturlig elvekantvegetasjon.

Fig. 81. Sitkagran under spredning på marginale innmarksareal på 250/8. Her er det mange ulike typerv av steinoppbygg som bygningsmurer, steingarder/utmarksgard, kvier og rydningsrøyser som er i ferd med å bli skjult.

14.1.2 Platanlønn *Acer pseudoplatanus*

Platanlønn har sin hjemlige utbredelse i Sør- og Mellom-Europa. Platanlønn skal ha blitt sådd inn i et hageanlegg i Bergen i 1765 (www.artsdatabanken.no) og J. C. Fabricius (Fabricius 1779) refererer muligens til disse trærne i 1778. Platanlønn er et fremmed treslag i Norge som var lite kjent før 1850 (Schübeler 1886-88). Han skriver videre at treet på den tiden er registrert i Trøndelag hvor den har spredt seg til nærliggende skog hvor den også har spiredyktige frø. Fra Steigen prestegård i Nordland er den rapportert med god og frodig vekst gjennom flere år. Påvirkningen fra embetsmenn og godseiere på 17- og 1800-tallet var tidligere stor i bygdesamfunnene, og særlig har prestene i Selje vært foregangsmenn både i landbruk, skogbruk og hagebruk. Prestegårdshager ble ofte forbilder for mange gårdeiere, og i Selje vet vi at det ble plantet mange tuntrær av platanlønn på slutten av 1800-tallet, begynnelsen på 1900-tallet rundt om i kommunen (fig. 82). Platanlønn som er et kraftig tre. Det kan bli opp til 30 meter høgt og oppnå en alder på 500 år. Treet blir frøbærende ved 15 års alder, og spres bare ved hjelp av frø. Imidlertid er frøspredningen stor og frøene kan spres ganske langt fra opphavet. Fra tuntrær og prydtrær i hagene har platanlønn i løpet av hundre og femti år spredt seg over hele Vestlandet, og i dag kan man ikke oppsøke en lauvskog uten å finne denne planten i god vekst, hvor den også bidrar sterkt til gjengroingen av gammel kulturmark. Så også i Drage-Austmyrbygda. Også i kystlynghei sprer treet seg. Selv om platanlønn regnes som en fremmedart med svært stor fare for spredning i norsk natur og med stor økologisk risiko, kan den komme til å fungere som etstatningshabitat/substrat for epifyttvegetasjon (moser, lav og vedoende sopp) som har vokseplasser på alm og ask, men hvor disse treslagene nå er svært utsatt for sykdommer. Frøspredningen fra platanlønn kan settes noe tilbake ved årvisst beskjæring (styving) hvert femte år. Gamle allétrær og tuntrær av platanlønn forteller ofte en historie, og kan ha en viktig funksjon i hager og tun (fig. 83). På jordbruksmark som ikke lenger brukes intensivt og på Reinane, nær steingarder og tufter, bør unge platanlønntrær fjernes på lik linje med oppslag av andre trær og busker.

Fig. 82. Platanlønn er et kraftig rikbarks-lauvtre som har vært mye brukt i hager og parker etter at det først ble introdusert her i landet for ca. 150 år siden. Treet trives svært godt på Vestlandet. Fig. 83. Langs Dragseidvegen ved 250/2 er det plantet platanlønn. Langs eiendomsgrensen mot vegen og som avgrensning av hagen er platanlønntrærne kuttet ned til ca. 1 meters høyde og fungerer her som hekk. Dette er en god måte både å bevare trærne på samtidig som man ved jevnlig klipping hindrer trærne i å blomste og i å sette frø.

14.1.3 Parkslirekne

Parkslirekne eller japanslirekne (*Reynoutria japonica*) er en innført hageplante fra Øst-Asia som trolig kom hit til landet på 1860-70-tallet og ble spredt blant annet gjennom utplantingsforsøk på ulike prestegårder. Planten som er en fremmedart med svært høy risiko for spredning og stor økologisk påvirkning på norsk natur, blir 1-2,5 meter høy med kraftig vekst. Den blomster sent og setter ikke frø (enkjønnnet), men rotstokken er «vandrende» og parkslirekne kan bli et brysomt ugras. Små rotdeeler kan vokse opp til nye planter. Parkeslirekne er først og fremst i spredning langs kysten. Den vokser først og fremst i tilknytning til vassdrag; elver, vann og flommark og sprer seg også langs disse. Planten er kraftig og den produserer også et enormt strøfall som kveler og fortrenger undervegetasjonen. I tillegg driver planten med kjemisk krigføring (inneholder virkestoffer som gir allopatiske effekter), noe som påvirker andre planter negativt. Dette fører til at feltsjiktet ofte mangler noe som fører til at erosjonsfaren langs vassdrag øker. Det er i tilknytning til Gjerselva at parkslirekne har blitt et problem både på oversiden av vegen ved kvernhuset og på nedsiden mot Myreelva (fig. 84a-c).

Fig. 84a-c. Parkslirekne ved Myreelva. Planten blomster sent og setter ikke modne frø, men sprer seg med rotdeeler. Planten driver kjemisk «krigføring» mot annen vegetasjon og marka under plantene blir ofte utsatt for erosjon på grunn av svakt utviklet feltsjikt.

14.2 ANDRE UTFORDRINGER

14.2.1 Gjengroing

På grunn av redusert bruk og skjøtsel av kant- og randsoner, brattlendt og/eller steinet innmark, nærutmark og kystlynghei, er vegetasjonsendringene både på Indre Drage og Austmyr tydelige. Dette er særlig fremtredende i grensesonen mellom innmark og utmark og i nærutmarka hvor det er svakt beitepress. Oppslag av einer, lauvtrær og sitkagran forekommer,- og i de sølvbunkedominerte engene vil de på sikt skjule viktige strukturer. Inne på fjellet er situasjonen foreløpig mindre alvorlig. Her er åpen torvmyr og lynghei fremdeles dominerende, men med klare tegn på at en endring er i gang da både einer, lauvtrær (bjørk og rogn) og spredte oppslag av bartrær (sitkagran og buskfuru) er registrert. Kystlynghei er en utsatt og utvalgt naturtype (Direktoratet for naturforvaltning 2011), og nasjonalt er det laget en handlingsplan for å ta vare på denne.

14.2.2 Inngrep, installasjoner og skytebane

I øst på Dragseidet med utsikt over Vanylvsfjorden, er det oppført et steinkors, Olavskrossen. Korset ble reist i 1913 og erstattet det siste trekorset som skal ha råtnet vekk ca. 1850. Her er det også tilrettelagt en parkeringsplass og oppsatt permanente kulisser for Dragseid-spelet (fig. 85). Noe lenger mot vest ligger Kongshaugen som har fått navnet sitt etter kristningstinget i 997. Tidligere skal det ha stått et trekors på haugen. I 1919 ble det satt opp en bautastein. Kongshaugen har også fått et krigsminne fra andre verdenskrig. I vest ved nedkjøringen mot Drage-Austmyrbygda er det oppført bygninger i tilknytning til en skytebane. Her er det også pågående arbeid med å lage til to store jordvoller i torvmyra (fig. 86). På nordsiden nær vegen går en telekabel i luft. Traséen følger trolig den gamle vegtraséen. Der hvor denne går gjennom plantefelt er sitkagran og bukfuru hugget ut. Dragseidet er utgangspunkt for flere turer, og det er plassert skilt med opplysninger om disse og om fjelltopper som kan besøkes, men også andre installasjoner er satt opp her. Dalformen er oversiktlig, og korset er et sterkt element som formidler stedets historie. En bør nøye vurdere hvilke installasjoner og tekniske inngrep som er forenlige med dette.

Fig. 85. På nordsiden av Dragseidet er det satt opp kulisser for Dragseid-spelet. Fig. 86. Skytebane med fangvoller i sørenden av Dragseidet.

14.2.3 Veg og fartsgrense

Vegen gjennom Drage-Austmyrgrenda har en fartsgrense på 80 km. Det er bare et kjørefelt og vegskuldrene er svært smale. Trafikken gjennom bygda har økt sterkt de siste par årene, særlig til Hoddevik. Dette er ikke bare tilfelle om sommeren; trafikken er intens hele året. Særlig har innslaget av bobiler økt. Det er med stor risiko gående og syklende beveger seg langs vegen i dag. Ved en økt satsning på UKL-området med skilting og besøk i Drage-Austmyr-bygda og det også legges til rette for oppsetting av informasjonsskilt, må parkeringsmulighetene utbedres og fartsgrensen reduseres.

15.0 OPPSUMMERING OG PRIORITERING

Restaurerings- og skjøtselsinnsatsen på Indre Drage og Austmyr vil være avhengig av mål og prioriteringer, og av interesser, økonomiske og menneskelige ressurser. Det overordnede målet må være å ta vare på mest mulig av kulturlandskapet slik det fremstår i dag. *Dette betyr at aktiv landbruksdrift må fortsette og stimuleres slik at Drage-Austmyrbygda fremstår som et levende og velholdt kulturlandskap også i årene som kommer.* Imidlertid bør det settes spørsmål ved om det store innslaget av sitkagran som er plantet langs eiendomsgrensene i bygda kan forsvares.

Tunene utgjør den sentrale kjernen i kulturlandskapet, men også eldre utmarksbygninger, gardfjøs og torvhus er viktige deler av helheten og danner kjerneobjekt i nettverket som arealbruk og tekniske strukturer i området kan knyttes opp mot. Selv om fisket ikke lenger har så stor betydning, forbinder naustene gårdsbrukene med havet, til næring, transport og handel. Selv om naustene er i mindre bruk, er de godt vedlikeholdt. Disse bygningene er viktige deler av gårdsbrukenes historie og et blikkefang både fra land og sjø.

Både Indre Drage og Austmyr er kulturlandskap hvor de mange steinstrukturene etter utskiftingene ennå setter sitt tydelige preg på landskapet. Steinstrukturene er mange og varierte, og flest mulig av disse bør sikres. Dette gjelder generelt steingarder i grenselinjer mellom eiendommer, bøgarder, stein-stolpegjerder og rydningsrøyser. Generelt kan det sies at alle kulturspor bør tas vare på, dvs. utrast stein bør legges opp, lyng, einer, lauvkratt og høgt gras bør fjernes slik at murer, steinopplegg og tufter etter bygninger fortsatt kan være synlige i kulturlandskapet. Å ta vare på steingardene og andre grensemerker fører til at kantsonene er mange, og behovet for tilpasset skjøtsel av disse blir nødvendig. Det bør sikres midler/arbeidshjelp til dette.

Der hvor det finnes murer etter gamle bygninger må disse sikres vedlikehold. Det kan også bli aktuelt å restaurere enkelte bygninger, for eksempel gardfjøsene som finnes i lisiden og enkelte torvhus langs Gamlevegen. Å vise lokaliseringen til ulike brukshus er viktige bindeledd både til landskap og vegetasjon. Ellers er det også flere inngjerdinger (kvier) i tilknytning til utmarksgarden, spesielt på 251/1, 251/3 og 251/8. Trær som gror på og i tufter og murer bør fjernes slik at ikke trerøtter ødelegger dem. Høgvokst vegetasjon nær steinoppleggene bør slås jevnlig og lauvkratt fjernes slik at de kulturhistoriske sporene blir synlige. Her skal spesielt nevnes «Steinaplassen» på Austmyr og tekniske strukturer knyttet til grensesonen mellom innmark og utmark. Disse kultursporene er viktige ledetråder for blant annet å kunne forstå de tidligere sosiale forholdene i området.

Skjøtselen av kulturmarkene som en ønsker å holde velstelte og fri for gjengroende vegetasjon (einer, lauvkratt og sitkagran) vil, avhengig av arrondering og topografi, måtte basere seg på maskinelt drift sammen med bruk av enklere utstyr og manuelle driftsteknikker (rydding) av spesiell verdifull maginal (steinet) og/eller brattlendt mark. Her er Reinene både på Indre Drage og Austmyr viktig, i tillegg til marginal slåttemark/naturbeitemark rundt tuftene etter tidligere husmannsplasser. I dag er det få areal med fulldyrka mark som ikke slås. Noen mindre areal driftes likevel ikke (250/13, 250/18 og 250/8). Det er ellers behov for økt husdyrbeiting på marginale innmarksareal (innmarksbeitemarka) og i kystlyngheia. Avbrenning kan være et tiltak for å få opp beitekvaliteten og sikte landskapsverdier.

Gamle vegfår som Gamlevegen mellom Drage og Dragseidet/Leikanger er et kulturhistorisk minne som er viktig å forsterke. Bekkeløp i vegen bør ledes vekk slik at jord ikke forsvinner

og lyng og einer må ryddes år om annet. Der en har kunnskap om at vegen var hellelagt bør en forsøke å legge til rette for dette på nytt. Dragseidet med de terrengdekkende myrene er både et kulturhistorisk og naturhistorisk dokument. Nye inngrep i myrområdene er lite ønskelig, og en bør nøye vurdere hvilke tilretteleggingstiltak (skilting) som er ønskelig på denne strekningen og generelt i området. En bør vurdere om det i forhold til reiselivstiltak kan være aktuelt at det åpnes opp et torvskjæringsområde for å vise frem denne viktige ressursen og den kulturhistoriske prosessen. Gamle vegfår og stier til torvhus og torvskjæringsområder kan eventuelt merkes opp. Det bør også lages en informasjonsbrosjyre som forteller om bruken av dette området og utarbeides en plan for formidling av kvalitetene i hele UKL-området (Hoddevik- Fure-Drage-Liset). Samtidig som økt satsning på turisme og friluftsliv er viktige argumenter for å ta vare på bygningsmiljø, kulturspor og artsrik vegetasjon for å øke opplevelsen av landskapet, kan også for sterk tilrettelegging føre til slitasje og konfliktsituasjoner. Dette gjelder både forsøpling og konflikt med beitedyr og ikke minst økt ferdsel og biltrafikk nær bolighus og tun.

Det er viktig å ta vare på artsrike naturenger og naturbeitemarker for å sikre biologisk mangfold og spesielle arter (se ellers Norderhaug et al. 1999). Partier med artsrik engvegetasjon er registrert ved 250/6, blant annet i vegkantene og i slåtte-eng. Slike areal må slås jevnlig for å hindre gjengroing og avslått materiale fjernes. Gammel slåttemark som har gått over til naturbeitemark, endrer gradvis karakter, da beiteprefererende arter blir mer vanlige om ikke marka etterryddes for å opprettholde beitekvaliteten. Manglene slått og/eller beiting fører gradvis til opphopping av biomasse, fuktigere forhold på marka og et mer næringsrikt jordsmonn, noe som i sin tur igjen fører til en kraftigere vegetasjon bl.a. av strandrøyr, hundegras, høymolarter, eng- og krattlodnegras, hundekjeks og sløke; arter som er vanlige i området, senere til oppslag av røsslyng, einer og lauvtrær. Stor biomasseproduksjon fører i tillegg til vanskeligere og mer omfattende skjøtsel. Slike arter forringer også beiteverdien (produksjonsverdien) på arealene.

Skråninger og randsoner/kantareal som det generelt er mange av i området utfordrer oss når det gjelder skjøtselstiltak. Slike randsoner kan være tilholdssted og spredningskjerner for mange uønskede arter som i Drage-Austmyrbygda i første rekke er sitkagran og platanlønn, og slike areal bør i et utvalgt kulturlandskap også stelles (slås). Terrasseskråningen som markerer marin grense i området bør ikke skjules av lauvkratt og trær. Dette bør være et prioritert skjøtelsområde i bygda.

Sitkagran er en fremmedart med stor fare for spredning i norsk natur, og ryddetiltak for å fjerne dette treslaget foregår nå ellers langs kysten i stort omfang (Silda og delvis i Hoddevik og ellers lenger sør langs kysten). Samtidig skjules og ødelegges mange kulturspor av fremmedarten. Spredning fra større plantefelt i utmark må overvåkes og oppslag av frøspredte småplanter i kystlyngheia og på torvmyrer må fjernes så raskt som råd. Å få fjernet mest mulig av sitkagranen som er plantet i eiendomsgrenser og langs elvesider er tidligere nevnt. Et treslag som også har fått en god del oppmerksomhet på Vestlandet er platanlønn. Treslaget som regnes for en fremmedart er mye brukt som tuntre og vegtre i Selje og i Drage-Austmyrbygda. Platanlønn har vist seg å være spesielt robust i et kystlandskap med mildt klima. Arten har stor frøproduksjon og frøene har svært god spireevne. I hager, tun og som vegtre er platanlønn et vakkert innslag. Frøproduksjonen hos platanlønn kan reduseres dersom treet beskjæres (styves) med jevne mellomrom. Dette kan være et effektivt tiltak når platanlønn brukes som tuntre eller hekk. Også størrelsen (høgden) kan kontrolleres på denne måten. Spesiell oppmerksomhet og varsko skal rettes mot invasjonen og spredningen av parkslirekne som har skjedd langs Gjerselva.

Heirområdene (fjellet) var viktig for kombinasjonsgårdene i Selje som andre steder langs kysten, og kulturspor (tufter, torvtak, stier, klopper m.fl.) og kulturmarker som beitevoller, torvmyrer og lyngsankingområder er mange og ennå tydelige i det åpne landskapet. Kystlyngheia som er en utvalgt naturtype med egen handlingsplan (Direktoratet for naturforvaltning 2011, [www. Miljodir.no](http://www.Miljodir.no)), er i dag under gjengroing. Lyngbrenning er en effektiv skjøtselsmetode som også kontrollerer einer, annet lauvkratt og småplanter av sitkagran (Håland 2002). For å få kontroll med gjengroing bør storvokst einer og lauvtrær helst fjernes ved hogst og rydding først, før arealene brennes. Avbrenning av mindre areal ved behov vil øke produksjonsarealene (beitemarka) på gårdsbruk som driver med husdyr. Områdene for avbrenning kan gradvis utvides etter behov.

SLUTTORD

Drage-Austmyrbygda er sentrum i UKL-området i Selje. Bygda er lokalisert ved havet hvor sjøvegen tidligere knyttet vegløse bygder sammen. Opp gjennom tiden har det vært et sterkt samhold mellom bygdene Indre Fure, Ytre Fure, Årdalen, Slårbø, Liset, Hoddevik og Drage-Austmyrbygda. I tillegg knyttet bygda Sunnmøre og Nordfjord sammen ved å være et knutepunkt for ferdselen over Dragseidet. Bygda har hatt bosetting i uminnelige tider. Aktiv landbruksdrift sørger i dag for at bygdas historie med eiendomsstrukturer og tekniske kulturminner fremdeles er godt bevart og sammenhengene i landskapet lette å forstå. Imidlertid har den aktive skogsbrukspolitikken fra 1950/-60-tallet ført til store forvaltningsutfordringer i dette UKL-området.

16.0 REFERANSER

- Austad, I. 2018. Liset - historie og kulturlandskapsverdier. Skjøtselsplan for kulturlandskapet. Skårbø - historie og kulturlandskapsverdier. Delområde under nasjonalt utvalgt kulturlandskap – Hoddevik – Liset, Selje kommune, Sogn og Fjordane fylke. Rapport. AustadLandskap.
- Austad, I. & Hauge, L. 2010a. Hoddevik i Selje. Tiltaks- og skjøtselstilrådninger for enkelteiendommer. Rapport R-Nr. 03/2010. Avdeling for ingeniør- og naturfag, Høgskulen i Sogn og Fjordane.
- Austad, I. & Hauge, L. 2010b. Hoddevik i Selje. Skjøtselsplan for kulturlandskapet. Delområde under nasjonalt utvalgt kulturlandskap, Hoddevik-Liset. Rapport R-Nr. 02/2010. Avdeling for ingeniør- og naturfag, Høgskulen i Sogn og Fjordane.
- Austad, I. & Koller, A.L. 2009. Årdal i Selje. Skjøtselsplan for kulturlandskapet. Delområde under nasjonalt, utvalgt kulturlandskap – Hoddevik –Liset. Rapport R-Nr. 06/09. Avdeling for ingeniør- og naturfag. Høgskulen i Sogn og Fjordane.
- Austad, I. & Hauge, L. 2015. Ytre Drage, Indre og Ytre Fure. Skjøtselsplan for kulturlandskapet. Avdeling for naturfag. Høgskulen i Sogn og Fjordane.
- Austad, I & Hauge, L. 2019. Sibirportulakk, kjempespringfrø og noen andre fremmede landskaps- og hageplanter i kystkommunen Selje, Sogn og Fjordane. Blyttia 77:49-60.
- Austad, I., Koller, A.L., & Rydgren, K. 2016. Vegetasjon som kultur- og historieformidler. En dokumentasjon av et kystkulturlandskap i Sogn og Fjordane. Heimen 53:185-202.
- Austad, I, Hamre, L.N. & Rydgren, K. 2016. Ormetunge, brudespore og marianøkleblom – en historie om kasteteiger og et nasjonalt kulturlandskap. Blyttia 74:175-190.
- Berntsen, M., Lyssand, H. & Løvseth, Y. 2010. Skjøtselsplan for Drage i Selje kommune. Bacheloroppgave ved studieretning: Landskapsplanlegging med landskapsarkitektur. Høgskulen i Sogn og Fjordane.
- Berstad, Å.-B. 2014. Endringar i eit vestnorsk kystlandskap som følgje av planting og naturleg forynging av sitkagran *Picea sitchensis*. Masteroppgåve i landskapsplanlegging. Høgskulen i Sogn og Fjordane.
- Dahle, O.M., Elstad, E., Feyling, M. & Vedvik, A.K. 1997. Landskapsanalyse for Drage og Dragseidet. Prosjektoppgåve i faget Landskaps- og rekreasjonsplanlegging. Høgskulen i Sogn og Fjordane.
- Fabricius, J.C. 1779. Reise nach Norwegen mit Bemerkungen aus der Naturhistorie und Oekonomie. Hamburg.
- Holtmark, A. & Seip, D.A. 1970. Snorre. Gyldendal Norsk forlag.

- Kaland, P.E. 1979. Landskapsutvikling og bosetningshistorie i Nordhordalands lyngheiområde. I: Fladby, R. & Sandnes, J. (red.). På leiting etter den eldste garden. Universitetsforlaget. Oslo.
- Koller, A. L. 2010. Gården Årdal i Selje – en vegetasjonsøkologisk undersøkelse av kulturmark. Masteroppgave. Institutt for naturforvaltning. Universitetet for miljø og biovitenskap.
- Helle, T. 1992. Kulturlandskap og kulturmarkstypar i Selje kommune. Kulturlandskap i Sogn og Fjordane – bruk og vern rapport nr. 23. Sogn og Fjordane distriktshøgskule.
- Lid, J. & Lid, D.T. 2007. Norsk flora. Det norske samlaget, Oslo.
- Miljødirektoratet, 2013. Kystlyngheiene i Norge - kunnskapsstatus og beskrivelse av 23 referanseområder. TRapport M23-2013.
- Moen, A. & Olsen, T.Ø. 1983. Myrundersøkelser i Sogn og Fjordane i forbindelse med den norske myrreservatplanen. Rapport botanisk erie 1983-5. Vitenskapsmuseet. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Moen, A., Sogen, A., Vorren, K.-D. & Økland, R.H. 2001. Myrvegetasjon. I: Fremstad, E. & Moen, A. (red.). Truete vegetasjonstyper i Norge. NTNU Vitensk. Mus. Rapp. Bot.Ser. 2001-4.
- Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme., M. 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget.
- Ording, A. 1940. Brenntorv og brenntorvtilvirking. Det norske myrselskap, Oslo.
- Os, E. 1957. Selje og Vågsøy. Bygdene og bygdesamfunnet. Band 1/5 bolk II i rekkja Jacob Aaland: Nordfjord frå gamle dagar til no. Selje, Nord-Vågsøy og Sør-Vågsøy Herad, Oslo.
- Richter, L.M. 2015. Spredning av sitkagran *Picea sitchensis* i et kulturlandskap. Bacheloroppgave i landskapsplanlegging med landskapsarkitektur, Høgskulen i Sogn og Fjordane.
- Rundereim, A. 2021. Silda. «Hamna, båtane, øyfolket og historiane». Eige forlag.
- Schübeler, F.C. 1886-1888. Viridarium norvegicum. Norges vextrige. Et bidrag til Nord-Europas natur- og kulturhistorie. Bind I og II. Christiania. Fabricius & Sønner.
- Statens landbruksforvaltning, Direktoratet for naturforvaltning & Riksantikvaren, 2008. Utvalgte kulturlandskap i jordbruket. Tilrådning til landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet. Statens landbruksforvaltning.
- Thorvaldsen, P. 2016. Sitkagran *Picea sitchensis* i stor spredning i det norske kystlandskapet. Eksempel frå Stadlandet, Selje kommune. Blyttia 74(3):160-174.

Øyen, B.-H., Andersen, H.L., Myking, T., Nygaard, P.H. & Stabbetorp, O.E. 2009. En vurdering av økologisk risiko ved bruk av introduserte treslag i Norge. Forsking fra Skog og Landskap 1/09: 1-13.

Øyen, B.-H. & Tveite, B. 1998. En sammenligning av høgdebonitet og produksjonsevne mellom ulike treslag på samme voksested i Vest-Norge. Rapport frå skogforskningen 15/98.

Aaland, J. 1943. Selje, Nord- og Sør Vågsøy. II. Gards- og Ættesoga. Band II/5, bok II. Nordfjord frå gamle dagar til no. Sandane.

Aarrestad, P.A., Fremstad, E., & Skogen, A. 2001. Kystlyngheivevegetasjon. I: Fremstad, E. & Moen, A. (red.). Truete vegetasjonstyper i Norge. NTNU Vitensk. Mus. Rapp. Bot.Ser. 2001-4.

Web.adresser.

www.artsdatabanken.no.

www.digitalarkivet.no

www.fylkesatlas.no

www.gardskart.nibio.no

www.miljodirektoratet.no

www.met.no

www.NGU.no

Ingvild Austad (f. 1946). Anleggsgartner ved Statens gartnerskole Jensvoll i 1968.

Landskapsarkitekt/cand.agric. i 1971, lic.agric./dr. scient 1976/1981 ved Norges landbrukshøyskole (NLH). Forskn.ass./vit.ass. ved NLH (1971-1976).

Amanuensis/førsteamanuensis ved Sogn og Fjordane distriktshøgskule (SFdh)/Høgskulen i Sogn og Fjordane (HSF) fra 1977/1981 og siden 1992 professor i landskapsplanlegging samme sted. Professor II ved Universitetet i Bergen (UiB) 1993-2003. Fra oktober 2016 professor emerita ved Høgskulen på Vestlandet, og med eget firma: AustadLandskap. Hovedarbeidsfelt er semi-naturlige vegetasjonssamfunn og økologiske prosesser knyttet til det tradisjonelle kulturlandskapet. Forfatter av en rekke rapporter og vitenskapelige artikler. Medforfatter av bøkene «Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle, norske kulturmarker» (Landbruksforlaget), «Trær og tradisjon. Bruk av lauvtrær i kulturlandskapet» (Fagbokforlaget) og «Ville vekster for hager og grøntanlegg» (Vigmostad & Bjørke).

Austadlandskap@gmail.com

Svahaug 9/Boks 9, 6861 Leikanger

Telf: 47 95441380

Ingvild.Austad@hvl.no